

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

M. BOSSUYT, Het discriminatieverbod en «positieve actie» 241

Indicatieve tabel van forfaitaire schadevergoedingen bij verkeersongevallen (*Nationaal Verbond van de Magistraten van Eerste Aanleg en Koninklijk Verbond van Vrede- en Politie-rechters*) 246

Rechtspraak

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Raad van State – Vertegenwoordiging in rechte door advocaat – Natuurlijke persoon en rechtspersoon – Onderscheiden behandeling

Arbitragehof, 22 april 1998 (*met noot van G. Debersaques, «Het in rechte treden van een rechtspersoon voor de Raad van State»*) 250

Sociaal statuut zelfstandigen – Gelijktijdige werkzaamheden in loondienst en niet in loondienst in verschillende lidstaten – Werknemer – Zelfstandige – Begrippen – Beoordeling

Cass., 16 juni 1997 (*met noot*) 254

Vervoer – Wegvervoer – Goederen – Reglementering – Borgtocht – Gewaarborgde schuldvordering – In huur nemen van voertuig

Cass., 18 september 1997 (*met noot van G. Van Haegenborgh, «De wettelijke borgstelling voor vervoerders: onvolkomen regelgeving leidt tot vaststaande cassatierecht-spraak»*) 255

Beslag en executie – Europees Bevoegdheids- en Executieverdrag – Exequaturprocedure – Rechtsmiddelen – Beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie

Hof Antwerpen, 21 oktober 1996 258

Rechtsmiddelen – Verzet – Strafzaken – Ontvankelijkheid – Vertegenwoordiging

Hof Antwerpen, 24 december 1997 (*met noot van B. De Smet, «De raadsman van de afwezige beklaagde in de rol van observator van het proces»*) 258

Handelspraktijken – 1. Vordering tot staken – Toelaatbaarheid – 2. Gezamenlijk aanbod – Producten aangeboden als een geheel – 3. Aankondiging van prijsvermindering – Toepassingsgebied – Onrechtmatige reclame – Verplichting van de verkoper over een toereikende voorraad te beschikken – Ernstige fout bij de berekening van de te voorziene voorraad

Kh. Kortrijk, 15 december 1997 (*met noot van P. De Vroede*) 262

Taalgebruik – Gerechtszaken – Sociale zekerheid – Bilateraal Verdrag België-Tunesië – Verzoekschrift uitgaande van gerechtigde – Franse taal – Toelaatbaarheid

Arbrb. Oudenaard, 28 april 1997 (*met noot*) 267

Rechtsmiddelen – Verzet – Strafzaken – Ontvankelijkheid – Vertegenwoordiging van beklaagde

Corr. Tongeren, 19 december 1997 (*met noot*) 268

Wegverkeer – Nummerplaat – Verhinderende vaststellingen

Pol. Turnhout, 19 december 1997 (*met noot van A. Vandeplas, «Over de nummerplaat van motorvoertuigen»*) 269

Rechtspraak in kort bestek

Inkomstenbelastingen – Opdrachtgever die contracteert met een niet-geregistreerde aannemer – Inhoudingen te doen bij iedere betaling aan een niet-geregistreerde aannemer – Niet-tijdige storting van de ingehouden bedragen – Vervallen schuld – Terugbetaling aan de opdrachtgever

Cass., 20 februari 1997 270

Burgerlijke rechtspleging – Bezitsvordering – Handhaving van de openbare rust – Hoedanigheid van rechtmatige houder

Cass., 29 mei 1997 270

Rechterlijke organisatie – Onverenigbaarheden – Uitoefening van een ander rechterlijk ambt – Vervanging van een verhinderde rechter bij de uitspraak

Cass., 23 oktober 1997 271

Bevoegdheid en aanleg – Regeling van geschillen van bevoegdheid – Rechtsmiddelen – Hoger beroep

Hof Gent, 21 november 1996 271

Balie 272

Samenstelling Orde der Advocaten 272

- Antwerpen 272

- Brugge 272

- Brussel (N) 272

- Dendermonde 272

- Eupen 272

- Gent 272

- Kortrijk 272

- Leuven 272

- Mechelen 272

- Tongeren 272

Samenstelling Bestuur Vlaamse Conferentie 272

- Gent 272

Gerechtsdeurwaarders 272

- Antwerpen 272

Notariaat 272

- Antwerpen 272

Mededelingen

Ouderschapsverlof ... in het kort 272

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931.

Hoofdredacteurs: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993), Camiel Caenepeel (1993-1998)

VERSCHIJNT IEDERE WEEK VAN SEPTEMBER TOT JUNI

Redactie: A. Van Oevelen (hoofdredacteur),
E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws,
A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar
van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Vaste medewerkers:

A. Alen
F. Aps
R. Boes
Gh. Dhaeyer
J. Erauw
M. Gelders
P. Humblet
W. Lambrechts
R. Leysen
J. Meeusen
H. Nys
I. Opdebeek
W. Pintens
W. Rauws
D. Simoens
G. Suetens-Bourgeois
M. van Damme
S. Van Overbeke
J. Wouters

Abonnementen, advertenties: N.V. INTERSENTIA, Churchilllaan 108, 2900 Schoten
tel.: 03/680.15.50 - fax: 03/658.71.21
Abonnementsprijs: 4.550 f., voor studenten 2.950 f..

— UNIFORMIER —

Kledingfabrikanten en specialisten in toga's

DIRK NEVENS
Nieuwe steenweg 8 - 1731 Zellik ☎ (02) 466 09 05
Fax (02) 466 63 24
Molenstraat 23 - 9300 Aalst ☎ (053) 21 47 77
rue du Midi 175 - 1000 Bruxelles ☎ (02) 511 88 06

ADVOCATENKANTOOR Balon, Buyle, Maingain & Philippe

zoekt

DYNAMISCH ADVOCAAT-STAGIAIR

voor het departement handelsrecht
(opzoeken, procedures, contracten)

met zeer goede kennis van
het Nederlands, het Frans en
het Engels

en

praktische ingesteldheid

Sollicitaties bij Mter Anne Niveau
Reyerslaan 103/30
1030 Brussel
(tel. 02/732.16.10)

HET DISCRIMINATIEVERBOD EN «POSITIEVE ACTIE»

1. Het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod zijn begrippen die vaak worden ingeroepen in politieke discussies. Het zijn nochtans juridische beginselen die diep verankerd zijn in ieders rechtsbewustzijn. Het zijn moeilijk te omschrijven beginselen, die nog moeilijker zijn om te worden toegepast, zowel op wetgevende normen, die noodzakelijkerwijze algemeen zijn geformuleerd, als op concrete gevallen. De discussie betreffende deze begrippen is er niet gemakkelijker op geworden door het opduiken van het begrip «positieve actie», laat staan het begrip «positieve discriminatie».

I. HET DISCRIMINATIEVERBOD

2. Het discriminatieverbod (of het gelijkheidsbeginsel, wat op hetzelfde neerkomt) is voorgeschreven door de Europese Conventie voor de rechten van de mens, het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten en de Belgische Grondwet, die alle tot een hogere rechtsorde dan de wetgevende normen behoren.

3. In art. 14 van de Europese Conventie voor de rechten van de mens («Het genot van de rechten en vrijheden, welke in dit Verdrag zijn vermeld, is verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status») is het discriminatieverbod beperkt tot de rechten en vrijheden vermeld in deze conventie.

4. Dit betekent uiteraard niet dat de Verdragspartijen bij de Europese Conventie mogen discrimineren inzake rechten en vrijheden die niet vermeld staan in deze conventie. Deze beperking heeft slechts een institutionele waarde (d.w.z. t.a.v. de bevoegdheid van de toezichtsorganen, en meer in het bijzonder van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens) en geen normatieve waarde (d.w.z. wat het verbod zelf betreft van discriminaties).

5. De Internationale Pacten inzake mensenrechten bevatten elk een art. 2, waarin de Verdragspartijen zich ertoe verbinden «te waarborgen dat de in dit Verdrag opgesomde rechten worden uitgeoefend zonder discriminatie van welke aard ook» (in § 2 voor het Internationaal Pact inzake economische, sociale en culturele rechten) en «de in dit Verdrag erkende rechten te eerbiedigen (...) zonder onderscheid van welke aard ook» (in § 1 voor het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten). Een analyse van de voorbereidende stukken toont aan dat door het gebruik van de term «onderscheid» het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten niets anders verbiedt dan het Internationaal Pact inzake economische, sociale en culturele rechten, dat de (meer passende) term «discriminatie» gebruikt.

6. Zoals art. 14 van de Europese Conventie, verbieden beide art. 2 van de Internationale Pacten discriminaties slechts in de rechten «opgesomd» of «erkend» in deze Pacten. Het gaat dus om een discriminatieverbod dat beperkt is tot de rechten gewaarborgd in de bedoelde verdragen.

7. Art. 26 van het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten bevat bovendien evenwel een algemeen discriminatieverbod: «Allen zijn gelijk voor de wet en hebben zonder discriminatie aanspraak op gelijke bescherming door de wet. In dit verband verbiedt de wet discriminatie van welke aard ook en garandeert een ieder gelijke en doelmatige bescherming tegen discriminatie op welke grond ook, zoals (...).»

8. Teneinde de draagwijdte te illustreren van het algemeen discriminatieverbod bevat in dit art. 26, kan worden verwezen naar zaken betreffende twee Nederlandse dames, mevr. S. W. M. Broeks (A/42/40, p. 142-154) en mevr. F. H. Zwaan-de Vries (*Ibid.*, p. 165-174), die zich beklagden bij het Mensenrechtencomité (ingesteld door het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten) een lagere toelage te ontvangen dan indien zij gehuwd zouden zijn. In deze zaken heeft het Mensenrechtencomité op 9 april 1987 een schending vastgesteld van art. 26 van het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten toegepast op het domein van de sociale zekerheid.

9. De Nederlandse regering was nochtans van mening dat dit artikel slechts kon worden ingeroepen krachtens het (eerste) Facultatief Protocol horende bij het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten, in het domein van de burgerrechten en de politieke rechten, weliswaar niet noodzakelijkerwijze beperkt tot de burgerrechten en de politieke rechten opgesomd in het Pact. Hun klachten hadden betrekking op het genot van economische, sociale en culturele rechten die behoren tot het Internationaal Pact inzake economische, sociale en culturele rechten waarvoor hun auteurs weloverwogen geen procedure voor het indienen van individuele klachten hadden ingesteld.

10. Naar de mening van het Comité, is het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten daarentegen van toepassing, zelfs indien een of andere van de kwesties, die hierin worden bedoeld, vermeld of vervat staan in bepalingen van andere internationale instrumenten. Welke ook de verbanden mogen zijn tussen de twee Pacten, het Comité moet waken op de volledige toepassing van de bevoordelingen van het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten. De bepalingen van art. 2 van het Internationaal Pact inzake economische, sociale en politieke rechten verhinderen de volledige toepassing van art. 26 van het andere Pact niet. Art. 26 richt zich tot de verplichtingen opgelegd aan de Staten t.o.v. hun wetgeving en van de tenuitvoerlegging ervan.

11. Omdat de gehuwde vrouw het bewijs moest aanbrengen van haar status van «gezinssteun», voorwaarde die niet vereist werd van de mannen, ging het - steeds volgens het Comité - om een verschil in behandeling dat in feite een geslachtskwestie was die de vrouwen in een nadelige positie bracht in verhouding tot de mannen. Het Comité meende dat een dergelijk verschil niet voor redelijk kon worden gehouden.

12. Men kan betwijfelen of de auteurs van art. 26 van het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten werkelijk de bedoeling hebben gehad aan het Mensen-

rechtencomité het toezicht toe te vertrouwen van de toepassing ervan op economische, sociale en culturele rechten. De aangenomen tekst richt zich echter op het geheel van de rechten en vrijheden, zonder enige uitsluiting voor wat de economische, sociale en culturele rechten betreft. Het Comité kon dan ook niet anders dan het algemeen karakter van dit discriminatieverbod erkennen. In de Staten, waarin de Pacten geïncorporeerd zijn in de nationale rechtsorde, heeft deze algemene draagwijdte van art. 26 eveneens tot gevolg dat het toezicht van de rechters aanzienlijk wordt uitgebreid.

13. Voor zover dienaangaande de minste twijfel zou bestaan, waarborgt de eerste zin van art. 26 zowel de «gelijkheid voor de wet» (door te bepalen dat «Allen zijn gelijk voor de wet») als de «gelijkheid in de wet» (door eraan toe te voegen dat zij recht hebben op «gelijke bescherming door de wet»). Volgens een klassiek onderscheid, ingevoerd door Hans Kelsen dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de «gelijkheid voor de wet», die de toepassing van de rechtsregel betreft en zich tot de rechter richt, en de «gelijkheid in de wet», die de creatie van de rechtsregel betreft en zich richt tot de wetgever.

14. Afgezien de gebruikte terminologie, bestaat er evenwel geen twijfel over dat het discriminatieverbod in de internationale conventies zich zowel tot de wetgevers als tot de rechters richt. Dit geldt eveneens voor het discriminatieverbod (of het gelijkheidsbeginsel), voorgeschreven in de nationale grondwetten. De grondwettelijke normen richten zich ook tot alle machten en dus zowel tot de wetgevende als tot de rechterlijke macht.

15. De verschillen, die bestaan tussen de grondwettelijke stelsels inzake de grondwettigheidstoetsing van de wetten, slaan niet op het al dan niet geoorloofd zijn van het aannemen van discriminatoire normen door de wetgever, maar op de bevoegdheid (of de onbevoegdheid) van de rechterlijke macht om de overeenstemming van de wetten met het discriminatieverbod te toetsen. Het gaat om de macht (of de onmacht) van de rechter om zijn interpretatie van het discriminatieverbod al dan niet te laten voorgaan op dat van de wetgever. Brekend met een lange traditie, heeft de Belgische grondwetgever, door vanaf 1989 het Arbitragehof de bevoegdheid te verlenen de wetgevende normen te toetsen aan de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, de primauteit van de interpretatie van de grondwettelijke rechter opgelegd op die van de federale, de gemeenschaps- en de gewestelijke wetgevers.

16. Terugkerend naar de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens, moet worden opgemerkt dat, terwijl de Franse versie van het art. 14 elk «onderscheid» lijkt te verbieden, het Europees Hof van de Rechten van de Mens in de *Belgische taalzaak* (Serie A, p. 34; *R.W.*, 1968/1969, 29, §10) heeft geoordeeld dat «Ondanks de zeer algemene formulering van de Franse versie (*«sans distinction aucune»*), verbiedt art. 14 niet ieder onderscheid van behandeling in de uitoefening van de erkende rechten en het genot van de erkende vrijheden. Deze versie dient gelezen te worden in het licht van de meer beperkende termen van de Engelse versie (*«without discrimination»*).

17. Inderdaad, het is uiteraard niet «elk onderscheid» dat verboden is, maar enkel de «discriminaties» d.w.z. de willekeurige onderscheiden. Weliswaar heeft het, als gevolg van het eerder ongelukkig - gebruik van de term «onderscheid» in het Handvest van de Verenigde Naties, tijd geveerd, en in

de Franse meer dan in de Engelse taal, vooraleer de term «discriminatie» algemeen aanvaard werd als de passende term om een onverantwoord, onwettig of willekeurig verschil in behandeling aan te duiden.

18. Sinds enige tijd reeds is de term «discriminatie», die een duidelijk pejoratieve bijklank heeft, voorbehouden voor de onverantwoorde verschillen in behandeling, terwijl de term «onderscheid» volkomen neutraal is. De term «differentiatie» daarentegen duidt een verschil in behandeling aan waarvan het geoorloofd karakter werd vastgesteld. Teneinde uit te maken of een verschil in behandeling een discriminatie is, dienen de verschillende constitutieve elementen van een discriminatie te worden geanalyseerd.

19. Eén van deze elementen is de grond (*«motif»*, *«ground»*, *«Grund»*) waarop het aangevochten verschil in behandeling steunt. Het is zeer belangrijk er zich rekenschap van te geven dat de opsomming van deze gronden indicatief en niet limitatief is. Dit volgt duidelijk uit de uitbreiding van de vier gronden vermeld in het Handvest van de Verenigde Naties (ras, taal, godsdienst, geslacht) naar de twaalf van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (en van de Internationale Pacten inzake mensenrechten) en naar de dertien van de Europese Conventie, alsook uit het gebruik van het woord «zoals» (*«notamment»/«such as»*), dat de opsomming van deze gronden voorafgaat.

20. Omdat de opsomming van de discriminatiegronden niet limitatief is, is de grond op zichzelf niet het element dat doorslaggevend is om het willekeurig karakter van een discriminatie te bepalen. Het kan zijn dat een verschil in behandeling, dat gebaseerd is op een andere grond dan die opgesomd in de betrokken conventie, niettemin discriminatoir is, zoals omgekeerd een verschil in behandeling, dat wel op een van deze gronden steunt, niet noodzakelijk discriminatoir is.

21. Om te weten of een verschil in behandeling discriminatoir is of niet, moet de grond waarop het verschil in behandeling is gebaseerd, in verband worden gebracht met het recht of de vrijheid waarin dat verschil in behandeling zich voordoet. Het is noodzakelijk dat de aangelegenheid, waarin het verschil in behandeling zich voordoet, een recht of een vrijheid is, d.w.z. een belang beschermd door de wet. Wanneer verschillen in behandeling zich voordoen in aangelegenheden die niet beschermd zijn door de wet, m.a.w. in aangelegenheden die nog niet het voorwerp uitmaken van een juridische regelgeving, gaat het niet om een verboden discriminatie.

22. In het domein van het privé-leven bijvoorbeeld (d.w.z. het domein dat is voorbehouden aan de privé-handelingen van elk individu en waarin de overheid zich niet mag mengen op straffe van schending van het recht op het privé-leven) mogen zelfs willekeurige onderscheiden niet worden betoeteld. Het is evenwel het recht dat het kader van het domein van het privé-leven omlijnt. Indien de nood zich laat voelen, kunnen zekere aspecten van wat normaal deel uitmaakt van de privaatsfeer aan een juridische regeling worden onderworpen. Dit kan het geval zijn, bijvoorbeeld, met zekere aspecten van de werking van - en meer in het bijzonder van de toelating tot - privé-clubs.

23. Van zodra een aangelegenheid het voorwerp uitmaakt van een juridische reglementering, is het niet meer toegelaten daarin te discrimineren, d.w.z. willekeurige onderschei-

den in te voeren. Het recht en de willekeur zijn immers twee onverzoenbare begrippen die elkaar uitsluiten.

24. Het willekeurige karakter van een verschil in behandeling is vastgesteld wanneer er geen pertinente of relevante band bestaat tussen het recht of de vrijheid waarin het verschil zich voordoet en de grond waarop het gebaseerd is. Het kan zijn dat een bepaalde grond pertinent is om een verschil in behandeling te verantwoorden in een bepaald recht en niet in een ander recht, zoals het toelaatbaar kan zijn dat in een bepaald recht een verschil van behandeling is gebaseerd op een bepaalde grond, maar niet op een andere grond.

25. In zijn arrest van 23 juli 1968 in de *Belgische taalzaak* (*Ibid.*), heeft het Europees Hof geoordeeld dat «de gelijkheid van behandeling pas geschonden wordt als er voor het gemaakte onderscheid geen *objectieve en redelijke rechtvaardiging* bestaat. Het bestaan van een dergelijke rechtvaardiging moet beoordeeld worden in verband met het doel en de gevolgen van de betreffende maatregel, en rekening houdend met de in een democratische samenleving algemeen heersende principes. Een onderscheid gemaakt in de uitoefening van een bij het Verdrag vastgelegd recht moet niet alleen een *wettig doel* nastreven: art. 14 wordt eveneens geschonden als duidelijk vaststaat dat *de aangegeven middelen redelijkerwijs gesproken niet evenredig zijn aan het beoogde doel*.»

26. Vanaf zijn eerste arresten gewezen in 1989 inzake de toepassing van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, heeft het Arbitragehof zich ruimschoots laten inspireren door de rechtspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens betreffende art. 14 van de Europese Conventie. Het Arbitragehof heeft namelijk geoordeeld, in zijn arrest nr. 21/89, B.4.5.b, van 13 juli 1989 dat: «De grondwettelijke regels van de gelijkheid der Belgen voor de wet en van de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling volgens bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld met betrekking tot het doel en de gevolgen van de overwogen maatregel; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat de aangewende middelen redelijkerwijs niet evenredig zijn met het beoogde doel.»

27. Het Arbitragehof heeft ook geoordeeld dat het grondwettelijk discriminatieverbod zich niet beperkt tot de rechten en vrijheden vermeld in de Belgische Grondwet, maar dat het van toepassing is «ten aanzien van alle rechten en vrijheden die aan de Belgen zijn toegekend» (arrest nr 23/89, B.1.2, van 13 oktober 1989), met inbegrip van die rechten en vrijheden «welke voortvloeien uit internationale verdragsbepalingen die België binden, in de interne rechtsorde toepasselijk zijn gemaakt door een akte van instemming en die directe werking hebben» (arrest nr 39/91, 6.B.6, van 19 december 1991).

28. Uit art. 191 van de Grondwet («Iedere vreemdeling die zich op het grondgebied van België bevindt, geniet van de bescherming verleend aan personen en aan goederen, behoudens de bij de wet gestelde uitzonderingen») heeft het Arbitragehof afgeleid dat de vreemdelingen zich op de bij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet vastgestelde beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie kunnen beroepen «op de dubbele voorwaarde dat zij zich op Belgisch grond-

gebied bevinden en dat er niet bij wet van wordt afgeweken.» (arrest nr 20/93, B.2.2, van 4 maart 1993).

29. In zijn arrest nr 61/94 (B.2) van 14 juli 1994, heeft het Arbitragehof evenwel geoordeeld dat uit art. 191 G.W. geenszins voortvloeit dat «de wetgever, wanneer hij een verschil in behandeling invoert ten nadele van vreemdelingen, zou vermogen er niet over te waken dat dat verschil niet discriminerend zou zijn, ongeacht de aard van de in het geding zijnde beginselen».

30. Art. 191 van de Grondwet wettigt bijgevolg niet om het even welk wettelijk onderscheid tussen Belgen en vreemdelingen. Omgekeerd, betekent het al evenmin dat elk onderscheid tussen Belgen en vreemdelingen *ipso facto* strijdig zou zijn met de Grondwet. Hetzelfde geldt voor de onderscheiden tussen vreemdelingen onderling.

31. Uit zijn arrest nr. 51/94 van 29 juni 1994 blijkt dat het Arbitragehof oordeelt dat inzake maatschappelijke bijstand de vreemdelingen, die zich regelmatig op het grondgebied verblijven, op dezelfde wijze moeten worden behandeld als de Belgen en dit in tegenstelling tot vreemdelingen, die zich niet in dezelfde toestand bevinden als de Belgen, omdat zij onwettelijk op het grondgebied verblijven: «het is niet onredelijk dat hij niet dezelfde verplichtingen op zich neemt ten aanzien van de noden van diegenen, enerzijds, die op wettige wijze op zijn grondgebied verblijven (zijn onderdanen en bepaalde categorieën van vreemdelingen), en van vreemdelingen, anderzijds, die er zich nog bevinden na het bevel tot verlaten te hebben ontvangen.» (B.4.3)

32. Inzake het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard erkend door art. 11, § 1, van het Internationaal Pact inzake economische, sociale en culturele rechten, heeft het Arbitragehof in hetzelfde arrest geoordeeld: «Het kan voor elke Staat slechts gaan om de personen voor wie hij instaat. Daartoe kunnen, hoewel zij zich op het grondgebied bevinden, niet de vreemdelingen worden gerekend die het bevel hebben gekregen het grondgebied te verlaten, nadat is gebleken dat de voorwaarden die in verband met hun verblijf waren gesteld niet of niet meer in acht werden genomen.» (B.5.5)

II. HET BEGRIJ «POSITIEVE ACTIE»

33. Het begrip (van Amerikaanse oorsprong) «*affirmative action*» wordt in het Nederlands het best vertaald door de uitdrukking «positieve actie». De uitdrukking «positieve discriminatie» is daarentegen absoluut te vermijden. Immers, van twee zaken één: ofwel gaat het om een «positief» verschil in behandeling en, bijgevolg, gaat het dan niet om een «discriminatie», ofwel gaat het om een «discriminatie» en dan kan het opgelegde verschil niet als «positief» worden gekwalificeerd.

34. Er moet niettemin worden erkend dat er in het verleden toestanden zijn geweest waarin zekere groepen van personen, die kunnen worden geïdentificeerd door een beroep te doen op één van de gronden vermeld in de teksten die discriminatie verbieden, het voorwerp hebben uitgemaakt van systematische discriminaties. Dergelijke toestanden kunnen verantwoorden of zelfs noodzakelijk maken dat positieve maatregelen worden genomen die erop gericht zijn deze groepen te helpen om de ongunstige toestand waarin zij zich bevinden, te boven te komen.

35. Het is evenwel niet voldoende dat de genomen maatregelen wettige doelstellingen nastreven, opdat zij gerechtvaardigd zouden zijn. Trouwens, het nagestreefde doel is geen constitutief element van een discriminatie. Het is immers moeilijk in te zien hoe een wettig doel voldoende zou zijn om elk verschil in behandeling gebaseerd op om het even welke grond of toegepast op om het even welk recht of vrijheid te rechtvaardigen. Omgekeerd, zelfs een maatregel genomen met een onwettig doel zou geen discriminatie uitmaken, indien, in tegenstelling tot de wil van de auteur, van de maatregel, de maatregel het nagestreefde doel niet bereikt.

36. Het is niet mogelijk het begrip «positieve actie» te onderzoeken zonder te verwijzen naar de rechtspraak van het Opperste Gerechtshof van de Verenigde Staten inzake discriminatie en meer bepaald inzake rassendiscriminatie.

37. Het vertrekpunt van het onderzoek van deze rechtspraak is het arrest in 1896 gewezen in de zaak *Plessy v. Ferguson* (163 U.S. 537), waarin het Opperste Gerechtshof de doctrine «*separate but equal*» heeft gelegitimeerd. Men heeft bijna zestig jaar moeten wachten vooraleer deze doctrine werd verworpen in het arrest *Brown v. Board of Education* (374 U.S. 483) gewezen in 1954. In deze laatste zaak heeft het Opperste Gerechtshof geoordeeld dat gescheiden scholen noodzakelijkerwijze een gevoel van minderwaardigheid verwekken.

38. Reeds vóór deze zaak had het Opperste Gerechtshof geoordeeld, in zijn arrest gewezen in 1944 in de zaak *Korematsu v. United States* (323 U.S. 214), dat alle juridische restricties, die de burgerrechten beperken van één enkele raciale groep, onmiddellijk verdacht zijn en dat zij moeten worden onderworpen aan een onderzoek van zeer strikte intensiteit («*strict scrutiny*»). Voor onderscheiden die daarentegen op het geslacht zijn gebaseerd, paste het Hof later slechts een onderzoek van intermediaire intensiteit («*intermediate scrutiny*») toe.

39. In de Amerikaanse wetgeving verschijnt de uitdrukking «*affirmative action*» voor het eerst in het «Executive Order 10925», ondertekend in 1961 door President Kennedy, dat van de federale werkgevers de aanwerving vereist van een groter aantal werknemers die tot minderheden behoren. Twee wetten inzake burgerrechten werden in 1964 ondertekend door President Johnson en in 1972 door President Nixon.

40. In 1974 meende het Opperste Gerechtshof zich niet te moeten uitspreken over maatregelen van positieve actie inzake de toelating tot de universiteit in de zaak *DeFunis v. Odegaard* (416 U.S.) (312), omdat de blanke (joodse) student, aan wie de toegang tot de Rechtsfaculteit van de Universiteit van Washington werd geweigerd, ondertussen tot deze Faculteit toegelaten was geworden.

41. In de zaak *Regents of the University of California v. Bakke* (438 U.S. 265), was het Opperste Gerechtshof zeer verdeeld. Het arrest werd in 1978 geredigeerd door rechter Lewis F. Powell, die zich gedeeltelijk aansloot bij de vier rechters die gunstig stonden en gedeeltelijk bij de vier rechters die ongunstig stonden t.o.v. het programma van positieve actie van de Medische Faculteit van de Universiteit van Californië te Davis. Volgens dit arrest moest een dergelijk programma worden onderworpen aan een onderzoek van zeer strikte intensiteit, maar één van de ten gunste van dit programma ingeroepen argumenten, namelijk de wens de voordelen te verkrijgen die voortvloeien uit een etnisch verscheiden studentenkorps, werd voldoende belangrijk («*compel-*

ling») geacht opdat de universiteit het zou kunnen toepassen als een van de factoren die in aanmerking worden genomen bij de selectie van studenten.

42. In de volgende jaren heeft het Opperste Gerechtshof een aantal arresten gewezen waarvan sommige de programma's van positieve actie, die aan het Hof werden voorgelegd, hebben aanvaard en andere deze hebben geweigerd. Maakten deel uit van de categorie die de bestreden programma's van positieve actie hebben aanvaard, de arresten *Steelworkers v. Weber*, 443 U.S. 193 (1979); *Fullilove v. Klutznick*, 448 U.S. 448 (1980); *Sheet Metal Workers v. EEOC*, 478 U.S. 421 (1986); *United States v. Paradise*, 480 U.S. 149 (1987); *Johnson v. Santa Clara County*, 480 U.S. 1442 (1987); *Metro Broadcasting Inc. v. FCC*, 497 U.S. 547 (1990).

43. In de zaak *Steelworkers* (1979) heeft het Opperste Gerechtshof het programma van positieve actie aanvaard dat vormingsplaatsen voor zwarte arbeiders voorbehield, omdat dit programma was ingesteld door een private werkgever en zich richtte tot beroepscategorieën die traditioneel hadden geleden onder segregatie.

44. In de zaken *Sheet Metal Workers* (1986), *Paradise* (1987) en *Johnson* (1987) werden de programma's van positieve actie aanvaard, omdat zij beoogden gevallen recht te zetten van bewuste discriminatie in het verleden ten nadele van zwarten in het metaalwerkerssyndicaat van de Stad New York en in het politiekorps van Alabama en ten nadele van vrouwen die behoorden tot de categorie «*Skilled Craft*» in het «*Santa Clara County*» in Californië.

45. In andere arresten heeft het Opperste Gerechtshof de programma's die het werden voorgelegd afgewezen. Het betreft de zaken: *Firefighters v. Stotts*, 467 U.S. 561 (1984); *Wygant v. Jackson Board of Education*, 476 U.S. 267 (1986); *City of Richmond v. Croson*, 488 U.S. 469 (1989).

46. In de zaken *Firefighters* (1984) en *Wygant* (1986) schreef het programma van positieve actie het ontslag voor, respectievelijk, van de brandweerlieden van de stad Memphis en van de leerkrachten van een school in Michigan, allen blanken met meer anciënniteit dan hun zwarte collega's. In de zaak *Croson* (1989) behield het programma 30% van de contracten van de stad Richmond (Virginia) voor aan ondernemingen die behoorden aan minderheden, namelijk de zwarten, de Spaanstaligen, de oosterlingen, de indianen, de eskimo's en de Aleoeten. Het Hof oordeelde dat deze maatregel niet juist proportioneel («*narrowly tailored*») was met de nagestreefde doelstelling en dat er geen verband was met enige discriminatie in het verleden in Virginia, waarvan eskimo's slachtoffers zouden zijn geweest.

47. In 1995 heeft het Opperste Gerechtshof zijn arrest gewezen in de belangrijke zaak *Adarand Constructors v. Peña* (115 St. Ct. 2097). De onderneming Adarand beklaagde zich erover een contract van openbare werken te hebben verloren ten voordele van een maatschappij die behoorde tot een Spaanstalige, op grond van een federale wet die voorschreef dat 10% van de contracten van openbare werken moesten worden voorbehouden aan minderheden.

48. Schrijvend voor een meerderheid van zes, formuleerde Rechter Sandra O'Connor drie conclusies die voortvloeien uit de vorige arresten van het Hof inzake programma's steunend op het ras: 1° scepticisme: voorkeuren gebaseerd op raciale of etnische criteria moeten noodzakelijk op de meest grondige wijze worden onderzocht; 2° consequentie: de controlestandaard mag niet afhangen van het ras van de

personen die onder het bedoelde plan nadeel lijden dan wel er voordeel uithalen; 3° coherentie: de gelijke bescherming moet dezelfde zijn, wat ook het regeringsniveau (federaal of niet) moge zijn.

49. Het is dus voortaan uitgemaakt dat zelfs de federale programma's, die een positieve actie instellen ten gunste van personen die behoren tot een raciale groep, moeten worden onderworpen aan een onderzoek van de meest strikte intensiteit («*strict scrutiny*»). Door het aannemen van «*Proposition 209*» op 28 augustus 1997 heeft de Staat Californië elke verwijzing naar ras en geslacht afgewezen bij het werven van personeel, de toelating tot openbare scholen en het gunnen van opdrachten aan bedrijven.

50. In België heeft het Arbitragehof vastgesteld, in zijn arrest nr 9/94 gewezen op 27 januari 1994, dat voor wat betreft het aan bejaarde personen gewaarborgde inkomen het verschil in behandeling tussen mannen en vrouwen discriminatoir was. Het Hof heeft desalniettemin aanvaard dat «in bepaalde omstandigheden ongelijkheden niet onbestaanbaar zijn met het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod, indien zij er juist toe strekken een *bestaande ongelijkheid te verhelpen*. Toch moeten dergelijke *corrigerende ongelijkheden*, om bestaanbaar te zijn met het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod (a) slechts in die gevallen worden toegepast waarin een kennelijke ongelijkheid blijkt; (b) moet het verdwijnen van die ongelijkheid door de wetgever als een te bevorderen doelstelling worden aangewezen; (c) moeten de maatregelen van tijdelijke aard zijn en verdwijnen wanneer het door de wetgever beoogde doel eenmaal is bereikt, en (d) moeten zij niet onnodig andermans rechten beperken» (B.6.2).

51. Van zijn kant heeft het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen te Luxemburg op 17 oktober 1995 een arrest gewezen in de zaak *Kalanke c. Freie Hansestadt Bremen*, waarin het heeft geoordeeld dat «een nationale regeling die vrouwen bij aanstellingen of promoties *absoluut en onvoorwaardelijk voorrang* verleent, verder gaat dan een bevordering van gelijke kansen en de grenzen overschrijdt van de in art. 2, vierde lid, van de richtlijn bepaalde uitzondering».

52. Volgens § 4 van art. 2 van de richtlijn 76/207 van 9 februari 1976 vormt deze geen belemmering «voor maatregelen die beogen te bevorderen dat mannen en vrouwen gelijke kansen krijgen, in het bijzonder door feitelijke ongelijkheden op te heffen die de kansen van vrouwen nadelig beïnvloeden» ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen.

53. De aangevochten wet betreffende de gelijkstelling van mannen en vrouwen in de openbare dienst verleende, «bij gelijke kwalificaties van voor promotie in aanmerking komende kandidaten van verschillend geslacht, in sectoren waarin vrouwen ondervertegenwoordigd zijn, *automatisch voorrang* [...] aan vrouwelijke kandidaten, daarbij ervan uitgaande dat er sprake is van ondervertegenwoordiging, wanneer in de verschillende salarisgroepen van de betrokken personeelscategorie van een dienst het personeel niet minstens voor de helft uit vrouwen bestaat en dit ook geldt voor de in het organisatieschema opgenomen functieniveaus».

54. In de zaak *Marschall c. Land Nordrhein-Westfalen* heeft het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen recent (op 11 november 1997) evenwel een arrest gewezen, waarin het oordeelde dat bovenvermelde richtlijn zich niet

verzet tegen «een nationale regeling op grond waarvan, bij gelijke kwalificaties van kandidaten van verschillend geslacht wat hun geschiktheid, bekwaamheid en arbeidsprestatie betreft, in openbare diensten waarin in een te bekleden hoger ambt van een loopbaan minder vrouwen dan mannen werkzaam zijn, vrouwelijke kandidaten bij voorrang moeten worden bevorderd, *voor zover met de persoon van een mannelijke kandidaat verband houdende redenen de balans niet in diens voordeel doen doorslaan*, op voorwaarde dat a) de regeling mannelijke kandidaten met gelijke kwalificaties als vrouwelijke kandidaten in elk individueel geval waarborgt; b) dat de sollicitaties worden onderworpen aan een objectieve beoordeling, die rekening houdt met alle criteria betreffende de persoon van de kandidaten en de aan vrouwelijke kandidaten toegekende voorrang buiten toepassing laat, wanneer één of meer van die criteria de balans in het voordeel van de mannelijke kandidaat doen doorslaan, en c) dergelijke criteria niet discriminerend zijn ten opzichte van vrouwelijke kandidaten».

55. Volgens het Hof is het de zogenaamde «*Öffnungsklausel*», die geen automatisme ten voordele van de vrouwen instelt, maar toelaat van deze voorkeur af te wijken «voor zover met de persoon van een mannelijke kandidaat verband houdende redenen de balans niet in diens voordeel doen doorslaan», die het verschil maakt met de zaak *Kalanke*.

56. Verschillende regeringen waren tussengekomen voor het Hof om hun mening te laten kennen in deze zaak. Zo werd de wet van het Land «*Nordrhein-Westfalen*» bijzonder gesteund door de Finse, de Noorse, de Oostenrijkse, de Spaanse en de Zweedse regeringen, alsook door de Europese Commissie.

* * *

57. Wat er ook van zij, het eenvoudige feit dat een bepaalde categorie van de bevolking in het verleden geleden heeft onder minderwaardige economische en sociale levensvoorwaarden, kan niet tot gevolg hebben dat om het even welk verschil in behandeling, gebaseerd op het kenmerk dat deze categorie van anderen onderscheidt, als wettig moet worden beschouwd, zelfs indien deze grond niet relevant is om een verschil in behandeling te maken in het recht in kwestie. Het zou bijvoorbeeld onverantwoord zijn bijzondere maatschappelijke bijstand te verlenen aan personen die hieraan geen behoefte hebben, maar die behoren tot een categorie die zich vroeger bevond in een minderwaardige status, en dezelfde bijstand te weigeren aan personen die er wel behoefte aan hebben, maar die behoren tot een categorie die vroeger in de maatschappij van betere levensomstandigheden genoot.

58. Een positieve actie moet zich concentreren op het nemen van maatregelen, waarvan kan worden verwacht dat zij vooral de behoeften tegemoetkomen van de personen die behoren tot de groep die nood heeft aan een bijzondere bescherming. Het is door de keuze van de maatregelen en van het ogenblik en van de plaats waarop zij in werking worden gesteld, dat de politieke overheid de beoogde categorieën kan bevoordelen, zonder daarom wie niet behoort tot deze categorieën te mogen uitsluiten van het voordeel ervan. In geen enkel geval mag iemand worden beroofd van een van zijn rechten, met inbegrip van het «recht zonder discriminatie op een gelijke bescherming van de wet», onder voorwendsel dat dit de benadeelde groepen zou kunnen helpen

om de gevolgen van vorige discriminaties te boven te komen.

59. Een lovenswaardige bedoeling kan geen verschillen in behandeling rechtvaardigen die gebaseerd zijn op een grond die in het verleden heeft gediend als discriminatiecriterium, maar die vandaag niet minder zonder relevantie is dan het gisteren in omgekeerde zin was. De positieve actie is geen uitzondering op het discriminatieverbod. Integendeel, het is het discriminatieverbod dat de grenzen trekt van elke positieve actie. In andere woorden, een positieve actie is toegelaten, of zelfs wenselijk, voor zover zij evenwel het discriminatieverbod niet schendt d.w.z. voor zover zij geen verschillen in behandeling invoert inzake rechten of vrijheden die gebaseerd zijn op gronden die niet relevant zijn voor het recht of de vrijheid in kwestie.

Prof. Dr. Marc BOSSUYT (UIA)

Rechter in het Arbitragehof

Lid van de V.N.-Subcommissie mensenrechten

Bibliografie

BOSSUYT, Marc, *L'interdiction de la discrimination dans le droit international des droits de l'homme*, Brussel, 1976, 262 p.

BOSSUYT, Marc, «The Principle of Equality in Article 26 of the International Covenant on Civil and Political Rights», in de MESTRAL, Armand (red.), *The Limitations of Human Rights in Comparative Constitutional Law*, Cowansville, Québec, 1986, 269-290.

BOSSUYT, Marc, *Guide to the 'travaux préparatoires' of the International Covenant on Civil and Political Rights*, Dordrecht, 1987, 479-492.

BOSSUYT, Marc, «Het gelijkheidsbeginsel in de Internationale Pacten inzake mensenrechten», in ALEN, André & LEMMENS, Paul (red.), *Gelijkheid en non-discriminatie*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 33-46.

BOSSUYT, Marc, «Article 14» in PETTITI, L. E., DECAUX, E. & IMBERT, P.-H. (red.), *La Convention européenne des droits de l'homme, commentaire article par article*, Parijs, Economica, 1995, 475-488.

BOSSUYT, Marc, «Het Arbitragehof en de opschortingsmogelijkheid door de Raad van State van de bevestigende beslissingen van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen», in DE FEYTER, K., FOLETS, M.-CL. & HUBEAU, B. (red.), *Migratie- en Migrantenrecht: Recente Ontwikkelingen*, Brugge, die Keure, 1995, 75-98.

COHEN-JONATHAN, Gérard, *La Convention européenne des droits de l'homme*, Aix-Marseille, 1989, 538-545.

EISSEN, Marc-André, «L'autonomie de l'article 14 de la Convention européenne des droits de l'homme», *Mélanges offerts à Polys Modinos*, Parijs, 1968, 122-145.

FAWCETT, James, *The Application of the European Convention on Human Rights*, Oxford, 1987, 294-306.

McKEAN, William, «The Meaning of Discrimination in International and Municipal Law», *British Yearbook of International Law*, Oxford, 1969,

McKEAN, *Equality and Discrimination under International Law*, Oxford, 1983, 333 p.

McWHIRTER, Darie A., *The End of Affirmative Action: Where do we go from there?*, New York, Birch Lane Press book, 1996, 188 p.

MELCHIOR, Michel, «Le principe de non-discrimination dans la Convention européenne des droits de l'homme», in ALEN, André & LEMMENS, Paul (red.), *Gelijkheid en non-discriminatie*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 3-32.

MOELLER, Jacob, «Jurisprudence récente du Comité des droits de l'homme», *Annuaire canadien des droits de la personne*, 1990, 85-112.

NOWAK, Manfred, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, Kehl, Engel, 1993, 947 p.

OPSAHL, Torkel, «Equality in Human Rights Law with particular reference to Article 26 of the International Covenant on Civil and Political Rights», *Festschrift für F. Ermacora*, Kehl, 1988, 51-64.

RAMCHARAN, B G., «Equality and Non-Discrimination», in HENKIN, Louis (red.), *The International Bill of Human Rights: The Covenant on Civil and Political Rights*, New York, 1981, 246-269.

RENAULD, Bernadette, «Les discriminations positives: Plus ou moins d'égalité?», *Revue trimestrielle des droits de l'homme*, 1997, 425-460.

SUDRE, Frédéric, *Droit international et européen des droits de l'homme*, Parijs, 1989, 179-183.

SZYSZCZAK, Erika, «Positive Action After Kalanke», *The Modern Law Review*, 1996, 876-883.

THEUNIS, Jan, «Art. 10» en «Art. 11», in PAS, Wouter e.a., *De Grondwet*, Brugge, 1998, 8-12.

TOMUSCHAT, Christian, «Equality and Non-Discrimination under the International Covenant on Civil and Political Rights», in von MUENCH, *Festschrift für Hans-Jürgen Schlochauer*, Berlijn, 1981, 691-716.

VELU, Jacques & ERGEC, Rusen, *La Convention européenne des droits de l'homme*, Brussel, Bruylant, 1990, 106-133.

Vierdag, Egbert, *The Concept of Discrimination in International Law*, Den Haag, 1973, 176 p.

INDICATIEVE TABEL VAN FORFAITAIRE SCHADEVERGOEDINGEN BIJ VERKEERSONGEVALLEN

Het Nationaal Verbond van de Magistraten van Eerste Aanleg en het Koninklijk Verbond van Vrede- en Politie-rechters hebben op 8 november 1997 workshops georganiseerd ter bespreking van de einde 1995 gepubliceerde «Indicatieve lijst der gebruikserving en andere forfaitaire schadevergoedingen».

Onder ruime publieke belangstelling, van zowel magistraten, advocaten als verantwoordelijken van verschillende verzekeringsmaatschappijen en onder begeleiding van prof. dr. L. Cornelis, werd in deelgroepen een aantal onderwerpen van de vroegere lijst besproken.

De resultaten van deze besprekingen gaven aanleiding tot een evaluatie door een stuurgroep samengesteld uit magistraten van de hierboven vermelde verenigingen, waarvan de tekst hierna wordt weergegeven.

Bij algemene consensus werd de titel vervangen door de minder omslachtige en meer accurate omschrijving «Indicatieve Tabel».

Bij het gebruik van deze tabel dienen volgende principes altijd voor ogen te worden gehouden:

- de werkelijk geleden schade moet worden vergoed; alle vergoedbare schade en niets dan de schade;
- als de schade door de nodige bewijzen wordt aangetoond,

moet het bewezen bedrag worden toegekend;

- alleen als de werkelijke omvang van de schade niet kan worden bewezen en/of becijferd, in de gevallen waarin meestal een forfaitaire begroting (*ex aequo et bono*, in billijkheid) wordt aangenomen, is deze tabel een indicatie, een aanwijzing, een hulpmiddel;
- de opsomming van de te vergoeden schade (-onderdelen) is niet limitatief;
- de tabel is geen regel, geen bindend voorschrift, noch een standpunt betreffende de aan te wenden methode van schadeloosstelling. Ze laat de soevereine appreciatie van de rechter, ten gronde, geval per geval, onverkort;
- de cijfers opgenomen in deze tabel kunnen gebruikt worden bij de regeling van alle niet zuiver contractuele schade.

I. SCHADE BIJ OVERLIJDEN

A. Morele schade bij verlies van:

– echtgenoot/echtgenote	350.000 fr.
– samenwonende levenspartner; geen rechtsband vereist, wel duurzame genegenheidsband en samenwoning	350.000 fr.
– feitelijk gescheiden met aanwijsbare reële kans op hereniging	150.000 fr.
– ouder:	
inwonend	300.000 fr.
niet-wonend	150.000 fr.
– kind:	
inwonend	300.000 fr.
niet-inwonend	200.000 fr.
miskraam	100.000 fr.
– broer/zuster:	
inwonend	100.000 fr.
niet-inwonend	60.000 fr.
– grootouders:	
inwonend	100.000 fr.
niet-inwonend	50.000 fr.
– kleinkind:	
inwonend	100.000 fr.
niet-inwonend	50.000 fr.
– schoonouders:	
inwonend	70.000 fr.
niet-inwonend	45.000 fr.
– schoonkinderen:	
inwonend	70.000 fr.
niet-inwonend	45.000 fr.
– stiefvader/stiefmoeder:	
inwonend	200.000 fr.
niet-inwonend	100.000 fr.
– stiefzoon/dochter:	
bij goede band met kind	
inwonend	200.000 fr.
niet-inwonend	100.000 fr.
– verloofde (bij nakend huwelijk)	100.000 fr.
– tante/oom/neef/nicht bij bijzondere genegenheidsband	20.000 fr.

Het dient te worden opgemerkt dat deze bedragen niet onderling mogen worden vergeleken; ze kunnen verhoogd of verminderd worden, rekening houdende met speciale con-

crete omstandigheden, zoals meter-peterschap, gehuwd-ongehuwd, enig kind, leeftijd van de betrokkenen, kind toegevoegd aan en inwonend bij andere ouder bij echtscheiding... enz.

B. Schade ex haerede

Als het slachtoffer in de periode na het ongeval en vóór het overlijden niet bij bewustzijn is geweest: geen vergoeding ex haerede.

Als het slachtoffer bewust was, maar zich geen rekenschap heeft gegeven van het nakende overlijden: gewone morele schade, zoals bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid mogelijk.

Als het slachtoffer zich bewust was van het nakende overlijden, kan aan de rechthebbenden de gebruikelijke morele schade bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid worden toegekend, verhoogd met een vast bedrag tussen 25.000 en 100.000 fr.

Deze schade mag niet verward worden met de genegenheidsschade (zie punt VIII, hieronder).

II. SCHADE ARBEIDSONGESCHIKTHEID/INVALIDITEIT

A. Tijdelijk

1° Moreel

- 1.000 fr. per gewone dag ziekenhuisopname
- 1.250 fr. indien ziekenhuisopname met zware pijnen of ingrepen met bijzondere fysieke hinder, zoals bij belangrijke breuken, bij de noodzaak van huidtransplantaties ingevolge brandwonden, pijnlijke onderzoeken, enz...
- 800 fr. voor de gewone dagen zonder ziekenhuisopname *a ratio* van 100% arbeidsongeschiktheid.

2° Materieel

- Inkomstenverlies: te bewijzen aan de hand van stukken
- Meer inspanningen: forfaitair 700 fr./dag bij 100% vanaf het hernemen van de professionele activiteit

B. Blijvend

Wat te vergoeden? Voornaamste schaden:

- inkomstenverlies
- economische waardevermindering
- meer inspanningen
- schade zonder afzonderlijk aanwijsbare materiële weerslag.

Hoe te vergoeden?:

- door rente, kapitalisatie of door toekenning van een vermengde vergoeding per punt;
- aandacht voor een gedetailleerde en omstandige beschrijving van de opdracht van de arts-deskundige is primordiaal om tot een juiste appreciatie van de schade te komen.

1° Kapitalisatie

- basisloon: te bewijzen aan de hand van stukken. In aanmerking te nemen: nettoloon, tenzij aangetoond wordt dat op de toe te kennen vergoeding gelijkwaardige fiscale en sociale lasten rusten als die welke het inkomen

- bezwaren. Als het nettoloon als basis wordt gebruikt, kunnen reserves worden toegekend voor deze fiscale en sociale lasten. Kapitalisatie hoeft niet enkel te worden voorbehouden voor de begroting van inkomstenverlies.
- rentevoet: = 4%
 - kapitalisatie-sterftetabels: steeds de meest recente
 - mogelijke verhoging van het basisloon wegens toekomstige indexatie en munterosie: 0 tot 15%.

2° Vermengd per punt

De hierna voorgestelde bedragen kunnen worden toegepast, rekening houdende met de ernst van de weerslag op het vermogen tot arbeid en met de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid-invaliditeit.

Slachtoffer minder dan 10 jaar: per punt	80.000 fr.
15	70.000 fr.
30	60.000 fr.
45	50.000 fr.
60	45.000 fr.
75	35.000 fr.
meer dan 75 jaar	25.000 fr.

Indien er alleen morele schade is, wordt de helft van de hierboven vermelde bedragen in aanmerking genomen.

3° Postlucratieve schade

Wegens de complexiteit van de pensioenwetgeving en de fiscale implicaties, blijft de appreciatie door de rechtbank aangewezen, casus per casus. Als een vergoeding wordt toegekend, wordt rekening gehouden met de vooruitbetaling ervan.

III. ECONOMISCHE WAARDE HUISHOUDEN

De hulp in het huishouden is geen exclusieve bevoegdheid van de vrouw; ook de ongeschiktheid van de man voor huishoudelijke arbeid geeft desgevallend recht op vergoeding

- zonder kinderlast: 1.000 fr./dag
- met kinderlast: 1.000 fr./dag tot twee kinderen; bij meer kinderen te verhogen met 200 fr./kind.

Er zal een verdeling gebeuren van de hierboven aangehaalde waarden wanneer beide partners samen uit werken gaan, *a rato* van hun beschikbaarheid voor het huishouden.

Als hulp van derden werd betaald, dient deze integraal te worden vergoed; de vergoeding voor hulp van derden mag echter geen doublure uitmaken met de vergoeding voor het verlies van de economische waarde huishouden.

IV. ESTHETISCHE SCHADE

De gebruikelijke schaal van 1 tot 7. Er moet rekening worden gehouden met de plaats van de ontsiering, het geslacht, de leeftijd, activiteiten, kans op huwelijk of scheiding van het slachtoffer.

1. miniem	10.000 fr. - 30.000 fr.
2. zeer licht	30.000 fr. - 60.000 fr.
3. licht	60.000 fr. - 90.000 fr.
4. middelmatig	90.000 fr. - 250.000 fr.
5. ernstig	250.000 fr. - 400.000 fr.

- 6. zeer ernstig 400.000 fr. - 1.000.000 fr.
- 7. afstotend meer dan 1 miljoen

Het is ten zeerste aan te bevelen dat de arts-deskundige, naast de gebruikelijke quotering van 1 tot 7, een gedetailleerde beschrijving geeft van de schade, indien mogelijk en met toestemming van het slachtoffer ondersteund door foto's.

V. VERLIES VAN SCHOOLJAAR

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen twee manieren van vergoeding:

- ofwel de bewezen verloren kosten en de morele schade;
- ofwel een vergoeding *ex aequo et bono*.

Als de reële kosten worden bewezen, kan bovendien morele schade worden aangenomen wegens o.m. de frustraties (psychologische weerslag) ten gevolge het maatschappelijke beeld van zittenblijver; *ex aequo et bono*:

- als het slachtoffer schoolplichtig is: 35.000 fr.
- als het slachtoffer niet schoolplichtig is: 50.000 fr.

Bij forfait:

- lager onderwijs: 90.000 fr.
- middelbaar onderwijs: 150.000 fr.
- hoger onderwijs buiten de universiteit: 200.000 fr.
- universitair onderwijs: 300.000 fr.

Morele schade wegens het verlies van bijzondere schoolactiviteiten, zoals schoolreis, bos- en zeeklassen, schoolfeest, schoolsportcompetitie, schoolvakantie enz..., wordt *ex aequo et bono* vergoed.

Het eventuele loonverlies door verlies van een schooljaar is afzonderlijk te bewijzen (zonder cumulatie met de hierboven vermelde bedragen).

VI. KLEDIJSCHADE

Bij bewezen schade: vetustiteit kan in aanmerking worden genomen.

Als de schade niet exact kan worden bewezen: *ex aequo et bono*: man/vrouw: 15.000 fr.

VII. PRETIUM VOLUPTATIS

Is als zeer specifieke schade afzonderlijk te vergoeden, los van de overige schaden.

Er bestaat aanleiding toe een onderscheid te maken tussen de schade door verlies aan seksueel leven b.v. impotentie, anorgasme, verandering van libido, gevoelloosheid... en verlies van zekerheid op een nageslacht, waaronder te catalogeren steriliteit.

De noodzaak van keizersnede of de noodzakelijkheid van een kunstmatige inseminatie worden vergoed.

VIII. GENEGENHEIDSSCHADE

Dit is de schade van de verwanten wegens het zien van het leed van het slachtoffer; het moet dan wel gaan om uitzonderlijke pijnen, smarten of enig ander moreel leed door het slachtoffer ondergaan.

Er wordt normaliter geen vergoeding toegekend, behalve wanneer het slachtoffer in levensgevaar of coma verkeert, zodat de toestand uiterst zorgwekkend is. De psychische druk moet de normale bijstand te boven gaan.

IX. VARIA

De schade wegens noodzaak voor tijdelijke of permanente hulp van derden is te vergoeden.

Zeer uitzonderlijk kan een blijvende schade aan familieleden van het slachtoffer worden toegekend, b.v. het geval waarin het slachtoffer totaal van karakter veranderd is, waardoor het samenleven met het slachtoffer fel wordt bemoeilijkt.

Een forfaitaire tegemoetkoming van 2.500 tot 5.000 fr. in administratie-, correspondentie- en telefoonkosten, kan worden toegekend, zonder evenwel afbreuk te doen aan het principe dat kosten van verdediging steeds eigen blijven.

Worden aanvaard: kosten van vervoer naar of overnachting bij het slachtoffer (b.v. kamer moeder-kind in ziekenhuis).

X. INTREST

Compensatoire rente:

- voor kosten of schadeposten die zich gespreid over een bepaalde periode voorafgaand aan het vonnis voordoen: indien niet exact berekenbaar: vanaf de gemiddelde datum, zijnde de datum waarop de helft van het totale bedrag van de schadevergoeding, voor dat onderdeel, bereikt wordt
 - materiële, morele schade en schade *ex haerede*: vanaf de datum van het ongeval
 - esthetische schade, *pretium voluptatis*: vanaf de datum van de consolidatie
 - vergoeding voor blijvende arbeidsongeschiktheid-invaliditeit:
 - bij kapitalisatie:
 - op het gekapitaliseerde bedrag geen intresten;
 - op schadevergoeding tussen de consolidatie en het vonnis vanaf de gemiddelde datum op het nominale bedrag
 - bij forfait: wanneer de schade in haar geheel bestaat op het ogenblik van consolidatie; vanaf deze datum
 - verlies van schooljaar: alleen moratoire intrest.
- Gerechtigde of moratoire intrest: vanaf de datum van het vonnis; *idem* bij strafprocedure.

XI. INDICATIEVE TABEL PER DAG BIJ GEBRUIKSDERIVING VAN VOERTUIGEN (MET INGANG OP 1 JANUARI 1998)

- fiets	200 fr.
- bromfiets -50cc	250 fr.
- moto +50cc en -300cc	350 fr.
+300cc	400 fr.
- aanhangwagen personenwagen - 500 kg	400 fr.
+ 500 kg	600 fr.
- personenwagen (ook voor professioneel gebruik en leasing)	800 fr.
- stationwagen	1.000 fr.

- mobilhome	2.000 fr.
- taxi grote maatschappijen	1.850 fr.
- taxi zelfstandige uitbater	2.400 fr.
- huurwagen (= leasing)	1.850 fr.
- lichte vrachtwagen -2 ton netto-laadvermogen	1.500 fr.
+ 2 ton netto-laadvermogen	
+ 300 fr./per bijkomende ton	1.500 fr.
- vrachtwagen -3 ton netto-laadvermogen	1.850 fr.
+ 3 ton netto-laadvermogen	+ 400 fr./
per bijkomende ton	1.850 fr.
- eigenaar van één vrachtwagen	2.500 fr.
- tankwagen -3,5 ton netto-laadvermogen	4.500 fr.
+ 3,5 ton netto-laadvermogen	
+ 400 fr./per bijkomende ton	4.500 fr.
- kraanwagen	6.000 fr.
- betonwagen	7.000 fr.
- landbouwtractor	1.500 fr.
- traktorvrachtwagen 163 PK trekker	4.500 fr.
- oplegger vrachtwagen	3.500 fr.
- ziekenwagen	3.500 fr.
- campingremorque	950 fr.
- minibus -50 plaatsen	1.800 fr.
+50 plaatsen	3.600 fr.
+60 plaatsen	4.500 fr.
+70 plaatsen	5.500 fr.
+80 plaatsen	7.000 fr.
- mutatiedagen	15
- Bij huur van een voertuig kan een besparing voor het niet gebruiken van het eigen voertuig worden toegekend, gelijk aan 10% van de huurfactuur;	
- BTW: in geval van totaal verlies heeft de schadelijder, niet-BTW-plichtige, recht op de BTW, ongeacht of hij de hem toekomende schadevergoeding al of niet gebruikt voor de vervanging van het vernielde voertuig, dan wel gebruikt voor de vervanging door een tweedehandswagen waarop bij de aankoop geen BTW of slechts de BTW op het verschil tussen de verkoop- en inkoop prijs van de garagist verschuldigd is. De BTW dient te worden vergoed aan het tarief dat van kracht is op het ogenblik van de vervanging van het voertuig. Indien het voertuig van een niet-BTW-plichtige bij een ongeval wordt beschadigd, heeft de schadelijder recht op de BTW, ongeacht of hij al dan niet de herstelling laat uitvoeren.	
- wachtdagen: als voertuig niet buiten gebruik is één dag, anders het aantal dagen tussen het ongeval en de eerste expertise.	
- vervangdagen: het bewezen aantal dagen of forfaitair 15 dagen.	

Deze indicatieve tabel kan in boekvorm worden besteld door overschrijving van 400 fr. op rekening nr. 737-6208020-63 ten name van de heer W. Peeters, Oudeheerweg Heide 105, te 9250 Waasmunster.

Nationaal Verbond van de Magistraten van Eerste Aanleg en Koninklijk Verbond van Vrede- en Politie-rechters

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

22 APRIL 1998

Voorzitter: de h. Melchior

Rapporteurs: de hh. Delruelle en Arts

Advocaten: mrs. Temmerman, Michel en Geens

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Raad van State – Vertegenwoordiging in rechte door advocaat – Natuurlijke persoon en rechtspersoon – Onderscheiden behandeling

Art. 440, tweede lid, Ger.W., waarin wordt bepaald dat een advocaat verschijnt als gevolmachtigde van een partij, zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist, schendt artt. 10 en 11 G.W. niet in zoverre het door de Raad van State in die zin wordt geïnterpreteerd dat het de advocaten die een natuurlijke persoon vertegenwoordigen die voor zichzelf of voor een rechtspersoon optreedt, anders behandelt dan de advocaten die een rechtspersoon vertegenwoordigen die optreedt door een orgaan dat uit verscheidene personen bestaat.

Arrest nr. 42/98

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen

Bij arrest nr. 63.274 van 22 november 1996 inzake de G.C.V. Madibel en E. Peeters tegen de gemeente Messancy en de Belgische Staat, heeft de Raad van State de volgende prejudiciële vragen gesteld:

«Worden de artt. 10 en 11 van de Grondwet geschonden door art. 440 Ger.W. voor zover dat artikel aldus wordt geïnterpreteerd dat:

a) het voor de ontvankelijkheid van een beroep ingesteld namens een vennootschap niet voldoende is dat het tijdig bij de Raad van State ingediende verzoekschrift tot nietigverklaring is ondertekend door een advocaat die voor rekening van die vennootschap handelt als niet het bewijs wordt geleverd dat de beslissing daartoe is genomen door het bevoegde orgaan of de bevoegde personen die de vennootschap vertegenwoordigen, terwijl het voor de ontvankelijkheid van een namens een natuurlijke persoon ingesteld beroep voldoende is dat het verzoekschrift door een advocaat namens die persoon is ondertekend en daarbij niet het bewijs behoeft te worden geleverd dat die persoon de beslissing daartoe heeft genomen;

b) het voor de ontvankelijkheid van een beroep ingesteld namens een vennootschap, vertegenwoordigd door een college of door personen die gezamenlijk moeten handelen, niet voldoende is dat het tijdig bij de Raad van State ingediende verzoekschrift tot nietigverklaring is ondertekend door een advocaat die voor rekening van die vennootschap handelt als niet het bewijs wordt geleverd dat de beslissing daartoe is genomen door het orgaan of de personen die de vennootschap vertegenwoordigen, terwijl het voor de ontvankelijkheid van een beroep ingesteld namens een vennootschap die

door één enkele persoon wordt vertegenwoordigd voldoende is dat het verzoekschrift door een advocaat namens die vennootschap is ondertekend en daarbij niet het bewijs behoeft te worden geleverd dat die persoon de beslissing daartoe heeft genomen?»

...

B.1. Art. 440 Ger.W. bepaalt:

«Vóór alle gerechten, behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, hebben alleen de advocaten het recht te pleiten.

De advocaat verschijnt als gevolmachtigde van de partij zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist.»

B.2.1. Om de eerste vraag te beantwoorden, moet het Hof de bestaanbaarheid met de artt. 10 en 11 van de Grondwet onderzoeken van art. 440, tweede lid, Ger.W., in zoverre dat artikel in die zin wordt geïnterpreteerd dat het een onderscheid maakt tussen de advocaat die een natuurlijke persoon vertegenwoordigt en de advocaat die een rechtspersoon vertegenwoordigt.

De ondertekening door een advocaat die een natuurlijke persoon vertegenwoordigt is voldoende opdat een verzoekschrift tot vernietiging voor de Raad van State ontvankelijk is, zonder dat het bewijs moet worden geleverd dat die persoon een beslissing daartoe heeft genomen. De ondertekening door een advocaat die een rechtspersoon vertegenwoordigt volstaat daarentegen niet, omdat het bewijs moet worden geleverd dat de beslissing is genomen door het orgaan van de rechtspersoon.

B.2.2. Dat verschil in behandeling is niet zonder redelijke verantwoording.

De rechtspersoon treedt op door het orgaan dat bij de wet of de statuten is aangewezen. Het is niet onredelijk, onder voorbehoud van het antwoord op de tweede vraag, het bewijs te eisen dat dit orgaan regelmatig, binnen de wettelijke termijn, de beslissing heeft genomen om voor de Raad van State in rechte te treden. Krachtens het vermoeden vastgesteld bij art. 440, tweede lid, Ger.W. zal de advocaat niet het bewijs dienen te leveren dat hij gemachtigd werd. Maar uit dat artikel volgt niet noodzakelijkerwijze dat de rechtspersoon zelf moet worden geacht te hebben gehandeld met inachtneming van de op hem betrekking hebbende wettelijke vereisten.

De natuurlijke persoon, daarentegen, wanneer hij voor zichzelf handelt, treedt op in rechte op eigen beslissing, zonder tussenkomst van enig orgaan. Uit artikel 440, tweede lid, Ger.W. dient noodzakelijkerwijze te worden afgeleid dat de advocaat wordt geacht door die partij daartoe te zijn gemachtigd, zonder daarvoor het bewijs te moeten leveren.

B.2.3. Weliswaar interpreteert het Hof van Cassatie art. 440, tweede lid, Ger.W. in die zin dat het ervan uitgaat dat de advocaat de rechtspersoon vertegenwoordigt en dat het orgaan van die rechtspersoon regelmatig de beslissing heeft genomen om in rechte op te treden. Die interpretatie verschilt van die van de Raad van State.

B.2.4. Het verschil van interpretatie vindt een verklaring in de specifieke kenmerken van de objectieve geschillenbe-

slechting die aan de Raad van State is toevertrouwd: de Raad van State past een inquisitoriale procedure toe; hij ontvangt de beroepen die zijn ingesteld ter verdediging van collectieve belangen; hij kan, bij arresten die een absoluut gezag van gewijsde hebben, met terugwerkende kracht akten en reglementen van administratieve overheden vernietigen.

Die eigen kenmerken van de aan de Raad van State toevertrouwde geschillen verantwoorden dat hij art. 440, tweede lid, Ger.W. anders interpreteert en dat hij nagaat of het bevoegde orgaan van de rechtspersoon, zelfs als die persoon door een advocaat wordt vertegenwoordigd, binnen de voorgeschreven termijn en met inachtneming van de regelen van vertegenwoordiging die erop betrekking hebben, de beslissing heeft genomen om het beroep in te stellen.

B.2.5. Art. 440, tweede lid, Ger.W., door de Raad van State in die zin geïnterpreteerd dat het een verschil in behandeling invoert naargelang de advocaat een natuurlijke persoon of een rechtspersoon vertegenwoordigt, schendt de artt. 10 en 11 van de Grondwet niet.

B.3.1. Om de tweede vraag te beantwoorden, moet het Hof onderzoeken of art. 440, tweede lid, Ger.W., in de interpretatie die de Raad van State eraan geeft, de artt. 10 en 11 van de Grondwet schendt, in zoverre het de advocaten die rechtspersonen vertegenwoordigen verschillend behandelt naargelang die rechtspersonen optreden door een orgaan dat uit één of uit verscheidene personen bestaat. Indien het orgaan uit één enkele persoon bestaat, wordt immers geen enkel bewijs geëist dat de beslissing door dat orgaan is genomen.

B.3.2. Wanneer een rechtspersoon wordt vertegenwoordigd door één enkele natuurlijke persoon, bevindt die persoon zich, wat zijn beslissing betreft om in rechte op te treden, in een situatie die vergelijkbaar is met die van de natuurlijke persoon die uit eigen naam een beroep instelt: hij treedt door zichzelf op, zonder dat een orgaan collegiaal dient te beraadslagen over de opportuniteit om een beroep in te stellen. Het verschil in behandeling is verantwoord om dezelfde reden als die welke is vermeld in B.2.2.

B.4. De twee vragen dienen ontkennend te worden beantwoord.

...

NOOT – *Het in rechte treden van een rechtspersoon voor de Raad van State*

1. Aangezien rechtspersonen door hun aard niet zelf, *in persona*, hun rechten kunnen uitoefenen en bijvoorbeeld de rechter kunnen adiëren, dienen zij noodzakelijk een beroep te doen op natuurlijke personen die de organen zijn van de rechtspersoon (R.v.St. B.V.B.A. Grafisch Centrum Witbo, nr. 53906, 21 juni 1995).

Wie de organen zijn en welke hun bevoegdheden zijn – inzonderheid de procesbevoegdheid of de bevoegdheid om in rechte te treden – wordt bepaald door de wettelijke bepalingen die de rechtsvorm beheersen, evenals door de onderscheiden statuten van die rechtspersonen: zie b.v. inzake V.Z.W.'s (Baert, J. en Debersaques, G., *Raad van State. Ontvankelijkheid in administratieve rechtsbibliotheek*, Brugge, die Keure, 1996, p. 155-161, nrs. 154-156; Debersaques, G. «De ontvankelijkheid van het beroep bij de Raad van State wat de persoon van de verzoeker betreft: een *capita selecta*», *T.Gem.*, 1996, (131), 141-142; Tilleman, B., «Het optre-

den in rechte van een V.Z.W.» in *De V.Z.W. gezien vanuit de praktijk*, Brugge, die Keure, 1996, 194-197), handelsvennootschappen (inzonderheid de N.V. en de B.V.B.A. (Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 164-167, nrs. 159-167 en Tilleman, B., *Proceshandelingen van en tegen vennootschappen*, Antwerpen, Maklu, 1997, p. 256-265, nrs. 519534) en beroepsverenigingen (art. 10, derde lid, van de wet van 31 maart 1898 op de beroepsverenigingen, *B.S.*, 8 april 1898; voor toepassingen inzake het in rechte treden: R.v.St., Unie van de Belgische Automatenbranche en N.V. Willy Michiels Company, nr. 33731, 9 januari 1990; R.v.St., Belgische Vereniging van Geneesheren-specialisten in fysische geneeskunde en rehabilitatie, nr. 40500, 28 september 1992). Ook voor publiekrechtelijke rechtspersonen wordt de procesbevoegdheid onderzocht (zie voor toepassingen Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 173-184, nrs. 168-185 en inzonderheid wat het in rechte treden van een gemeente betreft, Debersaques, G., *l.c.*, 146-149).

2. Inzake de vraag naar het bevoegde orgaan, is het van belang te wijzen op de vaste rechtspraak van de Raad van State volgens welke een beroep bij de afdeling administratie van de Raad van State niet kan worden beschouwd als een handeling van dagelijks bestuur. Een door een met het dagelijks bestuur belaste persoon of orgaan ingediend verzoekschrift is derhalve niet ontvankelijk (Zie Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 157, nr. 154 wat V.Z.W.'s betreft, en p. 167-168, nr. 162 wat de N.V. betreft, spijs het bepaalde in art. 63 Venn.W.). Vanuit civielrechtelijke hoek wordt deze rechtspraak fel betwist: in synthese wordt betoogd dat deze principiële stelling van de Raad van State te ver gaat, in die zin dat het bestuur dat met het dagelijks bestuur is belast, wél bevoegd zal zijn om te beslissen in rechte te treden, indien het voorwerp van het beroep, getoetst aan de activiteit van de vennootschap, een onderwerp van dagelijks bestuur is (zie Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 167-168, nr. 162 en de aangehaalde rechtsleer. *Adde* Tilleman, B., *l.c.*, p. 197 en Tilleman, B., *o.c.*, p. 260, nr. 526, die te dezen ook de rechtspraak voor de gewone rechter schetst, en meer algemeen wat het orgaan van dagelijks bestuur betreft, Cleeren, F., «Het orgaan van dagelijks bestuur», *R.W.*, 1996-97, 209-220).

Ook een vordering tot schorsing die is ingediend door een orgaan belast met het dagelijks bestuur is, behoudens overmacht, o.i. niet ontvankelijk (zie de hierna aangehaalde rechtspraak inzake het beslissen tot het inleiden van de vordering tot schorsing, waarin telkenmale een beslissing van het bevoegde beslissings- en vertegenwoordigingsorgaan werd vereist; *contra*, R.v.St., V.Z.W. C.S.P.E.F., nr. 40134, 21 augustus 1992). E. Lanckswert (*Het administratief kort geding*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen België, 1993, p. 159, nr. 296) meent dat deze rechtspraak op gespannen voet staat met het urgent en bewarend karakter van een schorsingsprocedure, maar dit is o.i. geen excuus om de wet en de statuten niet toe te passen en het aan een intrinsiek onbevoegd orgaan over te laten te beslissen over het in rechte treden (Cf. ook R.v.St., Dossche en De Neve, nr. 70381, 17 december 1997, waarin overmacht niet werd aanvaard). Gelet op de aard van de procedure, kan o.i. in redelijkheid uitzondering worden gemaakt in geval van uiterst dringende noodzakelijkheid, indien de concrete omstandigheden doen blijken dat het bevoegde orgaan onmogelijk vooraf tijdig kon worden bijeengeroepen, derwijze dat onder deze omstan-

digheden het dagelijks bestuur, als daad van beheer en als bewarende maatregel kan beslissen de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid in te leiden.

3. Volgens een vaste rechtspraak komt het aan de verzoevende rechtspersoon toe het bewijs te leveren dat het bevoegde orgaan regelmatig, binnen de wettelijke termijn, de beslissing heeft genomen om voor de Raad van State een beroep tot nietigverklaring in te dienen (zie b.v. R.v.St., N.V. Turgot Belgium, nr. 66897, 24 juni 1997). Aangezien de procesbevoegdheid of de hoedanigheid als primaire ontvankelijkheidsvoorwaarde de openbare orde raakt, zal de Raad van State dit zo nodig ambtshalve onderzoeken (zie b.v. Baert, J. en Debersaques, G., o.c., p. 161, nr. 157 (V.Z.W.) en p. 168-169, nr. 163 (N.V.)). In de praktijk zal het bewijs blijken uit de overlegging, al dan niet op verzoek van de auditeurverslaggever, van de statuten en van een stuk waaruit blijkt dat het bevoegde orgaan de beslissing om in rechte te treden nam vóór het verstrijken van de wettelijke termijn. De Raad van State zal hierbij op discretionaire wijze de bewijswaarde van de overgelegde stukken (in de praktijk een uittreksel uit het notulenboek) beoordelen. Zo werd beslist dat het overleggen van een brief, ondertekend door drie personen die verklaren leden van de raad van bestuur te zijn en waarin ze stellen dat die raad van bestuur op een eerdere datum heeft beslist een schorsings- en annulatieberoep in te stellen, niet volstaat (R.v.St., N.V. Brussels Recycling Center, nr. 57586, 18 januari 1996; voor andere toepassingen, zie b.v. Baert, J. en Debersaques, G., o.c., p. 168-169, noot 858. *Adde* b.v. R.v.St., V.Z.W. Tuchkala, nr. 60158, 13 juni 1996). Ook het aanvoeren van overmacht om het niet-overleggen van de beslissing te rechtvaardigen, wordt door de Raad van State onderzocht (Zie b.v. R.v.St., Dossche en De Neve, nr. 70381, 17 december 1997. Te dezen betrof het een verzoek tot tussenkomst in een schorsingsprocedure, maar *mutatis mutandis* geldt hetzelfde wat het in rechte optreden betreft voor het indienen van een annulatie- en/of schorsingsberoep). Aangenomen dat de raad van bestuur ten gevolge van overmacht in de onmogelijkheid kan verkeren tijdig te beslissen in rechte op te treden, dan dient minstens de beslissing terzake van het orgaan belast met het dagelijks bestuur te worden overgelegd (Vgl. inzake de tussenkomst in schorsingszaken: R.v.St., college van burgemeester en schepenen van de stad Hasselt en consorten, nr. 69710, 20 november 1997).

Aangezien de vernietigingsprocedure en de procedure tot schorsing van de tenuitvoerlegging van de bestreden beslissing afzonderlijke procedures zijn, volgt hieruit dat door het bevoegde orgaan bovendien afzonderlijke beslissingen moeten worden genomen, enerzijds voor het instellen van de vordering tot schorsing, anderzijds voor het indienen van het beroep tot nietigverklaring (R.v.St., N.V. Association pharmaceutique belge, Fédération nationale des unions professionnelles des pharmaceutiques belge, nr. 58877, 27 maart 1996; R.v.St., V.Z.W. F.N.I.B. en V.Z.W. A.C.N., nr. 64780, 26 februari 1997; R.v.St., O.C.M.W. Brussel, nr. 72627, 20 maart 1998; R.v.St., N.V. Veevoederbedrijf Navobi, nr. 73278, 27 april 1998; Lambrechts, W., «De inleiding van de vordering en de sancties betreffende de vormvoorschriften» in *Het interdisciplinair geschild*, De Leval, G., Lewalle, P. en Storme, M. (red.), Brussel, Bruylant en Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen België, 1996, (97), 100; zie ook R.v.St., V.Z.W. Sint-Lambertusinstituut en consorten, nr. 56253, 17 november 1995; R.v.St., N.V. Montenay, nr. 70100, 9 december

1997). Indien een beroep tegen verscheidene administratieve rechtshandelingen wordt ingeleid, dient bovendien te worden aangetoond dat het bevoegde orgaan een beslissing heeft genomen om tegen ieder van de bestreden handelingen een annulatieberoep in te stellen (R.v.St., V.Z.W. Verbond der Verzorgingsinstellingen, nr. 37962, 29 oktober 1991).

De rechtspraak neemt aan dat het bevoegde orgaan het beroep ingediend door een persoon die niet de vereiste hoedanigheid heeft, kan bekrachtigen, voor zover dit gebeurt binnen de wettelijke beroepstermijn van zestig dagen (R.v.St., V.Z.W. Association pour la préservation de l'environnement de Nivelles et environs, nr. 18101, 11 februari 1977, *Adm. Publ. (T)*, 1976-77, 243, met verslag adjunct-auditeur Salmon, J., met advies eerste auditeur Piquet, G. en met noot; R.v.St., V.Z.W. Beroepsunie der Belgische Onderofficieren, nr. 23210, 5 mei 1983; R.v.St., van Marcke en consorten, nr. 33367, 9 november 1989; R.v.St., Union Professionnelle belge des Médecins spécialistes en Ophtalmologie en est., nr. 69847, 26 november 1997).

4. Een in de praktijk zich vaak voordoend probleem is de vraag of het feit dat het verzoekschrift is ondertekend – dat het overigens ook fout kan gaan met de handtekening zelf van de advocaat, blijkt uit de noot van D. Van Heuven en F. Van Volsem («De handtekening van een advocaat onder een verzoekschrift van de Raad van State») onder het arrest van de Raad van State *Khair* (nr. 46046, 8 februari 1994, *Proces en Bewijs*, 1996, 185-187) – door een advocaat ingeschreven op het tableau van de Orde, niet volstaat?

De draagwijdte van het mandaat *ad litem* wordt voor de rechtscollages van de rechterlijke macht bepaald in art. 440, tweede lid, Ger.W. Luidens deze bepaling verschijnt een advocaat als gevolmachtigde van de partij zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving vereist (Voor toepassingen wat dit laatste betreft, zie Paulus, C. en Boes, R., *Lastgeving in A.P.R.*, Gent 1978, p. 76-77, nr. 117 en Tilleman, B., *Lastgeving in A.P.R.*, Brussel 1997, p. 154-162, nrs. 307-308). De advocaat dient dus geen houder van de stukken te zijn en het bewijs van zijn mandaat ligt besloten in zijn optreden of vervat in de verklaring dat hij die opdracht heeft (Lambert, P., *Règles et usages de la profession d'avocat du barreau de Bruxelles*, Brussel, Bruylant, 1994, 325). Het bewijs moet niet worden geleverd en mag niet worden gevorderd in de mate dat het blijkt uit de gedraging als advocaat. Het enige dat kan worden gevorderd, is dat de advocaat op interpellatie zou bevestigen dat hij die bepaalde opdracht heeft (Paulus, C. en Boes, R., «De recente cassatierechtspraak in verband met lastgeving» in *Liber Amicorum F. Dumon*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1983, (199), 205; cf. Paulus, C. en Boes, R., o.c., p. 76, nr. 116; Van Lenner, R., *Gerechtigd wetboek*, I, Leuven, Universitas, 1969, 381). Het betreft evenwel een weerlegbaar vermoeden. De cliënt kan overeenkomstig art. 848 Ger.W. bewijzen dat hij de door de advocaat verrichte proceshandeling nooit heeft toegelaten of bekrachtigd (Paulus, C. en Boes, R., o.c., p. 76, nr. 116), doch de bewijslast rust op de partij die de rechtmatigheid van het mandaat betwist (Cass., 9 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 688, *Pas.*, 1978, I, 669, *R.W.*, 1977-78, 31, *J.T.*, 1978, 361; Cass., 18 december 1984, *Arr. Cass.*, 1984-85, 551, *Pas.*, 1985, I, 485, *R.W.*, 1985-86, 1481), zodat deze in de praktijk in bewijsnood zal verkeren. Zij kan er zich immers niet toe beperken aan te voeren dat het haar niet mogelijk is geweest de regelmatig-

heid van de proceshandeling na te gaan (*ibid.* wat de aangehaalde rechtspraak betreft). Wat de omvang van het mandaat *ad litem* betreft, wordt aangenomen dat een advocaat, in uitvoering van deze lastgeving, alle handelingen mag stellen die noodzakelijk zijn om een rechtsgeding af te wikkelen (Paulus, C. en Boes, R., *o.c.*, p. 76, nr. 115; Lambert, P., *o.c.*, 326).

Het Hof van Cassatie aanvaardt in het belangrijke arrest van 9 februari 1978 (*Arr. Cass.*, 1978, 688; *Pas.*, 1978, I, 669; *R.W.*, 1977-78, 31, *J.T.*, 1978, 361; cf. *Cass.*, 18 december 1984, *Arr. Cass.*, 1984-85, 551, *Pas.*, 1985, I, 485, *R.W.*, 1985-86, 1481) bovendien dat inzake rechtspersonen, wat de rechtscollages van de rechterlijke orde betreft, art. 440, tweede lid, Ger.W. betrekking heeft op zowel de verschijning in rechte voor de rechter als op de hoedanigheid om als partij op te treden. Buiten het geval dat de wet een bijzondere lastgeving vereist, overweegt het Hof van Cassatie, wordt een advocaat die voor een rechtscollage van de rechterlijke orde een proceshandeling verricht en die in de akte van rechtspleging enkel verklaart op te treden namens een rechtspersoon die behoorlijk is geïdentificeerd door de vermelding van zijn benaming, zijn rechtskarakter en zijn maatschappelijke zetel, wettelijk vermoed daartoe een regelmatige lastgeving te hebben gekregen van een bevoegd orgaan van die rechtspersoon.

5. Daargelaten de vraag of, met toepassing van art. 2 Ger.W., het gemeenrechtelijke art. 440, tweede lid, Ger.W. wel toepassing vindt op de procedures voor de Raad van State – de Raad van State aanvaardt wel de toepassing van art. 440, tweede lid, Ger.W. op procedures in administratieve aangelegenheden (*R.v.St.*, Lebeau en consorten, nr. 25593, 30 juli 1985, *J.T.*, 1986, 47, met noot De Gavre, J.; *R.v.St.*, Broeckx, nr. 41655, 21 januari 1993; *R.v.St.*, Van Den Bosch, nr. 43931, 7 september 1993), behalve in het geval van een bijzondere andersluidende bepaling of wanneer de toepassing van de erin vervatte regel niet verenigbaar is met een dwingende eis uit de administratieve procedure (zie in die zin b.v.: *R.v.St.*, Leiser, nr. 30637, 7 september 1988 waarin werd geoordeeld dat de vertegenwoordiging in tuchtzaken strijdt met de eis tot persoonlijke verschijning); Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 192, nr. 194), maar de procedure voor de afdeling administratie is gebaseerd op eigen regelen, zodat het Gerechdelijk Wetboek niet het gemene recht is dat, behoudens andersluidende teksten, toepasselijk is (Mast, A., Dujardin, J., Van Damme, M. en Vande Lanotte, J., *Overzicht van het Belgisch administratiefrecht, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen België, 1996, p. 872, nr. 890*) – wordt de door het Hof van Cassatie gegeven draagwijdte aan het mandaat *ad litem* niet gedeeld door de rechtspraak van de Raad van State (zie het geannoteerde arrest, rechtsoverw. B.2.3.).

Volgens een vaststaande – en bijwijlen meedogenloze – rechtspraak van de Raad van State ontslaat de ondertekening van het verzoekschrift door een advocaat, de procesvoerende vereniging of vennootschap er niet van aan te tonen dat het bevoegd orgaan, binnen de voor het beroep bepaalde termijn, heeft besloten het verzoekschrift in te dienen (zie Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 192-193, nr. 194 en de aangehaalde rechtspraak). Ligt deze tijdig genomen beslissing niet voor, dan zal de Raad van State ambtshalve vaststellen dat de persoon die zich als procesvertegenwoordiger van de rechtspersoon heeft aangediend – ook al

is dat een advocaat – zonder dat deze beslissing voorligt, voor dit rechtscollage uiteraard is opgetreden zonder mandaat, aangezien het eerste noodzakelijke vereiste om een proces te voeren – en dus om procesvertegenwoordiger te zijn – de beslissing van het bevoegde orgaan is om in rechte op te treden.

Deze rechtspraak kent geen uitzonderingen, alhoewel *prima facie* inzake een B.V.B.A. een andere houding wordt aangenomen. Inzake deze rechtspersoonvorm aanvaardt de Raad van State dat, wanneer de enige zaakvoerder van de verzoekende B.V.B.A., zowel krachtens art. 130 Venn.W. als krachtens de akte van oprichting van de vennootschap, gerechtigd is om zowel namens de vennootschap te beslissen in rechte op te treden als deze in rechte te vertegenwoordigen, hij, alleen optredend, bevoegd is om een advocaat opdracht te geven een annulatieberoep bij de Raad van State in te stellen. Wanneer in die omstandigheden het verzoekschrift is ondertekend door een advocaat die verklaart door de zaakvoerder namens de vennootschap daartoe opdracht te hebben ontvangen, dan ontstaat er volgens de rechtspraak daardoor het vermoeden dat het beroep op een geldige wijze werd ingesteld (Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 170, nr. 164 en p. 193, nr. 194). Hetzelfde geldt voor rechtspersonen waarin onder de in de wet bepaalde voorwaarden de beslissings- en vertegenwoordigingsbevoegdheid statutair kan worden toegewezen aan een enige bestuurder. Gedacht kan worden aan de in een N.V. overeenkomstig art. 54, vierde lid, Venn.W. aangewezen enige bestuurder (zie b.v. *R.v.St.*, N.V. Autogas, nr. 70166, 11 december 1997 en Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 164-167, nrs. 160-161), maar andere rechtsvormen bevatten eveneens deze modaliteit (zie b.v. *R.v.St.*, L.V. Hamming, nr. 72640, 23 maart 1998 inzake de alleen beherende vennoot van een landbouwvennootschap). Deze rechtspraak vormt evenwel geen «uitzondering» op de draagwijdte van het mandaat *ad litem*, maar is het loutere gevolg van de specifieke vennootschapsrechtelijke regelen inzake de vertegenwoordiging. Als immers blijkt dat de individuele beslissings- en vertegenwoordigingsbevoegdheid statutair is beperkt (b.v. die van de zaakvoerder van een B.V.B.A. ex art. 130, vierde lid, Venn.W.), dan zal de Raad van State wel de overlegging van de collegiale beslissing tot het instellen van het beroep vragen (Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 194, nr. 194).

Een advocaat kan de mededeling van het stuk waaruit de beslissing om in rechte te treden blijkt, niet weigeren met inroeping van zijn beroepsgeheim (*R.v.St.*, V.Z.W. Bond Better Leefmilieu, nr. 20397, 10 juni 1980). Evenmin is hij een openbaar ambtenaar die wettelijk bevoegd is om bewijskracht te verlenen aan zijn eigen vaststelling dat de door een orgaan van een rechtspersoon genomen beslissing om in rechte op te treden regelmatig is (*R.v.St.*, N.V. Produits Roche, nr. 26248, 7 maart 1986).

6. De rechtspraak van de Raad van State krijgt heel wat kritiek vanuit (proces)civielrechtelijke hoek (zie o.m. de in noot 995 van Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 195, aangehaalde auteurs. Zie ook Tilleman, B., *Proceshandelingen van en tegen vennootschappen, o.c.*, p. 271-272, nr. 549; Tilleman, B., *l.c.*, 201-202), maar deze kritiek is o.i. onterecht, aangezien ze telkenmale uitgaat van de in het procesrecht vermeende algemene toepassing van art. 440 Ger.W. – zoals geïnterpreteerd door het Hof van Cassatie –, terwijl de autonome werking van het procesrechtelijk bestuursrecht uit

het oog wordt verloren (Baert, J. en Debersaques, G., *o.c.*, p. 195, nr. 197).

In het hiervoor gepubliceerde arrest wijst het Arbitragehof de hiervoor geschetste uiteenlopende interpretatie van art. 440, tweede lid, Ger.W. door het Hof van Cassatie en de Raad van State niet af, maar verantwoordt, *c.q.* bevestigt dit verschil in interpretatie op grond van de eigen kenmerken van de aan de Raad van State toevertrouwde geschillen: de Raad van State past een inquisitoriale procedure toe; hij ontvangt de beroepen die zijn ingesteld ter verdediging van collectieve belangen; hij kan, bij arresten die een absoluut gezag van gewijsde hebben, met terugwerkende kracht akten en reglementen van administratieve overheden vernietigen (zie in het algemeen wat de eigen kenmerken van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State betreft: Mast, A., Dujardin, J., Van Damme, M. en Vande Lanotte, J., *o.c.*, p. 872-875, nrs. 890-893).

7. Het Arbitragehof vindt, als antwoord op de door de Raad van State gestelde prejudiciële vraag (R.v.St., G.C.V. Madibel en Peeters, nr. 63272, 22 november 1996), het niet onredelijk is het bewijs te eisen dat het bevoegde orgaan, binnen de wettelijke termijn, de beslissing heeft genomen om voor de Raad van State in rechte op te treden (rechtsoverw. B.2.2.), terwijl van een natuurlijke persoon, wanneer hij voor zichzelf handelt, dit niet wordt geëist. Deze laatste treedt immers op in rechte op eigen beslissing, zonder tussenkomst van enig orgaan. Ook de rechtspersoon die vertegenwoordigd wordt door één enkele natuurlijke persoon (b.v. de hiervoor vermelde enige zaakvoerder van een B.V.B.A. op grond van art. 130, eerste lid, Venn.W., of de enige bestuurder van een N.V., aangewezen overeenkomstig art. 54, vierde lid, Venn.W.), bevindt zich, wat zijn beslissing betreft om in rechte op te treden, in een vergelijkbare situatie als die van de natuurlijke persoon die uit eigen naam een beroep instelt. Van een dergelijke rechtspersoon wordt, net als bij een natuurlijke persoon, geen beslissing om in rechte te treden verwacht. Dit verschil in behandeling tussen rechtspersonen vertegenwoordigd door één enkele natuurlijke persoon enerzijds en die vertegenwoordigd door een collegiaal orgaan anderzijds, is volgens het Arbitragehof derhalve verantwoord om dezelfde redenen als die welke gelden voor het verschil in behandeling tussen natuurlijke personen en rechtspersonen (rechtsoverw. B.3.2.).

Geert Debersaques

Auditeur in de Raad van State

Praktijkassistent aan de V.U.-Brussel

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 16 JUNI 1997

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: de h. D'Halleweyn

Advocaten: mrs. Delahaye en Geinger

Sociaal statuut zelfstandigen – Gelijktijdige werkzaamheden in loondienst en niet in loondienst in verschillende lidstaten – Werknemer – Zelfstandige – Begrippen – Beoordeling

Voor de toepassing van de artikelen 14bis en 14quater van de Verordening 1408/71 doelt een werkzaamheid in loondienst of een werkzaamheid die anders dan in loondienst wordt uitgeoefend, op een werkzaamheid die voor de toepassing van het stelsel van sociale zekerheid van een lidstaat op welks grondgebied zij worden uitgeoefend als zodanig worden aangemerkt.

K. t/ Algemene Sociale Kas voor Zelfstandigen

Gelet op het bestreden arrest, op 19 april 1996 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

(...)

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat, krachtens art. 13, eerste lid, van de Verordening 1408/71, zoals zij toen toepasselijk was, de werknemers op wie de verordening toepasselijk is slechts aan de wetgeving van één enkele lidstaat mag worden onderworpen;

Dat, art. 14bis, tweede lid, bepaalt: op degene die gewoonlijk op het grondgebied van twee of meer lidstaten werkzaamheden anders dan in loondienst uitoefent, is de wetgeving van de lidstaat van toepassing op het grondgebied waarvan hij woont, indien hij een deel van zijn werkzaamheden op het grondgebied van die lidstaat uitoefent; dat, krachtens art. 14quater van de verordening, op degene die gelijktijdig werkzaamheden in loondienst en werkzaamheden anders dan in loondienst op het grondgebied van verschillende Lidstaten uitoefent: a) is, onder voorbehoud van het bepaalde sub b, de wetgeving van toepassing van de lidstaat op het grondgebied waarvan hij werkzaamheden in loondienst uitoefent; b) is, in de in bijlage VII genoemde gevallen, de wetgeving van toepassing van ieder van deze lidstaten voor wat op hun grondgebied uitgeoefende werkzaamheden betreft; dat de genoemde bijlage VII bepaalt: «(toepassing van art. 14quater, eerste lid, sub b) Gevallen waarin op een persoon gelijktijdig de wetgeving van twee lidstaten van toepassing is: 1. Uitoefening van werkzaamheden anders dan in loondienst in België en van werkzaamheden in loondienst in een andere lidstaat, behalve Luxemburg (...)»;

Overwegende dat de vraag of een persoon anders dan in loondienst werkt en zelfstandige is, voor de toepassing van verordening 1408/71 moet worden opgelost op grond van een uitlegging van die verordening;

Overwegende dat, hoewel art. 177, laatste lid, van het EG-verdrag, zonder enige beperking, de nationale rechterlijke instanties waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep, verplicht om elke voor hen opgeworpen vraag om uitlegging aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen voor te leggen, het gezag dat aan de uitlegging van het Hof toekomt krachtens art. 177 aan die verplichting haar oorzaak en aldus haar inhoud kan ontnemen; dat zulks met name het geval is wanneer de opgeworpen vraag inhoudelijk overeenkomt met een vraag waarover in een gelijkaardig geval reeds een prejudiciële beslissing is gewezen;

Overwegende dat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in zijn arrest 340/94 van 30 januari 1997 een uitlegging van voormelde bepalingen heeft gegeven;

Dat hieruit blijkt dat de begrippen «werknemer» en «zelfstandige» in de verordening verwijzen naar de omschrijving die ervan gegeven wordt door de wetgeving van de lidstaten met betrekking tot de sociale zekerheid;

Dat aldus voor de toepassing van de artikelen 14bis en 14quater van die verordening een werkzaamheid in loondienst of een werkzaamheid die anders dan in loondienst wordt uitgeoefend, doelt op een werkzaamheid die voor de toepassing van het stelsel van sociale zekerheid van een lidstaat op welks grondgebied zij worden uitgeoefend, als zodanig worden aangemerkt;

Overwegende dat het arrest beslist dat eiser in België in de betrokken periode een activiteit anders dan in loondienst uitoefende, terwijl hij in Nederland een activiteit uitoefende in loondienst; dat het arrest dat onderzoekt of eiser een zelfstandige is in de zin van de sociale zekerheidsregeling van de Belgische Staat of een werknemer in loondienst volgens de sociale zekerheidsregeling van de Nederlandse Staat en hiervoor de door die wetgevingen relevant geachte criteria hanteert, de in het onderdeel aangewezen wettelijke bepalingen niet schendt;

(...)

Wat het vierde onderdeel betreft:

Overwegende dat het onderdeel kritiek uitoefent op de beslissing van de appèlrechters dat eiser overeenkomstig het Nederlandse recht over de periode van 1 januari 1981 tot 31 december 1987 als werknemer in loondienst moet worden beschouwd;

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat het bevoegde bestuur der bedrijfsvereniging, de Agrarische Sociale Fondsen, op 14 december 1987 voor het landbouwbedrijf K. B. V. besliste dat de beëindiging van de verplichte verzekering voor eiser als directeur-groot-aandeelhouder van het Landbouwbedrijf ingaat op 1 januari 1989; dat het arrest hieruit afleidt dat eiser overeenkomstig het Nederlandse recht met betrekking tot zijn beroepsbezigheid in Nederland, over de periode van 1 januari 1981 tot 31 december 1987 als werknemer moet worden beschouwd;

Dat het arrest zodoende, zoals blijkt uit het antwoord op het derde onderdeel, het communautaire begrip «werknemer» in loondienst niet miskent;

Overwegende dat, voor het overige, eensdeels, de aangegeven bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek vreemd zijn aan de grief dat het Nederlandse recht geschonden is, anderdeels het onderdeel niet uitlegt hoe en waardoor art. 3 van de Nederlandse Ziekwet van 5 juni 1913 door het arrest wordt geschonden;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

NOOT – Voor een arrest van het Hof van Justitie analoog aan dat van 30 januari 1997, nr. 340/94 waarnaar het Hof van Cassatie verwijst zie: H.v.J., 30 januari 1997, nr. 221/95, J.T.T., 1997, 193, noot.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 18 SEPTEMBER 1997

Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaat: mr. De Gryse

Vervoer – Wegvervoer – Goederen – Reglementering – Borgtocht – Gewaarborgde schuldvordering – In huur nemen van een voertuig

De borgtocht die dient te worden gesteld door een ondernemer van goederenvervoer over de weg krachtens de artt. 37 e.v. van het K.B. van 5 september 1978, als gewijzigd door het K.B. van 11 september 1987, wordt enkel gegeven tot zekerheid van de schuldvorderingen die in rechtstreeks verband staan hetzij met de uitoefening van een vervoer van zaken voor een tegenprestatie hetzij met een verhuurd voertuig. Het louter in huur nemen van een voertuig voldoet niet aan die voorwaarden.

N.V. A. t/ N.V. G.T.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 juni 1996 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

...

Overwegende dat, krachtens art. 38, § 1, eerste lid, van het toen toepasselijk K.B. van 5 september 1978 tot vaststelling van de voorwaarden inzake de toegang tot het beroep van ondernemer van nationaal en internationaal goederenvervoer over de weg, de borgtocht tot waarborg dient van de schuldvorderingen voortspruitend uit de uitoefening van werkzaamheden gedekt door een vervoerbewijs, een algemene vergunning voor nationaal vervoer of een algemene vergunning voor internationaal vervoer; dat, krachtens art. 38, § 1, tweede lid, van dit besluit, de borgtocht alleen aangesproken kan worden door de houders van schuldvorderingen bedoeld in het eerste lid;

Overwegende dat met de in voornoemd art. 38, § 1, vermelde werkzaamheden gedekt door een vervoerbewijs bedoeld wordt het vervoer van zaken tegen vergoeding, dit is, elk vervoer van zaken verricht ofwel voor een tegenprestatie in geld, in natura of in de vorm van om het even welke rechtstreekse of onrechtstreekse voordelen, ofwel met een verhuurd voertuig;

Overwegende dat de borgtocht enkel wordt gegeven tot zekerheid van de schuldvorderingen die in rechtstreeks verband staan hetzij met de uitoefening van een vervoer van zaken voor een tegenprestatie, hetzij met een verhuurd voertuig;

Dat het louter in huur nemen van een voertuig aan de voormelde voorwaarden niet voldoet;

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat de vordering van verweerster op eiseres betrekking heeft op de verhuur van «containerchassis» en herstellingen ervan aan een B.V.B.A. J. ten behoeve van wie de borgstelling was verleend door eiseres;

Dat het arrest dat beslist dat verweerster aanspraak kon maken op de borgtocht, de in het onderdeel aangewezen wetsbepalingen (artt. 37 en 38, § 1, eerste en tweede lid, van voormeld K.B. van 5 september 1978, zoals aangevuld bij K.B. van 11 september 1987, en artt. 2, 7°, 4, 18, 35 en 36 van het K.B. van 9 september 1967 houdende het algemeen reglement inzake het vervoer van zaken tegen vergoeding met voertuigen) schendt;

...

NOOT – De wettelijke borgstelling voor vervoerders: onvolkomen regelgeving leidt tot vaststaande cassatierechtspraak

1. Reeds geruime tijd zijn nationale en internationale goederenvervoerders verplicht tot het stellen van een borgtocht. Zo moet de aanvrager of houder van een vervoersbewijs of algemene vergunning voor nationaal of internationaal vervoer ten bewijze van zijn financiële draagkracht een hoofdelijke borgtocht stellen van 250.000 BEF per vervoersbewijs of algemene vergunning voor nationaal vervoer (zie art. 37 K.B. van 5 september 1978 tot vaststelling van de voorwaarden inzake de toegang tot het beroep van ondernemer van nationaal en internationaal goederenvervoer, *B.S.*, 19 oktober 1978, als gewijzigd door het K.B. van 11 september 1987, *B.S.*, 22 november 1987).

2. De borgtocht dient tot waarborg van de schuldvoordringen voortvloeiend uit de uitoefening van werkzaamheden gedekt door een vervoersbewijs, een algemene vergunning van nationaal vervoer of een algemene vergunning voor internationaal vervoer (art. 38, § 1, eerste lid, K.B. van 5 september 1978, als gewijzigd door het K.B. van 11 september 1987). De juiste draagwijdte van deze bepaling bleef in de rechtspraak en de rechtsleer sterk omstreden (Zie hierover Steyaert, C. en De Formanoir, E., «Qui peut bénéficier du 'cautionnement transport'? Une réglementation controversée», *T.B.H.*, 1997, 494-500; Stijns, S. en Vuye, H., «De verplichte borgstelling voor vervoerders: een betwist aspect van het economisch administratief recht», *R.W.*, 1995-96, 1289-1298 en de reactie van C. Cauwe in het *R.W.*, 1996-97, 28-29 met wederantwoord van Stijns en Vuye, 29-31). Het is immers bij de lectuur van deze bepaling niet meteen duidelijk welke schuldeisers van de vervoerder beschikken over een schuldvoordring voortvloeiend uit de uitoefening van werkzaamheden gedekt door verplichte vergunningen voor goederenvervoer. De ruime interpretatie van voornoemd art. die de bevoegde Minister steeds bleef herhalen in antwoord op parlementaire vragen, ging ervan uit dat alle schuldvoordringen door vervoerders aangegaan, werden gedekt door de borgtocht. Derhalve vallen de volgende voordringen daadwerkelijk onder het begrip «schulden die voortvloeien uit de uitoefening van werkzaamheden gedekt door een vervoersbewijs of vergunning»: facturen voor levering van brandstof, verzekeringspremies, R.S.Z.-schulden, tolkaarten voor autowegen, herstellingskosten aan vrachtwagens, financieringsschulden e.d.m. Enkel de schulden die de vervoerders hebben aangegaan ofwel in de privé-sfeer ofwel in de uitoefening van hun beroep zonder over de vereiste machtigingen te beschikken, kunnen geen aanleiding geven tot een beroep op de borgtocht (Parlementaire Vraag Cortois van 16 augustus 1990, *Vr. en Antw.*, Kamer (1990-91), 10557 en de vraag van de heer Baldewijns van 8 juli 1991, *Vr. en Antw.*, Kamer (1990-91), 14761 m.b.t. art. 21 van het K.B. van 18 maart 1991; Stijns, S. en Vuye, H., *gecit.*).

De beperkende of restrictieve interpretatie staat enkel diegenen die houder zijn van een schuldvoordring die rechtstreeks verband houdt met de vervoersactiviteit toe om een beroep te doen op de borgtocht. In concreto betekent dit dat alleen onderaannemers of gebruikers een beroep kunnen doen op deze waarborg. (Zie hierover uitgebreid de bijdrage van Cauwe, *gecit.*, vgl. Steyaert, C. en De Formanoir, E., o.c., *T.B.H.*, 1997, 494-500).

Van een «tussenoplossing» wordt melding gemaakt door Stijns en Vuye. In de strikte of beperkte interpretatie van art. 38 K.B. is wel een rechtstreekse band met de vervoersactiviteit vereist, maar de groep schuldeisers die een beroep kan

doen op de borgtocht is ruimer dan in de beperkende interpretatie. De verhuurders van voertuigen en ook de leasingondernemingen zouden bijgevolg wel aanspraakgerechtigd zijn op de borg.

Deze controverse gaf in dit tijdschrift aanleiding tot een boeiende bijdrage van Stijns en Vuye en kon niet zonder wederwoord blijven. De vinnige discussie tussen Cauwe en beide auteurs stelde de twistpunten nog wat scherper. Hieronder wordt niet uitvoerig ingegaan op de verschillende argumenten die in de rechtsleer reeds werden ontwikkeld. Wel wordt de draagwijdte van het hierboven gepubliceerde arrest van het Hof van Cassatie van 18 september 1997, dat moet worden gelezen in samenhang met twee andere arresten van dezelfde dag en met een eerder arrest van 28 april 1995, nader geanalyseerd (Cass., 28 april 1995, *R.W.*, 1995-96, 1308, *De Verz.*, 1996, 161 met noot Cauwe).

3. Het Hof van Cassatie gaf de rechtspraak slechts een voorlopig houvast met zijn arrest van 28 april 1995. De kring van de aanspraakgerechtigden werd reeds in grote mate ingeperkt: de leverancier van brandstoffen aan een vervoeronderneming kon voor zijn schuldvoordring geen beroep doen op de hoofdelijke borgtocht.

Volgens het Hof wordt met het begrip «werkzaamheden gedekt door een vervoersbewijs, een algemene vergunning voor nationaal vervoer of een algemene vergunning voor internationaal vervoer» bedoeld het vervoer van zaken tegen vergoeding. Het arrest grijpt vervolgens terug naar art. 2, 7° van het K.B. van 9 september 1967 om het vervoer van zaken tegen vergoeding te definiëren. Het gaat volgens deze bepaling om elk vervoer van zaken verricht ofwel voor een tegenprestatie in geld, in natura of in de vorm van om het even welke rechtstreekse of onrechtstreekse voordelen, ofwel met een verhuurd voertuig. Het feit dat er een verband bestaat tussen het K.B. van 5 september 1978 en het K.B. van 9 september 1967 kan moeilijk worden ontkend. Laatstgenoemd K.B. bepaalt onder meer wanneer een algemene vergunning voor nationaal of internationaal vervoer vereist is. Het K.B. van 8 september 1978 legt daarentegen de voorwaarden vast inzake de toegang tot het beroep van ondernemer van nationaal of internationaal goederenvervoer over de weg, maar definieert de aan de vergunning onderworpen activiteit niet, zodat terecht naar een definitie van dit begrip wordt gezocht in verwante regelgeving (Cauwe, C., «Antwoord op het artikel De verplichte borgstelling voor vervoerders: een betwist aspect van het economisch administratief recht», *R.W.*, 1996-97, 28; anders, met een uitvoerige argumentatie: Stijns, S. en Vuye, H., o.c., *R.W.*, 1995-96, (1289), 1296 e.v.).

Hieruit wordt geconcludeerd dat de borg niet onbeperkt tot waarborg strekt voor alle schuldvoordringen van derden tegen een vervoersonderneming, maar enkel tot zekerheid dient voor de schuldvoordringen die in rechtstreeks verband staan, hetzij met de uitoefening van een vervoer van zaken voor een tegenprestatie, hetzij met een verhuurd voertuig. Volgens het Hof van Cassatie stemt die uitlegging overeen met de bedoeling van de wetgever om uitwerking te geven aan de richtlijn 74/561/EEG van de Raad van de EG die hoofdzakelijk de onderaannemers en de gebruikers wil beschermen (*Pb.*, 1974, L. 308, 18, als gewijzigd door richtlijn 89/438/EEG, *Pb.*, 1989, L. 212, 101).

4. Aldus werd de ruime interpretatie door het Hof van Cassatie uitdrukkelijk afgewezen. Het lot van de strikte of beperkende interpretatie van art. 38 van het K.B. van 5 sep-

tember 1978 was echter minder duidelijk. De samenhang tussen de twee vermelde Koninklijke Besluiten kon immers worden gehanteerd om onder meer de verhuurder van voertuigen aan de vervoerder toch tot de kring van aanspraakgerechtigden tot de hoofdelijke borgtocht te rekenen. Hiervoor keren we terug naar het bijzonder verhuurstelsel van het algemeen reglement inzake het goederenvervoer (K.B. van 9 september 1967). Teneinde de verhuring van voertuigen met of zonder bestuurder vlot te laten verlopen, werd door dit K.B. een vrij origineel stelsel ingevoerd. Krachtens art. 2, 7, 2°, b, van het algemeen reglement wordt meer precies in het geval van vervoer met een verhuurd voertuig als bezoldigde vervoerder van zaken beschouwd: a) hij die een voertuig verhuurt dat uitsluitend wordt gebezigd voor het vervoer van zaken die in eigendom aan de huurder toebehoren of het voorwerp van zijn handel, bedrijf of exploitatie uitmaken, ongeacht of de dienst van het vervoer al dan niet door de verhuurder of zijn personeel wordt verzekerd; b) hij die een voertuig *in huur neemt* en hij die een voertuig *verhuurt*, in de andere gevallen. Hieruit wordt door Stijns en Vuye afgeleid dat het huren en verhuren van voertuigen, voor de toepassing van het algemeen reglement, beschouwd worden als vervoerswerkzaamheden. Wanneer de vervoerder zelf zijn voertuig huurt, valt hij onder de definitie van art. 2, 7, 2°, b van dit reglement. Bijgevolg moet het in huur nemen van voertuigen door een vervoerder voor de verhuurder van deze voertuigen aanleiding geven tot schuldvorderingen die in rechtstreeks verband staan met het vervoer van zaken met een verhuurd voertuig. Deze schuldvorderingen moeten dan ook met toepassing van de leer van het arrest van het Hof van Cassatie van 28 april 1995 worden beschouwd als schuldvorderingen gedekt door de borgtocht (Stijns, S. en Vuye, H., *o.c.*, *R.W.*, 1995-96, 1296).

5. Deze zienswijze werd door het Hof van Cassatie in het hierboven gepubliceerde arrest van 18 september 1997 niet aanvaard. In twee andere arresten van dezelfde dag verwerpt het Hof van Cassatie overigens eveneens de voorziening van een verhuurbedrijf tegen de arresten van het Hof van Beroep te Brussel van 29 november 1995, waarin de vordering uit hoofde van verhuring van opleggers werd uitgesloten van de borgtocht. Het Hof trekt met een uiterst korte motivering, die in elk arrest bijna woordelijk is terug te vinden, definitief een streep onder de discussie. In het gepubliceerde arrest luidt het opnieuw dat de borgtocht enkel wordt gegeven tot zekerheid van de schuldvorderingen die in rechtstreeks verband staan, hetzij met de uitoefening van een vervoer van zaken voor een tegenprestatie, hetzij met een verhuurd voertuig. Het louter *in huur nemen* van een voertuig voldoet niet aan de vermelde voorwaarden. Het Hof van Cassatie weerlegt de stelling van Stijns en Vuye die door het bestreden arrest werd gevolgd, niet uitdrukkelijk (Brussel, 25 juni 1996, *R.W.*, 1996-97, 1261, met noot). Wat pleit dan tegen de zienswijze van deze auteurs? Hiervoor wordt teruggesproken naar de *ratio legis* van het bijzonder verhuurstelsel van het algemeen reglement. Dit stelsel strekt er immers toe om bij verhuring van voertuigen de verhuurder in alle omstandigheden te beschouwen als bezoldigd goederenvervoerder. Op die manier wilde de wetgever vermijden dat een vervoerder zich zou kunnen onttrekken aan het toepassingsgebied van het algemeen reglement door zijn activiteit voor te stellen als een verhuring van een vrachtwagen met of zonder bestuurder, eerder dan als vervoerder. De

huurder is volgens art. 2, 7 van het K.B. van 9 september 1967 eveneens goederenvervoerder wanneer het gehuurd voertuig niet gebruikt wordt voor het vervoer van goederen voor eigen rekening (De Bouver, Y., «Het goederenvervoer over de weg in België», *S.E.W.*, 1980, (89), 96). De assimilatie van de verhuurder met de vervoerder heeft echter niets te maken met de aan vergunning onderworpen activiteit (huur- of vervoerovereenkomst) als dusdanig, maar enkel met de aan vergunning onderworpen verhuurder/vervoerder (Cauwe, C., *o.c.*, *R.W.*, 1996-97, 28). Het feit dat een vervoerder een voertuig huurt is voor hem geen aan een vergunning (vervoerbewijs of algemene vergunning) onderworpen activiteit. In de twee andere arresten van 18 september 1997 wordt deze gedachte duidelijk verwoord: «Dat het louter in huur nemen van een voertuig of van een oplegger geen vervoer van zaken uitmaakt, waarvoor de huurder een vergunning zou nodig hebben».

Derden aan wie voertuigen in huur werden gegeven, kunnen vervoerders van goederen voor eigen rekening zijn (waarvoor zij niet onderworpen zijn aan het algemeen reglement) of moeten als vervoerders worden beschouwd indien ze op hun beurt goederen vervoeren in de zin van het reglement. Het feit dat een vervoersonderneming een vrachtwagen in huur neemt, geeft slechts aanleiding tot een «vervoersactiviteit» voor de verhuurder en niet voor de vervoerder-huurder. Deze laatste, die de contractpartij is van de verhuurder, kan eventueel voor zijn onbetaald gebleven vorderingen uit hoofde van bijvoorbeeld een gebrek aan het voertuig, een beroep doen op de borgtocht die werd afgeleverd door een bankinstelling voor rekening van de verhuurder. Het bestaan van een vervoersactiviteit moet worden gecontroleerd bij de verhuurmaatschappij en niet bij de vervoerder-huurder (Steyaert, C. en De Formanoir, E., *o.c.*, *T.B.H.*, 1997, 1997, 498).

6. De wetgever zag zich niettemin verplicht om in 1992 de definitie van vervoer van zaken tegen vergoeding aan te passen. De assimilatie van de verhuurder met de vervoerder in het raam van het vervoer van zaken tegen vergoeding wordt thans als volgt omschreven: «elke verhuring van een voertuig waarbij onder de term verhuring verstaan wordt, de daad van het *in huur geven*» (art. 2, 9°, b, K.B. van 25 november 1992 houdende algemeen reglement betreffende het vervoer van zaken met motorvoertuigen tegen vergoeding). Leasing wordt overigens uitdrukkelijk uitgesloten door deze bepaling. Door art. 48 van het K.B. van 25 november 1992 werd het oude algemeen reglement van 9 september 1967 opgegeven.

7. De regeling met betrekking tot de verplichte borgstelling voor vervoerders is reeds enige tijd terug te vinden in het K.B. van 18 maart 1991 tot vaststelling van de voorwaarden inzake de toegang tot het beroep van ondernemer van nationaal en internationaal goederenvervoer over de weg (*B.S.*, 12 april 1991, als gewijzigd door het K.B. van 7 april 1995, *B.S.*, 28 april 1995). De inhoud van art. 38 van het K.B. van 5 september 1978 is opgenomen in art. 21 van het nieuwe K.B. Volgens deze bepaling strekt de borgtocht zich uit tot waarborg van de schulden van de onderneming *voor zover* die schulden voortspruiten uit de uitoefening van het beroep van ondernemer van goederenvervoer over de weg en *voor zover* de uitgeoefende werkzaamheden worden gedekt door een vervoerbewijs, een algemene vergunning voor nationaal vervoer of een algemene vergunning voor interna-

tionaal vervoer. Ondanks de gewijzigde inhoud mag worden aangenomen dat het Hof van Cassatie eenzelfde interpretatie zal geven aan de tekst van art. 21 (*Anders o.m. Kh. Antwerpen, 27 januari 1998, A.R., 11595.94, onuitg.*). Vaststaande cassatierechtspraak overleeft wel eens meer slecht geredigeerde teksten.

G. Van Haegenborgh
Assistent Afdeling Privaatrecht K.U. Leuven

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER – 21 OKTOBER 1996

Voorzitter: de h. Leemans

Raadsheren: de h. Peeters en Lemmens

Advocaten: mrs. De Coster en Cornette loco Neirynck

Beslag en executie – Europees Bevoegdheids- en Executieverdrag – Exequaturprocedure – Rechtsmiddelen – Beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie

Artikel 37 E.E.X. in samenhang met artikel 40 E.E.X. druist niet in tegen de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie, omdat de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd, in de procedure op verzet haar standpunt kan doen kennen tijdens een debat op tegenspraak.

A. t/ GmbH M.S.

Bij vonnis van 15 februari 1994 van de Rechtbank van Eerste Aanleg van het gerechtelijk arrondissement Antwerpen werd aan geïntimeerde verlot tot tenuitvoerlegging verleend van een vonnis bij verstek t.o.v. appellant als verweerder en met geïntimeerde als eiser, gewezen door het Landgericht Osnabruck op 30 november 1992. In dit vonnis werd appellant tevens verwezen in de kosten. Het verzet van appellant tegen dit vonnis werd door het bestreden vonnis ongegrond verklaard.

Appellant vordert dat de vordering van de geïntimeerde tot erkenning en tenuitvoerlegging van het genoemd bij verstek gewezen vonnis van het Landgericht Osnabruck onontvankelijk, minstens ongegrond zou worden verklaard.

Geïntimeerde deed gelden dat luidens art. 37 van het terzake geldend Europees Executieverdrag enkel een voorziening in cassatie kon worden ingesteld tegen het bestreden vonnis, zodat het hoger beroep niet onvankelijk is.

Betreffende dit door geïntimeerde opgeworpen middel vraagt appellant dat aan het Arbitragehof een vraag zou worden gesteld, omdat genoemd art. 37, in samenhang met art. 40 van het E.E.X. Verdrag, zou indruisen tegen de beginselen van niet-discriminatie zoals vastgelegd in de Grondwet. Hierdoor zouden tevens de rechten van verdediging zijn geschonden, zoals beschermd in art. 6 E.V.R.M.

Overwegende dat appellant niet betwist dat op genoemd geschil het Europees Executieverdrag van toepassing is en art. 37 van dit verdrag o.m. bepaalt dat tegen de op verzet gegeven beslissing (verzet tegen de beslissing die de tenuitvoerlegging van het vreemde vonnis heeft toegestaan) in België enkel beroep in cassatie kan worden ingesteld;

Overwegende dat met toepassing van de artikelen 34, 27 en 28 van dit Verdrag de exequaturrechter in het bijzonder zal nagaan of in het land, waarvan de beslissing de tenuitvoerlegging wordt gevraagd, de rechten van verdediging werden gerespecteerd; dat bij de opstelling van dit Verdrag geoordeeld werd dat als tegenhanger van deze waarborg voor de verwerende partij, de eiser over de mogelijkheid moest kunnen beschikken in de aangezochte staat om snel bewarende maatregelen te nemen ten aanzien van de goederen van de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd;

dat de grondwettelijke regels van gelijkheid en niet-discriminatie niet uitsluiten dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en redelijk verantwoord is; dat, na verificatie van de eerbiediging van de rechten van verdediging in het proces ten gronde, de aan de eisende partij gegeven mogelijkheid om snel (desgevallend bij verrassing) bewarende maatregelen te nemen een procedure op eenzijdig verzoekschrift rechtvaardigt;

dat in die omstandigheden en gelet op de aan verwerende partij gegeven waarborgen de procedure op eenzijdig verzoek waarbij de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd in die stand van de procedure niet wordt gehoord en waartegen een mogelijkheid van verzet bestaat, klaarblijkelijk niet in strijd is met het grondwettelijk beginsel van gelijkheid, noch met het beginsel van niet-discriminatie, zoals vastgelegd in de Grondwet; dat de omstandigheid dat bij afwijzing van dit verzoek aan de verzoeker de mogelijkheid is gegeven tegen deze beslissing beroep in te stellen, hetgeen de andere partij niet kan, even klaarblijkelijk niet in strijd is met genoemd beginsel, omdat de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd geen partij was in die stand van de procedure; dat bovendien de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd wordt opgeroepen te verschijnen voor het gerecht bij hetwelk het beroep is ingesteld (art. 40, laatste lid van dit Verdrag), waar zij haar standpunt kan doen kennen;

dat in de procedure op verzet appellant zijn standpunt kan doen kennen; dat aan beide partijen het recht is ontzegd om tegen de op het verzet gegeven beslissing beroep in te stellen en zij beiden tegen deze beslissing enkel een beroep in cassatie kunnen instellen; dat desbetreffende geen discriminatie of ongelijkheid bestaat;

dat, aangezien, zoals hierboven gesteld, appellant in zijn verzet zijn standpunt kan doen kennen en het geding op tegenspraak wordt behandeld, zijn rechten van verdediging, zoals bepaald in het E.V.R.M.-Verdrag, niet zijn geschonden;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 24 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. Van Houche

Raadsheren: de hh. Van Craen en Michielsens

Openbaar ministerie: de h. Schram

Advocaat: mr. Sandberg

Rechtsmiddelen – Verzet – Strafzaken – Ontvankelijkheid – Vertegenwoordiging

Bij de organisatie van een eerlijke bewijsvoering heeft de Belgische wetgever het allergrootste belang gehecht aan de persoonlijke verschijning van de beklaagde en heeft hij deze, buiten enkele gevallen opgesomd in art. 185, § 2, Sv., tot een verplichting gemaakt.

De aanwezigheid van de beklaagde is niet alleen een belangrijk vereiste voor de volledige informatie van de rechter en diens gevolg voor een goede rechtsbedeling, maar ook voor de beklaagde zelf, met het oog op de waarheidsvinding.

Een goede rechtsbedeling vereist dat in een rechtsgeding er een evenwicht bestaat tussen de belangen van de beklaagde en de belangen van de maatschappij en van de klagers of de benadeelden. Dat evenwicht zou verbroken worden indien aan de beklaagde het recht zou worden toegekend – in strijd met de vigerende wetgeving – zich te laten vertegenwoordigen door een advocaat, ook als dit tot gevolg heeft dat hij niet door een raadsman wordt vertegenwoordigd ter terechtzitting.

In het licht van deze overwegingen is de noodzaak van de persoonlijke verschijning van de beklaagde – behoudens in de gevallen bedoeld in art. 185, § 2, Sv. – niet in strijd met art. 6, § 3, c, E.V.R.M.

O.M. t/ P.

Overwegende dat op 19 november 1997 het debat beperkt is gebleven tot de vraag of de afwezige beklaagde zich door zijn raadsman mag laten vertegenwoordigen om ter gelegenheid van de volledige behandeling van de zaak in zijn afwezigheid, zijn verdediging op zich te nemen;

Overwegende dat in het debat over dit tussengeschied, dat de grond van de zaak niet raakt, beklaagde zich kon laten vertegenwoordigen door zijn raadsman;

Overwegende dat op vraag van het Hof mr. E.A.C. Sandberg verklaarde «mijn cliënt is niet verhinderd om aanwezig te zijn (op de terechtzitting), maar uit vrees voor arrestatie weigert hij om in persoon te verschijnen»;

Overwegende dat in conclusie opgeworpen wordt dat in het raam van een eerlijke procesvoering («*fair trial*») het een fundamenteel recht van beklaagde is zich bij de behandeling van de grond van een zaak door een advocaat te laten vertegenwoordigen en verdedigen, ook wanneer hij om welke reden dan ook niet in persoon wenst te verschijnen voor de strafrechter; dat de weigering om te verschijnen niet mag bestraft worden met een volledig verlies van het recht van verdediging; dat tot staving van zijn stelling verwezen wordt naar de arresten Lala, Pelladoah en Poitrimol, gewezen door het E.H.R.M. respectievelijk op 22 september 1994, 22 september 1994 en 23 november 1993;

Overwegende dat in voormelde zaken Nederland en Frankrijk werden veroordeeld wegens schending van artikel 6, eerste lid, in samenhang met het derde lid, sub c E.V.R.M.; dat meer bepaald de sanctie op de niet-verschijning van beklaagde, namelijk het volledig verlies van het recht op bijstand, buiten verhouding werd geacht tot het niet aanwezig zijn van beklaagde op de terechtzitting;

Overwegende dat in het algemeen kan aangenomen worden dat deze rechtspraak niet noodzakelijk de veroordeling betekent van de Belgische rechtspraktijk die, in vele geval-

len, aan een afwezige beklaagde ook het recht ontzegt om zich door zijn raadsman te laten verdedigen;

Overwegende dat bij de organisatie van een eerlijke procesvoering de Belgische wetgever het allergrootste belang heeft gehecht aan de persoonlijke verschijning van de beklaagde en deze daarom, buiten enkele gevallen opgesomd in artikel 185, § 2, Sv. tot een verplichting heeft gemaakt; dat de door beklaagde ingeroepen vrees om aangehouden te worden geen onmogelijkheid van persoonlijke verschijning tot gevolg heeft;

Overwegende dat de verschijning van beklaagde een belangrijk vereiste is voor de volledige informatie van de rechter en diens gevolg voor een goede rechtsbedeling; dat de aanwezigheid van de beklaagde op de terechtzitting uitermate belangrijk is, ook voor hemzelf, met het oog op de waarheidsvinding; dat het onderzoek ter terechtzitting à charge en à décharge gebeurt; dat hierbij de lichaamstaal van de beklaagde zoals die door de rechter bij die gelegenheid wordt vastgesteld, een doorslaggevende rol kan spelen;

Overwegende dat een goede rechtsbedeling vereist dat in een rechtsgeding er een normaal evenwicht bestaat tussen de belangen van de beklaagde en de belangen van de maatschappij en van de klagers of de benadeelden; dat het evident is dat de bodemrechter erover moet waken dat de rechten van de verdediging, zoals zij trouwens vastgelegd werden in het E.V.R.M., gewaarborgd worden; dat de vereisten van een eerlijk proces echter niet inhouden dat abstractie dient gemaakt te worden van de rechten van de overige partijen en dat bij de beoordeling van de vraag of bovenvermeld evenwicht al dan niet verbroken werd slechts dient rekening gehouden te worden met de rechten van de verdediging; dat een rechtsbedeling, die bij de in het geding betrokken of belanghebbende partijen de indruk zou verwekken dat de rechten van de maatschappij of van de benadeelden minder belangrijk zouden zijn dan de rechten van de verdediging, geen goede justitie zou zijn;

Overwegende dat, in antwoord op de conclusie van beklaagde, dient opgemerkt te worden dat de ten laste gelegde feiten de maatschappelijke en economische orde zwaar verstoren; dat in het raam van bovenvermelde overwegingen het evenwicht waarvan sprake zou verbroken worden indien een beklaagde, die vrijwillig gekozen heeft om niet te verschijnen, in strijd met de vigerende wetgeving het recht zou toegekend worden zich ter terechtzitting door een advocaat te laten vertegenwoordigen, ook als deze niet-vertegenwoordiging tot gevolg zou hebben dat hij niet door een raadsman kan worden verdedigd; dat deze overwegingen *a fortiori* gelden wanneer de beklaagde, zoals *in casu*, zich vrijwillig onttrekt aan een regelmatige jurisdictionele beslissing (onmiddellijke aanhouding);

Overwegende dat in het licht van deze overwegingen de noodzaak van de persoonlijke verschijning van beklaagde, behoudens in één van de gevallen bepaald in art. 185, § 2, Sv., niet in strijd is met art. 6, derde lid, c, E.V.R.M.; (...)

NOOT – *De raadsman van de afwezige beklaagde in de rol van observator van het proces*

1. Om zich een juist beeld te kunnen vormen van de feiten, is het van belang dat de rechter kennis krijgt van alle nuttige bewijsinformatie en de standpunten van de diverse

partijen tegenover elkaar kan afwegen. Van de verdachte mag daarom verwacht worden bij zijn proces aanwezig te zijn, zeker als gewichtige belangen op het spel staan. Dit uitgangspunt bracht de opstellers van het Wetboek van Strafvordering ertoe een verschijningsplicht op te leggen voor beklaagden die zich voor de correctionele rechtbank moeten verantwoorden (art. 185 Sv.). Slechts in uitzonderlijke gevallen mag de beklaagde zich door een advocaat laten vertegenwoordigen, namelijk wanneer op het misdrijf geen hoofdgevangenisstraf is gesteld of wanneer het gaat om de afhandeling van burgerlijke belangen of van excepties die de grond van de zaak niet raken. Vertegenwoordiging staat tevens open voor beklaagden die in de onmogelijkheid verkeren te verschijnen, zij het dat de rechter daarvoor machtiging moet verlenen. Van een algemeen recht op verstek was in 1808 nog geen sprake. Afwezigheid van de beklaagde werd opgevat als een blijk van minachting van het gerecht, wat onder meer meebracht dat de beklaagde die onder aanhoudingsbevel werd voorgeleid, zich niet aan de proceshandeling kon onttrekken (A. Vandeplas, «Over het verstek in strafzaken», *R.W.*, 1986-87, 747). Om de verdachte aan het proces te laten deelnemen, kan de rechter verschillende drukingsmiddelen aanwenden. Tegen een in vrijheid gelaten of gestelde verdachte kan hij een aanhoudingsbevel afleveren (art. 28 Voorlopige Hechteniswet). Tevens kan de feitenrechter beslissen een aangehouden verdachte in vrijheid te laten tegen betaling van een borgsom, die aan de Staat toevalt indien de verdachte zonder wettige reden niet is verschenen bij enige proceshandeling (art. 35 Voorlopige Hechteniswet). Een andere stok achter de deur is het bevel tot onmiddellijke aanhouding. Wanneer de verdachte niet van zijn vrijheid is beroofd en niet komt opdagen, kan het proces worden voortgezet en een veroordeling bij verstek worden uitgesproken. Bedraagt de opgelegde gevangenisstraf meer dan één jaar, dan kan de feitenrechter op vordering van het O.M. de onmiddellijke aanhouding bevelen, althans wanneer er vluchtgevaar bestaat (art. 33 Voorlopige Hechteniswet). Deze vorm van voorlopige hechtenis vervalt wanneer het verzet of hoger beroep ontvankelijk wordt verklaard (R. Declercq, *Beginnelen van strafrechtspleging*, Antwerpen, Kluwer, 1994, 526). Hierdoor heeft de verdachte er alle belang bij het op een contradictoir proces te laten aankomen. Daarbij komt dat de raadsman van de beklaagde tijdens de procesbehandeling bij verstek niet het woord mag voeren en lijdzzaam een verstekvonnis moet afwachten (R. Verstraeten, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1993, 437). Men nam aan dat deze uitsluiting de verdachte ertoe aanzet actief deel te nemen aan het onderzoek ter terechtzitting.

2. Verkiest de verdachte toch afwezig te blijven en een verstekvonnis uit te lokken, dan blijft de waarborg van een contradictoire bewijsvoering niettemin behouden. Tegen een veroordeling bij verstek kan hij immers verzet of hoger beroep aantekenen, waardoor de zaak opnieuw ten gronde wordt behandeld. Verstek laten gaan wordt echter niet meer opgevat als een obstructie van het gerecht. De overheersende visie is dat de beklaagde het *recht* heeft afwezig te blijven op de terechtzitting en het verstek als joker mag uitspelen. Zo kan de beklaagde het proces voortijdig verlaten of vanuit de zaal volgen, zonder dat hij de mogelijkheid verliest om verzet aan te tekenen (R. Verstraeten, *o.c.*, 434; R. Declercq, *o.c.*, 490). Een contradictoir proces is daardoor vaak eerder een noodrem voor de beklaagde dan een procesverplichting.

Bovendien ondervindt het gerecht steeds meer moeilijkheden om verstekprocedures te vermijden. Vaak gebeurt het dat de beklaagde op het moment van zijn proces in het buitenland verblijft of voor het gerecht onvindbaar is. De vraag rijst daarom of het nog langer verantwoord is de raadsman van de afwezige beklaagde als buitenstaander te behandelen. Zou de beklaagde de zorg voor een eerlijk proces niet volledig mogen afschuiven op zijn raadsman?

3. De band tussen een eerlijk proces en de afwezigheid van de verdachte kwam aan bod in drie arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens: *Poitrimol*/Frankrijk (23 november 1993) en *Lala en Pelladoah*/Nederland (beide van 22 september 1994). Telkens ging het om een beklaagde die niet verscheen op zijn proces in hoger beroep en zijn raadsman afvaardigde. Die vertegenwoordiging werd geweigerd omdat de beklaagde geen gewettigde reden kon aanvoeren om zijn afwezigheid te rechtvaardigen. Opmerkelijk is dat het Hof niet het principe huldigt dat de raadsman van de afwezige beklaagde in alle omstandigheden het woord moet kunnen voeren. Waar het op aankomt, is een evenwicht aan te brengen tussen twee tegengestelde belangen. Enerzijds is het van groot belang dat de beklaagde op de terechtzitting verschijnt om een eerlijke en objectieve bewijsvoering te garanderen. Aan de Staten komt het daarom toe maatregelen te nemen om verstekprocedures tegen te gaan. Anderzijds mag men niet voorbijgaan aan het belang van de beklaagde. Zowel in eerste aanleg als in hoger beroep moet de beklaagde op adequate wijze zijn verdediging kunnen voeren, zeker als geen rechtsmiddel openstaat tegen een veroordeling bij verstek. Bij de afweging van belangen laat het Hof de balans overhellen in het voordeel van de verdediging. De afwezigheid van de beklaagde mag er niet toe leiden dat het recht op bijstand van een advocaat (art. 6 § 3, c, E.V.R.M.) hem volledig ontnomen wordt (*Lala*, § 33). Het arsenaal van dwangmaatregelen moet daarom beperkt blijven, zelfs al kan de beklaagde geen geldige reden inroepen om afwezig te blijven.

4. Of de rechter de advocaat van de afwezige beklaagde nu met open armen moet ontvangen, is echter onduidelijk. Het Europese Hof moet steeds voortbouwen op concrete feiten en krijgt rechtsvragen voorgeschiedt die in de verschillende rechtsstelsels vaak anders worden benaderd. Vandaar dat het Hof zich hoedt voor algemene conclusies en, zoals in deze verstekzaken, soms de voorkeur schijnt te geven aan sibillijnse motiveringen. Interpretaties kunnen dan gemakkelijk uiteenlopen naargelang het waardepatroon dat men voor ogen heeft. Waar het Hof van Beroep te Antwerpen de nadruk op legt, is de kwaliteit van de waarheidsvinding, die slechts wordt bereikt door een actieve deelname van de verdachte aan zijn proces. Een onbeperkt recht op vertegenwoordiging van een raadsman zou dit algemeen belang in de weg staan. De Correctionele Rechtbank te Tongeren kent daarentegen het meeste gewicht toe aan het belang van de beklaagde. Uit het arrest *Lala* zou voortvloeien dat de beklaagde die niet komt opdagen, zich steeds mag laten vertegenwoordigen door een raadsman, ook al is diens persoonlijke verschijning verplicht.

5. De fundamenteën voor een absoluut recht op vertegenwoordiging zijn echter uiterst labiel. Allereerst gaf het Hof in zijn arrest *Lala* aan dat de verschijning van de verdachte van kapitaal belang is voor een eerlijke procesvoering (§ 33). Voor de rechter is het soms erg moeilijk de waarheid te ont-

dekken wanneer hij slechts één versie van de feiten te horen krijgt. In een systeem waarin de beklaagde steeds verstek mag laten gaan wordt het risico op «onterechte» bestraffing er op de koop toe bijgenomen, wat nefast is voor de efficiëntie van het gerecht. Het Hof is daarom niet gekant tegen maatregelen die erop gericht zijn de beklaagde tot een confrontatie te dwingen. Het leidmotief is dat de waarborg van een eerlijk proces niet alleen is ingegeven vanuit het belang van de verdachte, waardoor er maar weinig ruimte bestaat voor een onbeperkt recht op verstek. Tevens biedt het arrest *Lala* geen stevige houvast voor een recht op vertegenwoordiging, omdat de feitelijke context verschillend was. Het Hof tilde in deze zaak zwaar aan de uitsluiting van de advocaat omdat de beklaagde over geen enkel rechtsmiddel meer beschikte tegen de veroordeling bij verstek. Dergelijke sanctie stond een evenwichtige belangenafweging in de weg, omdat de belangen van de verdediging totaal uit het gezichtsveld verdwenen (Ph. Traest, *De raadsman en de afwezige verdachte*, Gent, Mys & Breesch, 1995, p. 66). In België zou *Lala* verzet kunnen aantekenen en een tweede kans krijgen om zijn verweer naar voor te brengen, waardoor de weigering vertegenwoordiging toe te staan de verdediging niet uitschakelt. Ook in de zaak *Pelladoah* lagen de kaarten anders. In deze zaak werd de straf in hoger beroep verzwaaard, zonder dat de raadsman van de afwezige beklaagde mocht pleiten en zonder dat een rechtsmiddel openstond. Uitsluiting van de raadsman kwam des te harder aan, daar rechtsmiddelen aangewend door de beklaagde geen begrenzing inhielden van de strafmaat. In België heeft de beklaagde een meer comfortabele uitgangspositie. Hij kan het immers op een verstekvonnis laten aankomen en dan verzet aantekenen, zonder enig risico op strafverzwaring (R. Declercq, *o.c.*, 726). Zijn positie komt dan ook niet in het gedrang wanneer zijn raadsman op de procesbehandeling bij verstek aan de zijlijn moet blijven.

6. De hamvraag is echter of de beklaagde die bij de behandeling op verzet niet komt opdagen, zich nog door een advocaat mag laten vertegenwoordigen. Verzet geeft immers pas aanleiding tot een contradictoire bewijsvoering als de beklaagde op de terechtzitting verschijnt. Blijft de beklaagde voor een tweede keer op rij afwezig, dan is de sanctie opnieuw het volledig ontnemen van het recht op bijstand van een advocaat (Ph. Traest, *o.c.*, 49). In zijn arrest *Lala* overweegt het Hof dat de afwezigheid van de beklaagde geen reden kan zijn om hem het recht op bijstand van een advocaat te ontfagen, zelfs indien hij geen enkele reden kan opgeven (§ 33). Daaruit leiden sommigen af dat de rechter het woord moet verlenen aan de raadsman wanneer de beklaagde voor een tweede maal verstek laat gaan (B. Vanlerberghe, «De afwezige beklaagde, het recht op vertegenwoordiging door een advocaat en art. 6, §§ 1 en 3, c, E.V.R.M.», *T.P.B.*, 1995, 5). Dergelijke visie is echter moeilijk te rijmen met het standpunt van het Hof dat de aanwezigheid van de verdachte op zijn proces essentieel is voor een eerlijke en objectieve waarheidsvinding (*Lala*, § 33). Een onbeperkt recht op vertegenwoordiging door een raadsman zou er immers toe leiden dat het bevel tot persoonlijke verschijning elke kracht mist (Ph. Traest, *o.c.*, 68). Afwezigheid van de beklaagde dreigt dan de regel te worden, wat de kwaliteit van het bewijs niet ten goede komt. De rechter moet zich dan immers vaak een oordeel vormen, zonder dat hij de beklaagde aan de tand kan voelen of kan confronteren met getuigen of even-

tuele medeplichtigen.

Het is nochtans niet onredelijk te stellen dat beklaagden die een tweede mogelijkheid laten voorbijgaan om zich te verdedigen, daarvan de gevolgen moeten dragen. Allereerst kan men uit art. 6, § 3, c, E.V.R.M. geen onbeperkt recht op bijstand van een raadsman distilleren. Voor het Europese Hof vormt deze waarborg slechts een deelaspect van het recht op een eerlijk proces (art. 6, § 1, E.V.R.M.), dat moet worden afgewogen in het licht van de volledige keten van proceshandelingen. Het feit dat de raadsman van de afwezige beklaagde zich niet kan manifesteren, brengt de *fairness* van de procedure niet steeds in het gedrang. Wat telt, is dat het proces in zijn geheel de toets van art. 6, § 1, kan doorstaan (Ph. Traest, *o.c.*, 68). Voorts hecht het Hof ook waarde aan het initiatief van de verdachte. Van de verdachte mag verwacht worden dat hij zijn belangen behartigt en de zorg voor een eerlijk proces niet volledig op het gerecht afwentelt. Dergelijke visie kwam onder meer aan bod in de zaak *Artner*, waarin de verdachte de kans liet voorbijgaan om een getuige te ondervragen en zich er nadien over bekloeg dat de rechter diens schriftelijke verklaringen als bewijsmiddel hanteerde. Voor het Hof vormde dit gebrek aan confrontatie geen inbreuk op art. 6, § 1, E.V.R.M., temeer daar de procedure in haar geheel voldoende garanties bood (E.H.R.M., 28 augustus 1992).

7. De discussie over de rol van de raadsman in de verstekprocedure blijft wellicht oplaaien zolang de wetgever geen klare wijn schenkt over de functie van het verstek. Opmerkelijk is dat het verstek wordt opgevat als een onvreemdbaar recht van de verdediging, terwijl de beklaagde in principe verplicht is de procesbehandeling bij te wonen. Het gevolg daarvan is dat rechters soms knarsetandend moeten toezien hoe de versteklatende beklaagde het proces vanop de publieke tribune volgt of hoe de beklaagde een contradictoire proceshandeling afbreekt door voortijdig de zaal te verlaten. De vraag is of de huidige regeling niet teveel op maat van de verdachte is gesneden. Afwezig blijven is immers een lonende strategie, aangezien de verjaring van de strafvordering niet onbeperkt kan gestuit worden. Bovendien kan de verdachte zowel in eerste als in laatste aanleg verzet aantekenen tegen een veroordeling bij verstek, waardoor procedures soms erg veel tijd in beslag nemen. Dergelijke vertragingen zijn riskant voor de kwaliteit van de waarheidsvinding. Het kan immers zijn dat cruciale getuigen zich nog maar weinig van de feiten kunnen herinneren of op het moment van het proces op tegenspraak niet meer voor het gerecht beschikbaar zijn (vb. omdat zij zich in het buitenland bevinden). De waarborg van een eerlijk proces mag daarom niet worden versmald tot het particuliere belang van de verdachte. Men kan zich daarom afvragen of verstekprocedures niet moeten voorbehouden blijven voor beklaagden die geen kennis kregen van de dagvaarding of die in de onmogelijkheid verkeren te verschijnen. Buiten deze gevallen zou de procedure ook zonder deelname van de beklaagde als contradictoir kunnen opgevat worden, op voorwaarde dat zijn raadsman het woord kan voeren en conclusies kan nemen. (In die zin zie E. Myjer, «Verstek maar niet verstoken van rechtsbijstand», *N.J.B.*, 1994, 1237). Op die manier is tegenspraak mogelijk zonder dat de beklaagde een proces kan verlammen.

Bart De Smet
Universiteit Antwerpen (U.I.A.).

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

KORT GEDING – 15 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. Gyselinck

Advocaten: mrs. Deville en De Bel loco Fonteyne

Handelspraktijken – 1. Vordering tot staken – Toelaatbaarheid – 2. Gezamenlijk aanbod – Producten aangeboden als een geheel – 3. Aankondiging van prijsvermindering – Toepassingsgebied – Onrechtmatige reclame – Verplichting van de verkoper over een toereikende voorraad te beschikken – Ernstige fout bij de berekening van de te voorziene voorraad

1. *De toelaatbaarheid van een vordering tot staken op grond van de W.H.P.C. komt niet in het gedrang wanneer andere kleinhandelaars eveneens op onwettige wijze handelen.*

2. *Producten vormen een geheel wanneer bij de consument de gewoonte bestaat ze gezamenlijk aan te kopen.*

3. *Art. 43 W.H.P.C. betreffende de aankondiging van prijsverminderingen is van toepassing op alle modaliteiten van prijsvermindering die een reductie suggereren.*

4. *Alleen een ernstige fout bij de berekening van de te voorziene voorraad kan als inbreuk op art. 23, 9° W.H.P.C. worden aangemerkt.*

N.V. P.B. t/ N.V. M.

Met dagvaarding van 22 september 1997 vordert de eiseres dat wij zoals in kort geding jegens de verweerster een overtreding vaststellen van de artikelen 23, 43, 54 en 93 van de Wet betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument en dat wij haar bevelen daarmee op te houden onder verbeurte van een dwangsom van 1.000.000 fr. per inbreuk vanaf de betekening van ons vonnis. Zij vordert tevens de bekendmaking van dit laatste in twee Belgische kranten uit het Nederlandstalig gebied en twee uit het Franstalig gebied en ten slotte de verwijzing van de verweerster in de kosten van het geding.

De verweerster werpt allereerst op dat de vordering onontvankelijk is bij gebrek aan belang voor de eiseres. Deze stelling kan niet worden gevolgd. Als importeur van Panasonic-producten heeft de eiseres er belang bij dat door de kleinhandelaars geen met de Wet betreffende de handelspraktijken strijdige daden worden gesteld met betrekking tot Panasonic-producten. Ongeacht de graad van ernst van de met de wet strijdige daden kan het merkimago van de door de eiseres geïmporteerde producten worden geschaad, terwijl het door art. 17 en 18 Ger.W. vereiste belang kan bestaan in een moreel belang (cf. Cass., 18 december 1980, *Arr. Cass.*, 1980-81, 447).

Bovendien kunnen ook de financiële belangen van de eiseres worden geschaad, omdat de consumenten en de bonafide-wederverkopers van Panasonic-producten zich hierdoor kunnen afwenden van de producten, wat een vermindering zou meebrengen van de omzet van de eiseres. Ook dit laatste is een persoonlijk belang van de eiseres.

Dat de eiseres geen concurrent is van de verweerster, wijzigt niets aan het voorgaande. Om een beroep te kunnen doen op de toepassing van de Wet betreffende de handelspraktijken is geen concurrentieverhouding vereist. Boven genoemd belang (artt. 17-18 Ger.W.) volstaat.

De bedenking van de verweerster dat op die manier iedereen die bezorgd is om de naleving van de wet, alsdan een geding zou kunnen instellen, is onjuist. Alleen wie aantoonbaar bij de stopzetting van de overtreding van de wet een moreel en/of geldelijk belang te hebben, kan optreden voor de naleving van de wet, zoals met betrekking tot de eiseres hierboven is vastgesteld.

De bewering dat het de eiseres bij dit geding enkel om te doen is te achterhalen wie de leveranciers zijn van de verweerster, wordt door de eiseres ontkend en door de verweerster, die de bewijslast draagt van deze bewering (art. 870 Ger.W.), door geen enkel element aangetoond. In haar conclusie verklaart de eiseres zich overigens uitdrukkelijk akkoord dat de naam van de leveranciers in de door de verweerster als bewijs overgelegde documenten onleesbaar wordt gemaakt.

Dat andere kleinhandelaars ten slotte eventueel eveneens op onwettige wijze handelen, waarover wij binnen het kader van dit geding niet te oordelen hebben, doet niets af aan de hierna te beoordelen eventuele onwettigheid van de door de eiseres jegens de verweerster aangewreven daden en doen deze laatste niet terugvallen in de categorie van de toegelaten daden (cf. *R.C.J.B.*, 1982, blz. 70, nr. 9, eerste lid), noch wijzigt dit iets aan de mogelijkheid van de eiseres om de stopzetting van de door de verweerster gestelde daden te vorderen wanneer ze strijdig zijn met de Wet betreffende de handelspraktijken.

De eiseres toont aan dat de verweerster begin september 1997 in het nummer 348 van haar reclamefolder «Koopcenter Molecule» volgend aanbod heeft gedaan:

– NICAM/A2 televisie met 70 cm TX28LD2E	29.900
– 3 kops videorecorder:	+ 12.900
	42.800
NU	34.900

(dit laatste in grote rode cijfers).

Uit het proces-verbaal van vaststelling van gerechtsdeurwaarder E. D'Hulst van 10 september 1997 blijkt voorts dat bovengenoemd aanbod ook werd gedaan in het winkelpand van de verweerster.

Bovengenoemde feiten worden door de verweerster op zichzelf niet betwist. Het betrokken aanbod is te beschouwen als een door art. 54, tweede lid, W.H.P.C. verboden gezamenlijk aanbod, omdat de prijsvermindering afhankelijk is gemaakt van de aankoop van beide producten samen (art. 54, tweede lid, W.H.P.C.).

De verweerster beroept zich ten onrechte op de in art. 55, 1, W.H.P.C. vermelde uitzondering op bovengenoemd verbod, daar ze niet aantoonbaar dat bij de *consument* de gewoonte is gegroeid om bij de aankoop van een televisietoestel tegelijkertijd een videotoestel aan te kopen, zodat zijn beslissing tot aankoop niet meer op substantiële wijze wordt beïnvloed door het feit dat deze producten gezamenlijk worden aangeboden tegen verminderde prijs en de verkoper *daaruit* dan ook geen bijzonder *promotioneel* voordeel (meer) kan halen (cf. De Bauw, H., «Capita selecta inzake verkoopspromoties», in *Handelspraktijken anno 1996*, Kluwer, (124), 133, nr. 88). De kans bestaat immers dat de koper al een TV-toestel heeft dat hij vroeger heeft aangekocht; dat hij geen videotoestel wenst of nog dat hij geen belangstelling heeft voor een TV-toestel en een video-apparaat van hetzelfde merk.

Dat er op de markt combitoestellen worden aangeboden door de *handelaren*, wijzigt niets aan het voorgaande. Er bestaan tal van combinaties maar dit houdt op zichzelf niet in dat het gezamenlijk aanbod van *afzonderlijke* toestellen met elk een van deze toepassingen, zou mogen beschouwd worden als een *geheel* in de zin van art. 55, 1, W.H.P.C. Overigens moet de gewoonte bestaan bij de *consument*, niet bij de *verkoper*, zodat de verwijzing door de verweerster naar het *aanbod*, bij de diverse *verkopers*, niet terzake dienend is (cf. De Bauw, H., o.c., p. 133, nrs. 85 en 87). Dat die gewoonte bij de klant eventueel in de toekomst kan worden gewijzigd, wijzigt evenmin iets aan de vaststelling dat het bewijs dat dit nu al zo is, niet wordt geleverd door de verweerster en vandaar derhalve ook niet de uitzondering op bovengenoemd verbod, terwijl de bewijslast daarvan ligt bij degene die een beroep doet op de uitzondering. Mocht het in de toekomst wel een gewoonte worden dat de *koper* samen met zijn TV-toestel ook een video koopt, kan de verweerster de opheffing vorderen van ons verbod (cf. art. 97 *in fine* W.H.P.C. en De Bauw, H., o.c., 133, nr. 90).

Uit het enkele feit dat men een video niet kan gebruiken zonder een TV-toestel, kan niet wettelijk (d.i. niet logisch) worden afgeleid dat beide een *geheel* vormen in de zin van art. 55, 1, W.H.P.C., omdat de consument ze in de regel niet noodzakelijk samen aankoopt en men een TV-toestel afzonderlijk wel kan gebruiken zonder video-apparaat.

De eiseres heeft er belang bij dat door verboden prijsvermindering via een gezamenlijk aanbod bij het koperspubliek de indruk niet kan worden gewekt dat haar richtprijzen overdreven zijn.

Uit het voorgaande volgt dat de overtreding van art. 54 W.H.P.C. bewezen voorkomt en, gelet op de bewezen reclame voor de verboden praktijk van gezamenlijk aanbod, staat meteen ook de overtreding vast van art. 23, 1° W.H.P.C. («reclame die een daad in de hand werkt die moet worden beschouwd als een niet-naleving van deze wet»).

Het voorgaande houdt ook in dat er tevens een overtreding is van de artt. 43, §§ 2 en 5, en 23, 1°, W.H.P.C. De verweerster kondigt immers aan dat de normale door haar toegepaste prijs 29.900 F bedroeg, terwijl ze niet bewijst dat deze prijs door haar voor dit toestel werd toegepast van 8 augustus tot en met 7 september 1997, d.i. de maand voorafgaand de datum vanaf wanneer de verminderde prijs werd toegepast.

In tegenstelling tot de bewering van de verweerster, is art. 43 W.H.P.C. van toepassing op alle modaliteiten van prijsverminderingen welke een reductie suggereren (cf. De Bauw, H., o.c., p. 124, II. «Gezamenlijke aanbiedingen, 1. Samenhang met aankondigingen van prijsvermindering», nrs. 51 e.v. vooral nrs. 55 en 56).

Overeenkomstig art. 43, § 5 W.H.P.C. mag niemand tot de aankondiging van een prijsvermindering of van een prijsvergelijking overgaan indien hij niet kan staven dat de prijs waarnaar hij verwijst beantwoordt aan de voorwaarden gesteld in dit artikel en naar luid van art. 43, §§ 1 en 2, W.H.P.C. moet bij prijsvermindering worden verwezen naar de prijs die de verkoper gedurende een doorlopende periode van één maand voorafgaand de datum van de prijsvermindering heeft toegepast.

Voornoemd art. 43, § 5, W.H.P.C. is méér dan een regeling van *bewijsvoering*. Het gaat om een zelfstandige en bijzondere *voorwaarde* die de wetgever heeft ingevoerd en waar-

aan de verkopers moeten voldoen *alvorens* zij tot de aankondiging van een prijsvermindering mogen overgaan. Een verkoper die een prijsvermindering wil aankondigen of suggereren moet dus *vooraf* nagaan of hij het bewijs kan leveren dat hij de lagere prijs in de *relevante* periode op *ononderbroken* wijze heeft toegepast (cf. De Bauw, H., o.c., p. 114, nr. 20). De overtreding bestaat er dus *niet* in een prijsvermindering aan te kondigen die niet voldoet aan de vereisten van de wet, maar *wel* niet op *ieder ogenblik* te kunnen verantwoorden dat de referentieprij *ononderbroken* van toepassing is geweest in de maand voordien. Wanneer de verkoper die verantwoording niet kan geven, staat er nog slechts één mogelijkheid voor hem open: afzien van een aankondiging van prijsvermindering (cf. De Bauw, H., o.c., nrs. 21 en 22, met verwijzing naar de memorie van toelichting m.b.t. de W.H.P.C. en de parlementaire besprekingen terzake).

Het voorgaande houdt in dat de verweerster, *alvorens* de bewuste prijsvermindering te suggereren via voornoemd verboden gezamenlijk aanbod, moest nagaan of zij *effectief* in de mogelijkheid was te bewijzen dat het betrokken product voorheen *ononderbroken* tegen de hogere prijs waaraan gerefereerd wordt, werd aangekondigd bv. door verkoopfacturen en/of publicitaire aankondigingen (cf. Hof Brussel, 9 maart 1994, aangehaald door De Bauw, H., o.c., p. 116, nr. 25). Welnu, uit het bovengenoemd proces-verbaal van vaststelling van gerechtsdeurwaarder Emile D'Hulst blijkt dat de zaakvoerders van de verweerster niet in de mogelijkheid waren dit bewijs te leveren.

Wij stellen vast dat de verweerster erkent geen verkoopfacturen te kunnen overleggen noch publicitaire aankondigingen waaruit blijkt dat zij van 8 augustus tot en met 7 september 1997 *ononderbroken* 29.900 fr. gevraagd heeft voor betrokken TV-toestel Panasonic, terwijl zij moet aantonen dat zij dit TV-toestel in voornoemde periode *effectief* tegen deze prijs van 29.900 fr. te koop heeft *aangeboden*. Zij doet dit niet en kan *achteraf* geen beroep doen op vage vermoedens en/of moeilijke bewijslast (*eodem loco*).

Uit het voorgaande volgt dat de reclame van de verweerster ook voorstellingen bevat die kunnen misleiden omtrent de prijs van het product, zodat tevens een overtreding vaststaat van art. 23, 1°, W.H.P.C.

Uit het proces-verbaal van 10 september 1997 van gerechtsdeurwaarder Emile D'Hulst blijkt dat de datum vanaf wanneer de prijsaanduiding werd toegepast, niet was aangeduid in de winkelruimte van de verweerster. Naar luid van het art. 43, § 2, W.H.P.C. moest dit evenwel het geval zijn. De *bewering* (art. 870 Ger.W.) van de verweerster dat het normdoel van dit artikel is bereikt door het feit dat haar reclamefolders, waarop die datum is vermeld, in haar winkelruimte verspreid lagen, kan niet worden gevolgd, omdat uit de enkele vermelding «geldig van 8 september 1997 tot 30 september 1997», die louter in kleine letters aldus voorkomt op de blz. 4 van de reclamefolders van de verweerster, niet *wettelijk* (d.i. niet logisch) kan worden afgeleid dat het normdoel van betrokken artikel is bereikt, omdat deze aanvangsdatum niet is vermeld *bij* het gezamenlijk aanbod op de *voorpagina* van de betrokken folder en blijkens voornoemd proces-verbaal van vaststelling evenmin in de winkelruimte van de verweerster, en deze laatste zelf verklaart dat haar vaste klanten, die naar haar verkoopscentrum worden gelokt op grond van de promoties in haar reclamefolders, de datum van deze promoties volgen op haar reclamefolders zelf, ter-

wijl het normdoel van het betrokken artikel is dat *alle* potentiële klanten, ook de toevallige, in de winkelruimte zien aangekondigd welke de aanvangsdatum van de aangekondigde prijsvermindering is en niet alleen diegenen die *gewoonlijk* de promoties van de verweerster volgen en zich op grond daarvan naar haar winkelruimte begeven.

De eiseres beweert ten slotte dat de verweerster tevens een overtreding heeft begaan van art. 23, 9°, W.H.P.C., naar luid waarvan elke reclame verboden is die betrekking heeft op een aanbod van producten als de verkoper niet over een toereikende voorraad beschikt die, gelet op de omvang van de reclame, normaliter moet voorzien zijn.

De verweerster werpt op dat zij 15 video's en TV's Panasonic, waarvoor ze reclame had gemaakt, in voorraad had wat zij voldoende acht, gelet op het feit dat de verkoop per type videotoeestellen op *jaarbasis* gemiddeld twintig stuks bedraagt, promoties inbegrepen.

De eiseres doet in dit geval ten onrechte een beroep op de rechtspraak naar luid waarvan de verbintenis van de verweerster een resultaatverbintenis is. Dit laatste is immers slechts van belang met betrekking tot de vraag of de verweerster *effectief* beschikt heeft over de voorraad TV's en videotoeestellen die zij normaal hoorde te *voorzien*, zodat éérst de vraag moet worden beantwoord welke de stock is die de verweerster op het moment waarop ze haar beslissing nam tot reclame voor de promotie, moest *voorzien* nodig te zullen hebben, terwijl het in *dit* verband niet gaat over de niet-uitvoering van een resultaatverbintenis, maar over de *appreciatie* door de rechter van een *economische* beslissing van de verkoper, waarop derhalve alleen de beginselen van de *marginale* toetsing van toepassing zijn (cf. A. Puttemans, «Publicité interdite et obligation de résultat», in *Jaarboek Handelspraktijken* 1993, (86), p. 98, nr. 22).

Uit het voorgaande volgt dat éérst het bewijs moet worden geleverd welke de voorraad is geweest die de verweerster heeft *voorzien* met betrekking tot haar promotie. Dit mag niet worden beoordeeld *a posteriori*. Men moet zich terugplaatsen op het moment van de beslissing tot de aankondiging van de promotie en alleen een *ernstige* fout in de beoordeling daarvan door de verkoper, overeenkomstig de principes van de *marginale* toetsing, kan als een overtreding van art. 23, 9° W.H.P.C. worden beschouwd. Pas *daarna* moet worden nagetrokken of de verweerster *effectief* de stock in voorraad had die ze normaliter aldus had voorzien en alleen dit laatste is een resultaatverbintenis (cf. A. Puttemans, *eodem loco*).

De voorafgaande beoordeling over de *appreciatie* die de verkoper moest doen op het moment van zijn beslissing tot de reclame heeft betrekking op de vraag of zijn voorzorg *proportioneel* was ten aanzien van de aangekondigde promotie. Daarbij wordt onder meer rekening gehouden met volgende elementen: de grootte en de frequentie van de reclame, haar tijdstip en inhoud, de grootte en de aard van het bedrijf, de soort producten en de omvang van de toegekende prijsreductie ervoor, de stock die de verkoper in de regel in voorraad had vóór betrokken promotie, evenals de stock die zij in voorraad pleegt te houden met betrekking tot soortgelijke producten voor gelijkaardige promoties (cf. A. Puttemans, *o.c.*, 99, nr. 23).

De verweerster beweert dat het beste bewijs dat haar voorzorg met betrekking tot een normaal aan te leggen voorraad TV's en videotoeestellen met het oog op de aangekon-

digde promotie, voldoende was, ligt in het feit dat ze nog toestellen over had na de periode van de promotie. De eiseres van haar kant werpt op dat het niet bewezen is dat de verweerster vijftien toestellen in voorraad had, omdat de gerechtsdeurwaarder dit niet heeft vastgesteld en in dit verband alleen de verklaring van de zaakvoerder in die zin heeft geacteerd.

Daar het hier gaat over een *marginale* toetsing en wij *hic et nunc* niet beschikken over bovengenoemde bewijskrachtige elementen die ons de mogelijkheid tot *dergelijke* beoordeling moeten verschaffen, achten wij het raadzaam het advies daaromtrent in te winnen van een deskundige (art. 962 Ger.W.). De verweerster blijkt daar geen bezwaar tegen te hebben. Gelet op het feit dat alle overige overtredingen van nu al bewezen voorkomen (zie hierboven), kan de verweerster worden verwezen in de kosten van de dagvaarding en de inschrijving op de rol, evenals de eventuele uitvoeringskosten aan de bewezen veroordelingen verbonden. Voor het overige hoort het de eiseres te appreciëren of zij de deskundige al dan niet in werking stelt.

Art. 99 W.H.P.C. moet restrictief worden uitgelegd en de publicatie mag niet zo vlug worden toegestaan (cf. P. De Vroede, *T.P.R.*, 1976, 747, nr. 298). Goede rechtsbedeling vergt een zekere discretie en vermijdt elke ruchtbaarheid. Een rumoerige publicatie in twee Belgische kranten, respectievelijk in het Nederlands en in het Frans, zoals door de eiseres wordt gevraagd, zou in deze sector kunnen uitdraaien op de vernietiging van het krediet van de verweerster bij het koperspubliek, zodat het eerder zou neerkomen op een indirecte reclame voor de officiële wederverkopers van de eiseres, wat de bedoeling niet is van de wet op de handelspraktijken (cf. Hof Brussel, 6 mei 1980, *B.R.H.*, 1981, blz. 51, *in fine* van de samenvatting). Nu de promotieperiode is beëindigd, rijst de vraag naar het nut van de gevraagde publicatie, tenzij het de bedoeling van de eiseres zou zijn op indirecte wijze de door haar en haar officiële wederverkopers niet gewenste maar wettelijk toegelaten parallelle invoer te treffen, wat evenmin de bedoeling is van deze wet.

...

NOOT — Het hierboven afgedrukt vonnis verdient op drie vlakken commentaar, meer in het bijzonder wat betreft de toelaatbaarheid van de vordering, het stakingsbevel bij een overtreding van art. 55-1 en de toepassing van art. 23, 9° W.H.P.C. De stelling m.b.t. de interpretatie van art. 43 W.H.P.C. vergt m.i. geen commentaar.

I. Het argument van ontoelaatbaarheid

1. Op overtuigende wijze wimpelt de voorzitter de door verweerster ingeroepen niet toelaatbaarheid van de vordering af: de eventueel onwettige daden door anderen bedreven doen deze daden niet terugvallen in de categorie van de toegelaten daden. Het gaat in dezen om een gevestigde rechtspraak (De Vroede, P., «Overzicht van rechtspraak (1976-1982) – De wet op de handelspraktijken», *T.P.R.*, 1983, 997-998, nr. 425; De Vroede, P., «Overzicht van rechtspraak (1983-1988) – De wet op de handelspraktijken», *T.P.R.*, 1989, 368, nrs. 350-351). In dezelfde gedachtenorde is ook te vermelden dat, zo andere handelaren eenzelfde inbreuk op de W.H.P.C. plegen, niets belet dat de vordering tot staken zich

tot één van hen beperkt (*Ibidem*, 369, nr. 353). Evenmin staat het feit dat eiseres dezelfde overtreding begaat het instellen van een vordering in de weg (Voorz. Kh. Brussel, 23 juli 1993, *D.C.C.R.*, nr. 23, 1995, 14 met noot De Vroede, P.; Voorz. Kh. Brussel, 8 februari 1993, *Jaarboek Handelspraktijken* (verder *Jrb. Hpr.*) 1993, 376).

II. Producten of diensten die een geheel vormen

2. Moeilijker heeft de voorzitter het met de stelling dat een televisietoestel en driekopsvideorecorders één geheel vormen en dienvolgens art. 55-1 W.H.P.C. zou kunnen worden toegepast.

In de wet van 14 juli 1971 (verder W.H.P.) kwam een bepaling voor – art. 36-1° – naar luid waarvan gezamenlijk tegen één globale prijs producten of diensten die een geheel vormen mogen worden aangeboden. De Memorie van Toelichting verwees naar de gebruiken en preciseerde dat de bedoelde producten of diensten om, als een geheel te worden aangemerkt, tot éénzelfde nijverheids- of handelstak moeten behoren (*Gedr.St., Senaat*, 1963-64, nr. 268, p. 46).

In de wet van 14 juli 1991 (verder W.H.P.C.) werd in art. 55-1, eerste lid, het vorige art. 36-1 van de W.H.P. hernomen. De uitdrukking «globale prijs» werd vervangen door «totale prijs», wat uiteindelijk inhoudelijk niets wijzigt (Voorz. Kh. Hasselt, 25 januari 1993, *Jrb. Hpr.*, 1993, 240 met instemmende noot van Ballon, G.L.). Bovendien werd aan het nieuwe art. 55-1 W.H.P.C. een tweede lid toegevoegd met volgende tekst: «De Koning kan, op voordracht van de bevoegde ministers en van de minister van Financiën, de in de financiële sector aangeboden diensten aanduiden die een geheel vormen».

Van deze bevoegdheid heeft de Koning tot dusver geen gebruik gemaakt. De reden ligt voor de hand: de toepassing van art. 55-1, tweede lid, vergt een wetwijziging, waarop nog steeds moet worden gewacht (in dezelfde zin, Straetmans, G., «Getrouwheidspremies en gezamenlijk aanbod van financiële diensten», *Jrb. Hpr.*, 1996, 382).

3. Net zoals het geval was voor de W.H.P., heeft de wetgever van 1991 het begrip «geheel» in de wettekst zelf niet nader toegelicht. De Memorie van Toelichting beperkt zich tot het volgende: «het ontwerp beoogt niet aan de wet van 1971 noch aan de daaruit voortgevloeide doctrine of rechtspraak, wijzigingen aan te brengen (*Gedr.St., Senaat*, 1984-1985, nr. 947/1, p. 34).

Tijdens de parlementaire bespreking werden twee amendementen ingediend (Het eerste amendement luidde: «Producten of diensten die afzonderlijk te koop kunnen aangeboden worden omdat ze afzonderlijk kunnen worden gebruikt, maar die in overeenstemming met de logica of met de handelsgebruiken gezamenlijk verkocht worden omdat dit gemakkelijker is voor de consument». Het vierde amendement luidde: «Producten die in partijen verpakt zijn, op voorwaarde dat de hoeveelheid per partij de behoefte van de individuele consument niet overtreft». Het tweede en het derde argument hadden betrekking op het hier niet ter sprake komend art. 55-2) die allebei werden verworpen (*Gedr. St., Senaat*, 1986-87, nr. 464/2, p. 178-181). In een latere bespreking werd dan aan art. 55-1 W.H.P.C. een tweede lid toegevoegd waarover hierboven reeds werd gesproken (*Gedr. St., Senaat*, 1989-90, nr. 1240/20, p. 205).

Te vermelden is evenwel een toelichting die de Minister tijdens een behandeling in de Commissie voor de Economi-

sche Aangelegenheden verstrekke. Het geoorloofde geheel moet inzonderheid aan de volgende cumulatieve voorwaarden beantwoorden:

- het is onbetwistbaar gebruikelijk dat die producten of diensten gegroepeerd worden verkocht;
- voor het normaal gebruik ervan wordt uitgegaan van de groepering;
- de producten of diensten moeten tot dezelfde nijverheids- of handelstak behoren;
- het gegroepeerde aanbod moet voor de consument financieel voordeliger zijn dan de afzonderlijk aangeboden producten of diensten (op de toepassing van de definitie voor gezamenlijk aanbod heeft het bestaan van een voordeel daarentegen geen weerslag) (*Gedr.St., Senaat*, 1990-91, nr. 1200-2, p. 70).

4. De toepassingsgevallen van art. 55-1 W.H.P.C. zijn vrij beperkt. Opvallend is wel dat slechts eenmaal rekening werd gehouden met de ministeriële toelichting bij het begrip «geheel» (Voorz. Kh. Verviers, 5 juli 1996, *Jrb. Hpr.*, 1996, 225, meer bepaald 230). Zoals H. De Bauw opmerkt blijven de rechtbanken vooral het accent leggen op het «gewoonlijk» karakter en dan wel op het bestaan van die gewoonte bij de consument (De Bauw, H., «Capita selecta inzake verkoop-promoties», in *Handelspraktijken anno 1996*, 132).

Ook onder de gelding van de W.H.P. werd dit criterium soms aangewend. Zo was de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brugge van oordeel dat het aanbod van een vleescollo als geheel moet worden aangemerkt, omdat in de huidige economische context de verbruiker zijn consumptieaankopen zoveel mogelijk tracht te centraliseren. In het onderzochte geval ging het om colli samengesteld uit eenzelfde bestanddeel (vlees) en moest het aangeboden vlees binnen een week tijd worden geconsumeerd (Voorz. Kh. Brugge, 10 november 1988, *Jrb. Hpr.*, 1988, 157). In haar instemmende noot stelt E. Guldix dat voor de kwalificatie «producten die een geheel vormen», de gewoonte pleit van de moderne verbruiker om gegroepeerde aankopen van vlees voor verscheidene dagen te doen (Guldix, E., «De doorwerking van overeenkomsten jegens derden en de handelspraktijken», *Jrb. Hpr.*, 1988, 168-169).

Van zijn kant oordeelde de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel dat het verkopen van een bril, tezamen met een tweede bril, geen gewoonte is, zodat de reservebril niet kan worden beschouwd als deel uitmakend van een geheel in de zin van art. 36-1 W.H.P. (Voorz. Kh. Brussel, 16 december 1988, *Jrb. Hpr.*, 1988, 170. Wel geeft de voorzitter toe dat het bezit van een reservebril nuttig is en dat de meeste bril dragers over vervangbrillen beschikken).

Onder de gelding van de W.H.P.C. zijn volgende beslissingen bekend:

- een tennisracket en een doos tennisballen en dit in een combinatie van door de verbruiker niet gekozen merken hoort niet tot de handelsgebruiken. De aangeboden producten vormen dienvolgens geen geheel in de zin van art. 55-1 W.H.P.C. (Voorz. Kh. Brussel, 30 juli 1993, *Jrb. Hpr.*, 1993, 269;
- het aanbod van 1 liter bademulsie met 200 ml. deodorant kan geen aanspraak maken op de in art. 55-1 W.H.P.C. geformuleerde uitzondering, want zij worden niet gewoonlijk samengekocht om ze normaal samen te gebruiken. Toch voegt de voorzitter aan haar beslissing toe dat beide producten weliswaar samen, of beter opeenvolgend kun-

nen worden gebruikt, maar het is evenzeer de gewoonte beide producten afzonderlijk te gebruiken. Dat beide producten tot eenzelfde «industriële tak» behoren, kwam niet ter sprake (Voorz. Kh. Brussel, 14 september 1994, *Jrb. Hpr.*, 1994, 212).

- Terecht stelt de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Hasselt dat een geheel veronderstelt dat de delen ook vatbaar zijn voor afzonderlijke verhandeling (Voorz. Kh. Hasselt, 25 januari 1993, *Jrb. Hpr.*, 1993, 240, met noot G.L. Ballon). Dit standpunt vind ik niet terug in het vonnis van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Bergen. Hierin wordt overwogen: «attendu qu'un ensemble, au sens de l'art. 55-1 L.P.C.C., s'entend des éléments qui forment un tout et qui ne peuvent être vendus séparément» (Voorz. Kh. Bergen, 10 februari 1995, *Jrb. Hpr.*, 1995, 273. Op te merken is wel dat in de in het «kopje» afgedrukte samenvatting het tegengestelde te lezen staat, in die zin dat als foutief wordt aangemerkt het feit dat niet wordt vermeld dat de diverse meubelen afzonderlijk te verkrijgen zijn).
- In het hier besproken vonnis luidt de vraag: «Kunnen een televisietoestel en driekopsrecorder als een geheel worden aangemerkt?»

De voorzitter beantwoordt deze vraag ontkennend. Het hoofdargument is andermaal dat er bij de consument geen gewoonte bestaat deze ook afzonderlijk te verkrijgen toestellen gezamenlijk aan te kopen. Dat een dergelijk gezamenlijk aanbod bij diverse verkopers bestaat, wordt op het gezag van De Bauw als niet dienend afgewimpeld (De Bauw, H., *op.cit.*, 133).

In zijn vonnis van 5 juli 1996 is de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Verviers de enige die verwijst naar de hierboven vermelde ministeriële toelichting bij het begrip «geheel». Hij merkt keukenmeubelen en elektrohuishoudelijke apparaten als een geheel aan en eindigt dan met een m.i. merkwaardige beschouwing m.b.t. het evolutieve karakter van het begrip geheel: «De nouveaux usages pourront se créer à partir du moment où l'utilisation normale, à l'époque de l'offre en postulera le groupement. Ce sera donc aux commerçants de proposer l'offre de nouveaux ensembles (...) ex. L'offre d'une cuisine équipée» (Voorz. Kh. Verviers, 5 juli 1996, *Jrb. Hpr.*, 1996, 225, meer in het bijzonder 230).

Minstens even opmerkelijk is het vonnis van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel van 7 april 1997, waarin als een geheel van diensten wordt aangemerkt het aanbod van een gratis expertise Afrikaanse kunst door experts van het veilinghuis Christie's, in het Afrikaans Museum te Tervuren, gekoppeld aan de aankoop van een toegangsticket. De voorzitter motiveerde deze beslissing als volgt: «*parce qu'ils seront perçus comme tel par le public*» (Voorz. Kh. Brussel, 7 april 1997, niet gepubliceerd, A.R. 10.569/96). Het feit dat zo'n aanbod nog niet is ingeburgerd, doet geen afbreuk aan de perceptie van de consument, aldus G. Straetmans in zijn instemmende beoordeling (Straetmans G., «Getrouwheidspremies en gezamenlijk aanbod van financiële diensten», *Jrb. Hpr.*, 1996, 387, voetnoot 19).

5. Opvallend is het dat de beschikbare rechtspraak niet gewaagt van het financiële voordeel dat de consument zou moeten putten uit het gezamenlijke aanbod van producten of diensten die als een geheel worden voorgesteld. Wel mag als verworven worden beschouwd dat het «geheel» in de zin

van art. 55-1° W.H.P.C. veronderstelt dat de delen ook vatbaar zijn om afzonderlijk te worden verhandeld, terwijl het begrip «totale prijs» impliceert dat er een prijs is geweest voor elk van de afzonderlijke delen (Voorz. Kh. Hasselt, 25 januari 1993, *Jrb. Hpr.*, 1993, 245). Onder de gelding van art. 36-1 W.H.P. werd dat wel af en toe uit het oog verloren (Zie o.m. Brussel, 4 januari 1979, *R.W.*, 1979-1980, 464; Voorz. Kh. Brussel, 6 januari 1989, *Jrb. Hpr.*, 1989, 143; Gent, 23 december 1988, *Jrb. Hpr.*, 1988, 148).

6. Zoals terecht door H. De Bauw wordt aangestipt, blijken de rechtbanken veel belang te hechten aan het bestaan van een gewoonte bij de consument (De Bauw, H., *o.c.*, 132).

Ik meen voor deze tendens te moeten waarschuwen. Het hanteren van het criterium «de koopgewoonte bij de consument» verbreekt elk organisch verband van de aangekochte producten of diensten. Om van een geheel te kunnen spreken, is het in deze optiek niet meer nodig dat tussen het aangekochte enige «verwantschap» bestaat, het is voldoende dat de aankopen worden gegroepeerd. De tijd dat de huisvrouw om de haverklap naar de buurtwinkel liep om een of ander product te kopen, is voorbij. Meer en meer worden de te verrichten aankopen geglobaliseerd en gecentraliseerd. Het is dus in tal van gevallen een gezamenlijke aankoop geworden van groenten, vlees, brood en drank. Volgens de hierboven vermelde stelling gaat het telkens om een geheel en kan de toepassing van art. 55-1 W.H.P.C. worden ingeroepen. Hoeft het gezegd dat aldus art. 55-1 W.H.P.C. elke betekenis zal verliezen en meteen ook het omzeilen van het in art. 54 W.H.P.C. gestelde verbod een klein kunstje wordt? Het ontgaat me niet dat door sommige rechtsgeleerden deze ontwikkeling met sympathie zou onthaald worden (Straetmans, G., «The medium is the message» over het gezamenlijk aanbod aan «professionele gebruikers», commentaar bij Voorz. Kh. Brussel, 3 juni 1996, *Jrb. Hpr.*, 1996, 359).

Het tweede bezwaar is wel, hoe gaat de rechter het bestaan van een koopgewoonte bij de consument achterhalen? In dezen wordt uitgegaan van de hypothese dat de rechter een socioloog is, ongetwijfeld zou dat wenselijk zijn (Raes, K., «Sire er zijn geen juristen meer ... tenzij ze ook sociologen worden», Leerstoel W. Calewaert, 1997-98 – Nog niet gepubliceerd), maar we zijn daaraan nog lang niet toe.

7. Voorzeker is de rechter zich terecht bewust van het evolutieve karakter van gewoonten. Hij is evenwel niet steeds goed geïnspireerd om dat in zijn beslissing in te passen. Zo oordeelt de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel in een vonnis van 8 januari 1989 dat aan het stakingsbevel van het gezamenlijk aanbod van als een geheel voorgestelde producten, een voorlopig karakter moet worden toegekend, omdat de gewoonten voor evolutie vatbaar zijn (Voorz. Kh. Brussel, 6 januari 1989, *Jrb. Hpr.*, 1989, 143). Onnodig te zeggen dat dergelijke beslissing de aard van het vonnis gewezen ingevolge een procedure zoals in kort geding miskent (Vervloet A.M., «(G)een video samen met een televisietoestel», *Jrb. Hpr.*, 1989, 145).

Op zijn minst bevreemdend is de raadgeving van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Verviers: «ce sera donc aux commerçants de proposer l'offre de nouveaux ensembles» (Voorz. Kh. Verviers, 5 juli 1996, *Jrb. Hpr.*, 1996, 225-230).

In het hier besproken vonnis ziet de voorzitter het anders: «mocht het in de toekomst wel een gewoonte worden dat de koper, samen met zijn tv-toestel ook een video koopt,

kan de verweerster een opheffing vorderen van ons verbod.» De voorzitter staft zijn standpunt door verwijzing naar art. 97 *in fine* W.H.P.C. en naar de reeds vermelde situatie van De Bauw (De Bauw, H., *o.c.*, 133, nr. 90).

8. Het lijkt me gepast in deze context het volgende in herinnering te brengen. Het huidige art. 97 W.H.P.C. herneemt met enkele aanvullingen de art. 54bis en 55bis W.H.P. die bij de wet van 4 augustus 1978 in de W.H.P. werden ingevoegd. Beoogd werd aan de voorzitter van de rechtbank van koop-handel de bevoegdheid te geven bepaalde tekortkomingen, zoals het uitoefenen van een handelsactiviteit zonder daartoe in het handelsregister te zijn ingeschreven, aan te merken dat een met de eerlijke handelsgebruiken strijdige daad en als dusdanig te verbieden (De Vroede, P., *Handboek Belgisch economisch recht*, 2de uitg., 455, 461-462). In de praktijk zou een dergelijk verbod neerkomen op een beroepsuitoefeningsverbod. Het was dienvolgens aangewezen dit verbod ongedaan te maken zodra bewezen was dat de foutieve tekortkoming verholpen werd.

Te noteren is wel dat de wet niets bepaalde m.b.t. de terzake toe te passen procedure (Brewaey, E., «Les modifications à la loi du 14 juillet 1971 sur les pratiques du commerce», *J.T.*, 1979, 138). Toepassingsgevallen zijn mij niet bekend.

9. In tegenstelling tot zijn voorganger, art. 54bis W.H.P., is art. 97 W.H.P.C. geen bepaling van materieel recht. (De rechter moet ook niet meer aantonen dat het gaat om een handeling strijdig met de eerlijke handelsgebruiken). Het is een procedure-artikel geworden dat voor de in dat artikel vermelde gevallen aan de geadieerde voorzitter een bevoegdheid geeft die hij m.i. alleen kan aanwenden wanneer hij uitspraak moet doen over één van de in art. 97 vermelde gevallen. Overduidelijk is dat in de hier besproken zaak niet het geval. Hieraan is toe te voegen dat, net zoals voorheen voor art. 54bis W.H.P., geen regeling werd uitgewerkt om een uitgesproken stakingsbevel ongedaan te maken.

Uiteraard staat het de verliezende partij steeds vrij, zich *in casu* basierend op gewijzigde gewoonten – een wijziging waarvan de verliezende partij het bewijs dient te leveren – een nieuwe vordering in te leiden. Hoe dan ook, het uitgesproken stakingsbevel blijft, tenzij het via een ingesteld hoger beroep zou worden hervormd.

Het invoeren van art. 97 *in fine* W.H.P.C., in de gevallen waarin de voorzitter wordt geadieerd op grond van art. 95 W.H.P.C. mist elke rechtsgrond. Zoals J. Stuyck opmerkt, lijkt de in art. 97 W.H.P.C. geformuleerde mogelijkheid niet navolgenswaardig bij overtredingen van andere bepalingen van de W.H.P.C. (Stuyck, J., «De vordering tot staking: samenloopregels en uitvoering van het bevel tot staking», in *Handelspraktijken anno 1996*, 258).

Tot dusver zijn geen toepassingsgevallen van art. 97 *in fine* W.H.P.C. bekend.

III. De «ontspoorde» schending van art. 23, 9° W.H.P.C.

10. In de hier besproken zaak werd ook de schending van art. 23, 9° W.H.P.C. ingeroepen. Dit artikel verbiedt elke reclame die betrekking heeft op een aanbod van producten of diensten als de verkoper niet over een toereikende voorraad beschikt of niet werkelijk de diensten kan voldoen die, gelet op de omvang van de reclame normalerwijze moeten voorzien zijn (Of verweerster al dan niet op het ogenblik van

de controle door een gerechtsdeurwaarder aan de vraag naar de geadverteerde toestellen kon voldoen, is niet duidelijk uit de uiteenzetting van de feiten op te maken).

Volgens eiseres gaat het in dezen om een resultaatsverbintenis, een stelling die door de voorzitter als het ware wordt aangevuld, door de aandacht te vestigen op het onderscheid tussen de stockprevisie en het effectief beschikken over de nodige voorraad. Zich basierend op de studie van A. Puttemans («Publicité interdite et obligation de résultat: la rupture de stock due au défaut de livraison d'un fournisseur n'est pas une cause de force majeure (art. 23-9° L.P.C.C.)», *Jrb. Hpr.*, 1993, 86-101), waarvan de conclusies inmiddels werden bijgevallen bij arrest van het Hof van Cassatie van 12 september 1996 (*R.C.J.B.*, 1998, 26, met noot De Vroede, P.), maakt de voorzitter het onderscheid tussen de stockprevisie die een inspanningsverbintenis inhoudt en het beschikken over de nodige voorraad, die als resultaatsverbintenis is aan te merken. De voorzitter is er zich van bewust dat het uiterst moeilijk is zich uit te spreken over de ernst van de stockprevisie. Hij somt alle factoren op waarmee in dezen rekening zal moeten worden gehouden. Men moet zich terugplaatsen op het moment van de beslissing tot de aankondiging van de promotie en alleen een ernstige fout in de beoordeling daarvan door de verkoper, overeenkomstig de principes van de marginale toetsing, kan als een inbreuk op art. 23, 9°, W.H.P.C. worden beschouwd. Ik heb moeite met deze bewering: art. 23, 9° W.H.P.C. handelt niet over de verkeerde stockprevisie, het «beteugelt» de ontoereikendheid van de voorraad.

De voorzitter waagt het niet om zelf uit te maken of verweerster zich op solide gegevens heeft gebaseerd om te bepalen welke stock hij diende te voorzien in verhouding tot de aangekondigde promotie. Hij beslist een deskundige met deze taak te belasten. De deskundige beschikt over drie maanden om zijn verslag op te maken, maar het komt de eiseres toe te appreciëren of zij de deskundige al dan niet in werking stelt.

Het stakingsbevel laat de eventuele overtreding van art. 23, 9° W.H.P.C. buiten beschouwing. Voor de beoordeling van de eventuele overtreding wordt de vordering naar de bijzondere rol verwezen in afwachting van het verslag van de deskundige. Zoals blijkt uit een brief van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk, is de deskundige per 11 april 1998 nog niet aan zijn «werk» begonnen, want eiseres heeft hem nog niet «in werking gesteld».

Het is zeer de vraag of het in dezen nog tot een uitspraak over de eventuele overtreding van art. 23, 9° W.H.P.C. zal komen. Van een ontsporing gesproken!!!

Paul De Vroede

ARBEIDSRECHTBANK OUDENAARDE

3° KAMER – 28 APRIL 1997

Voorzitter: de h. Hoedaert

Rechters in sociale zaken: de hh. Bourdeaud'hui en Sandrap

Advocaten: mr. Van den Daele

Taalgebruik – Gerechtszaken – Sociale zekerheid – Bilateraal Verdrag België-Tunesië – Verzoekschrift uitgaande van gerechtigde – Franse taal – Toelaatbaarheid

Een door een Tunesiër in de Franse taal ingesteld beroep tegen een Belgische socialezekerheidsbeslissing bij de arbeidsrechtbank is toelaatbaar op grond van het Algemeen Verdrag betreffende de sociale zekerheid tussen België en Tunesië van 29 januari 1975, dat bepaalt dat de mededelingen van gerechtigden aan de rechtbank worden opgemaakt in één van de officiële talen van beide landen.

K. t/ R.I.Z.I.V.

Toelaatbaarheid van de vordering

1. Het verzoekschrift, dat tijdig werd ingezonden, beantwoordt principieel niet aan de gestelde vormvereisten, omdat het is opgesteld in de Franse taal.

Gelet op art. 2 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik van de talen in gerechtszaken, dient het verzoekschrift in het Nederlands te worden opgesteld, aangezien de rechtspleging voor de bevoegde rechtbank in deze taal wordt gevoerd.

Op grond van art. 40 van de vermelde wet van 15 juni 1935 zou het verzoekschrift bijgevolg nietig zijn. Deze nietigheid wordt door de rechter ambtshalve uitgesproken (art. 40, eerste lid van de wet van 15 juni 1935).

2. Art. 34 van het Algemeen Verdrag betreffende de sociale zekerheid tussen het Koninkrijk België en de Republiek Tunesië van 29 januari 1975, goedgekeurd bij wet van 4 augustus 1976 (B.S., 23 oktober 1976), bepaalt evenwel dat de «mededelingen», die voor de toepassing van dat verdrag door de gerechtigden (of door overheden, instellingen of rechtscolleges) aan (de overheden, instellingen of) de rechtscolleges van het ander land worden gericht, in een van de officiële talen van beide landen worden opgemaakt. Een verzoekschrift is een akte van rechtspleging, maar is ook te beschouwen als een «mededeling gericht aan een rechtscollege», zoals bedoeld bij vermeld Verdrag.

De vraag is of dit verdrag kan afwijken van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik van de talen in gerechtszaken, die de openbare orde raakt.

Hiervoor kan niet alleen worden verwezen naar de regel «*lex posterior derogat priori*», maar bovendien wordt thans aangenomen, op grond van de gangbare theorie van het «monisme», dat het hele recht (zowel het nationale als het internationale) een eenheid vormt en het verdrag, na zijn incorporatie in het interne recht, niet alleen voorrang heeft op de vroegere interne rechtsregels maar ook op de latere, en de rechtzoekende zich rechtstreeks voor de interne rechter kan beroepen op deze verdragsregels (A. Alen, *Handboek tot het Belgisch recht*, Kluwer, 1995, 59).

De rechterlijke instanties mogen derhalve verzoekschriften niet afwijzen wanneer zij zijn gesteld in een officiële taal van een land waarmee België een socialezekerheidsverdrag heeft gesloten (G. Van Limberghen, *Pensioenen van Belgen in het buitenland*, Kluwer, *Reeks Sociaal Recht*, nr. 35, p. 338 en 339). Aangezien de officiële talen van Tunesië het Frans en het Arabisch zijn, is het inleidend verzoekschrift, gesteld in de Franse taal, rechtsgeldig.

3. Op de vraag van de eisende partij (brief in de Franse taal van 10 februari 1996, ontvangen op 17 februari 1997, het-

geen eveneens een «mededeling» is in de zin van voornoemd verdrag), om de oproeping voor de rechtbank in de Franse taal te stellen, diende niet te worden ingegaan.

Overeenkomstig de wet van 15 juni 1935 werd de kennisgeving van de rechtsdag door de griffier aan de eisende partij terecht in de Nederlandse taal gesteld, aangezien het vermelde verdrag geen gewag maakt van mededelingen uitgaande van rechtscolleges aan gerechtigden. Trouwens dit verdrag laat dan nog de keuze tussen de verschillende officiële talen van beide landen.

(...)

NOOT – Inzake de voorrang van het Verdrag met *directe werking* op de Belgische Wet: zie Alen, A., *Handboek tot het Belgisch Staatsrecht*, Kluwer, 1995, nr. 51, p. 59-61, met bespreking van het befaamde cassatiearrest van 27 mei 1971, A.C., 1971, 959, J.T., 1971, 460, conclusie proc.-gen. Ganshof Van der Meersch.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TONGEREN

14e KAMER – 19 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. Vrancken

Openbaar ministerie: de h. Helsen

Advocaten: mrs. G. Heyvaert, Hameleers en Forier

Rechtsmiddelen – Verzet – Strafzaken – Ontvankelijkheid – Vertegenwoordiging van beklaagde

Het recht van de beklaagde om zich te laten bijstaan door een raadsman van zijn keuze primeert op de verplichting om op verzet in persoon te verschijnen.

D.M. en V. t/ V.

Ofschoon art. 61, eerste lid, 1° Chequewet het misdrijf strafbaar stelt met een gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met een geldboete van zesentwintig frank tot drieduizend frank en beklaagde bij verstek werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht maanden en tot een geldboete van duizend frank, is beklaagde niet in persoon verschenen op de eerstkomende terechtzitting na het verstrijken van een termijn van vijftien dagen na de betekening van de akte van verzet.

Het openbaar ministerie en de burgerlijke partij vorderden het verzet als ongedaan te beschouwen (art. 188, tweede lid, Sv.).

De raadslieden van beklaagde hebben de rechtbank niet gevraagd om beklaagde te mogen vertegenwoordigen omdat het voor beklaagde onmogelijk was om persoonlijk te verschijnen (art. 185, § 2, tweede lid, Sv.), maar hebben resoluut gesteld dat een verbod om beklaagde in zijn afwezigheid te verdedigen strijdig is met het recht van beklaagde om de bijstand te hebben van een raadsman naar zijn keuze, opgenomen in art. 6.3, c, E.V.R.M. (E.H.R.M., 22 september 1994, inzake Lala v./ Nederland, N.J., 1994, 733).

Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft inderdaad gesteld dat het recht van beklaagde om de bijstand te hebben van een raadsman naar zijn keuze, primeert op

de verplichting van beklaagde om (op verzet) in persoon te verschijnen (E.H.R.M., 22 september 1994, inzake Lala v./Nedeland, *E.H.R.R.*, 1994, 586; *N.J.*, 1994, 733; *N.J.C.M.-Bulletin*, 19-8, 1994, 1069; *N.J.C.M.-Bulletin*, 20-1, 1995, 98).

Het verzet van beklaagde, dat tijdig en in de vereiste vorm werd ingesteld, moet derhalve ontvankelijk worden verklaard.

NOOT – Zie en vergelijk in dit nummer Hof Antwerpen, 24 december 1977, met noot B. De Smet.

POLITIËRECHTBANK TE TURNHOUT

6e KAMER – 19 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. Draulans

Openbaar ministerie: de h. Mennens

Wegverkeer – Nummerplaat – Verhinderen van vaststellingen

1. *Het omplooien van de nummerplaat van een motorfiets, die op de openbare weg wordt gebruikt, zodanig dat enkel de letters, maar niet de cijfers leesbaar zijn, valt onder de toepassing van art. 22, tweede lid, van het K.B. van 31 december 1953.*

2. *Het omplooien van de nummerplaat van een motorfiets die op de openbare weg wordt gebruikt, of zelfs het verwijderen van de nummerplaat, beletten ongetwijfeld de vaststelling van verkeersovertredingen, maar vallen niet onder de toepassing van art. 62bis Wegverkeerswet.*

O.M. t/ H.

Overwegende dat blijkens het P.V. van de verbalisanten blijkt dat beklaagde met een motorfiets de A2 volgde en de nummerplaat van deze motorfiets onleesbaar was, daar deze zodanig was omgeplooid dat enkel de letters, maar niet de cijfers, leesbaar waren; dat ondervraagd over dit gegeven beklaagde toegaf dat de nummerplaat door hem werd omgeplooid; dat beklaagde verder vermeldde dat hij hiervoor geen speciale reden had;

Overwegende dat het duidelijk is dat men zijn eigen nummerplaat niet om esthetische redenen omplooit, maar de enige bedoeling hiervan is te beletten dat snelheids- of andere verkeersovertredingen kunnen worden vastgesteld;

Overwegende dat de vraag rijst of het omplooien van een nummerplaat aldus valt onder de bepaling van art. 62bis van de Wegverkeerswet;

Dat art. 62bis van de Wegverkeerswet bepaalt dat, onverminderd de bepalingen van de wet van 30 juli 1979 betreffende de radioberichtgeving, het verboden is elke uitrusting die of elk ander middel dat de vaststelling van overtredingen van de Wegverkeerswet en de reglementen betreffende politie over het wegverkeer, bemoeilijkt of verhindert of automatische werkende toestellen bedoeld in art. 62bis opspoort, bij zich te hebben;

Dat strafbaar wordt gesteld «het bij zich hebben» van een desbetreffende uitrusting of van elk ander middel;

Dat uit de parlementaire handelingen blijkt dat men met het woord «middel» zaken bedoelt die de nummerplaat on-

leesbaar maken en men verwijst naar bepaalde soorten lak of bepaalde chemische middelen;

Dat ook uit de bewoordingen dat «het bij zich hebben» van dergelijk middel strafbaar wordt gesteld, blijkt dat met «middel» een stof of zaak wordt bedoeld en het stellen van een bepaalde handeling op zich, waardoor een nummerplaat onleesbaar wordt, maar zonder dat hierbij een extern hulpmiddel wordt gebezigd, niet voldoende is om onder de bepalingen van art. 62bis Wegverkeerswet te vallen;

Dat aldus het omplooien van de nummerplaat of het verwijderen van de nummerplaat wel belet dat bepaalde overtredingen kunnen worden vastgesteld, maar dergelijke handeling niet strafbaar wordt gesteld door art. 62bis Wegverkeerswet;

NOOT – Over de nummerplaat van motorvoertuigen

1. Het K.B. van 31 december 1953 houdende reglementering van de inschrijving van de motorvoertuigen en de aanhangwagens regelt de plaats en de leesbaarheid van de nummerplaten: afmetingen, kleuren, zichtbaarheid, plaats van bevestiging worden nauwkeurig bepaald.

Van belang is vooral art. 22, tweede lid, van dit besluit dat voorschrijft dat «de nummerplaat en deze reproducties te allen tijde goed duidelijk leesbaar en zichtbaar moeten zijn».

2. Nu kan de leesbaarheid worden verhinderd door de nummerplaat te bedekken met een doek, een jas die uit de koffer bengelt, een dagblad of enig ander voorwerp dat toevalig over de nummerplaat hangt.

Nog anderen verminken de nummers of de letters, brengen de nummerplaat averechts aan, hangen er een fiets over of spannen de koorden of riemen over de platen. Nog anderen rijden met een bevuilde nummerplaat die ze onzichtbaar maakt of tenminste de leesbaarheid bemoeilijkt.

Het K.B. bestraft die knepen en vereist zelfs niet dat ze opzettelijk werden aangewend. Het loutere feit dat de weggebruiker met een onleesbare nummerplaat van zijn motorvoertuig op de openbare weg rijdt, volstaat om onder vigore van art. 29, tweede lid, van de Wegverkeerswet te vallen.

3. Nu heeft het openbaar ministerie de weggebruiker eveneens vervolgd wegens de verhindering van de vaststellingen van overtredingen inzake wegverkeer, feit bestraft door art. 62bis Wegverkeerswet.

Het gaat hier om een nieuw artikel ingevoegd bij de wet van 4 augustus 1996 ingevolge een amendement van volksvertegenwoordiger Ansoms, en in werking getreden op 22 september 1996.

4. Art. 62bis Wegverkeerswet is niet te beschouwen als een overlapping van art. 22, tweede lid, van het K.B. van 31 december 1953. Het wetsartikel werd opgevat als een beveiliging voor de goede werking van de automatische controleapparaten.

De wetgever wou voorkomen dat allerlei technische middelen worden aangewend om de nummerplaten onleesbaar te maken; het bestrijken van de nummerplaten met bepaalde chemische producten die het fotograferen verhinderen, het aanbrengen van flitstoestellen die de overbelichting van het controleapparaat veroorzaken, het installeren van lichtschermen voor de nummerplaten, zodat de snelheidscontrole door middel van automatische toestellen onmogelijk is, e.d.

5. Art. 62bis Wegverkeerswet doelt op het aanbrengen van elk kunstmiddel, uitrusting, outfit of tuig dat de vaststelling van verkeersovertredingen verhindert of bemoeilijkt door middel van automatisch werkende toestellen. Voor de toepassing van dit wetsartikel is het geenszins vereist dat de nummerplaat onleesbaar of onzichtbaar zou zijn.

6. Te dezen had de betrokken motorrijder slechts de nummerplaat omgepluoid: er kwam geen uitrusting of kunstmiddel bij te pas, zodat de politierechter terecht alleen de overtreding van art. 22, tweede lid, van het K.B. van 31 december 1953 bewezen verklaarde.

De motorengel trachtte de politierechter er alsnog van te overtuigen dat hij zijn nummerplaat omwille van «esthetische redenen» had omgepluoid, maar dat foefje kon niet baten.

Il vaut mieux prendre ses désirs pour des réalités que de prendre son juge pour un imbécile...

A. Vandeplas

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 20 februari 1997

Inkomstenbelastingen – Opdrachtgever die contracteert met een niet-geregistreerde aannemer – Inhoudingen te doen bij iedere betaling aan een niet-geregistreerde aannemer – Niet-tijdige storting van de ingehouden bedragen – Vervallen schuld – Terugbetaling aan de opdrachtgever

Op de volgende gronden verwerpt het Hof de voorziening tegen een arrest van het Hof van Beroep te Luik van 23 februari 1996:

«Overwegende dat, enerzijds art. 299bis, § 3, eerste lid, W.I.B. (1964) bepaalt dat degene die voor de uitvoering van een in § 1 bedoelde werkzaamheid, een beroep doet op een niet-geregistreerde wederpartij, verplicht is bij iedere betaling die hij aan die wederpartij doet, 15 pct. van het door hem verschuldigde bedrag in te houden en te storten bij de door de Koning aan te wijzen ambtenaar; dat krachtens art. 299bis, § 3, derde lid, het verschuldigde bedrag verdubbeld wordt en binnen de in art. 259 bedoelde termijn als administratieve boete ten name van betrokkene wordt ingekohierd, als hij de in deze paragraaf bedoelde stortingen niet verricht; dat art. 259 die termijn vaststelt op drie jaar vanaf 1 januari van het jaar waarnaar het aanslagjaar is genoemd;

«Overwegende dat het arrest vaststelt dat verweester voor het jaar 1985 het bedrag van 115.437 frank niet heeft gestort op het tijdstip dat zij haar niet-geregistreerde wederpartij betaalde en dat zij die storting pas in 1988 heeft verricht na een klacht die eiser op 1 juli 1988 per brief aan haar had gericht;

«Dat het arrest, nu het beslist dat die schuld vervallen was, voornoemd art. 299bis, § 3, derde lid, correct toepast;

«Overwegende dat, anderzijds, luidens art. 299bis, § 5, de Koning de modaliteiten bepaalt volgens welke de in § 4 bedoelde persoon, namelijk «de wederpartij op wier schuldvordering (het gestorte bedrag) werd ingehouden», het ge-

storte bedrag recupereert in de mate dat het niet aangewend wordt voor de betaling van de in die paragraaf vermelde belastingsschulden;

«Dat die regel alleen het geval viseert waarin de opdrachtgever, bij de betaling aan zijn niet-geregistreerde wederpartij, 15 pct. van het door hem verschuldigde bedrag heeft ingehouden en gestort bij de door de Koning aan te wijzen ambtenaar; dat het saldo dat eventueel na de aanzuivering van de voornoemde belastingsschulden overblijft, aan de niet-geregistreerde aannemer moet worden terugbetaald;

«Dat daarentegen, de opdrachtgever, in het geval dat hij bij de betaling aan de niet-geregistreerde wederpartij, heeft verzuimd 15 pct. van het door hem verschuldigde bedrag in te houden en te storten, die 15 pct. dient te storten door ze, niet van het aan zijn wederpartij verschuldigde bedrag, maar van zijn eigen geldmiddelen af te houden; dat het saldo dat eventueel na de aanzuivering van de in art. 299bis, § 4, bedoelde belastingsschulden overblijft, toekomt aan de opdrachtgever, wat door art. 299bis, § 5, niet wordt verboden;

«Dat het arrest, nu het vaststelt dat verweester voor 1985 verzuimd had het bedrag van 115.437 frank in te houden op het aan de niet-geregistreerde aannemer betaalde bedrag, dat zij die storting heeft verricht in 1988, na een klacht die eiser op 1 juli 1988 per brief aan haar had gericht, en dat die schuld vervallen was, voornoemd art. 299bis niet schendt door te beslissen dat voornoemd bedrag aan verweester moet worden terugbetaald».

(Voorzitter: de h. Sace – Rapporteur: de h. Rappe – Openbaar ministerie: de h. Leclercq – Advocaat: mr. Kirkpatrick – In de zaak: Belgische Staat t/ V.Z.W. E. et P.).

Hof van Cassatie (1e Kamer), 29 mei 1997

Burgerlijke rechtspleging – Bezitsvordering – Handhaving van de openbare rust – Hoedanigheid van rechtmatige houder

Op de volgende gronden vernietigt het Hof een vonnis van de Burgerlijke Rechtbank te Verviers:

«Overwegende dat uit het bestreden vonnis blijkt dat de vordering van Gaston B. en Yvon B. ertoe strekte een einde te maken aan een feitelijkheid, namelijk de wijziging van de hagen van het litigieuze perceel door verweerder;

Dat de door de eisers ingestelde rechtsvordering een bezitsvordering is, reintegrande genaamd; dat voornoemde vordering strekt tot handhaving van de openbare rust en kan worden ingesteld door elke houder, in welke hoedanigheid dan ook, van een onroerend goed of door elke houder van een onroerend zakelijk recht, wiens genot door geweld of door een feitelijkheid wordt gestoord;

Dat die rechtsvordering onder meer kan worden ingesteld door al wie een onroerend goed, dat door verjaring kon worden verkregen, onder zich had krachtens een regelmatige titel van houderschap, maar aan wie die titel werd ontnomen, indien hem het onroerend goed werd ontnomen door geweld of door feitelijkheden;

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt «dat de (eisers) wel degelijk de rechtmatige houders van het litigieuze perceel zijn geweest krachtens de pachtovereenkomst die de eigenaars van het stuk grond gesloten hadden met de

echtgenoten B.-H., in wier plaats de (eisers), met instemming van de pachters, waren getreden»;

Dat het bestreden vonnis aan de eisers het recht ontzegt om een reïntegrande in te stellen, op grond dat zij die hoedanigheid van rechtmatige houder op 22 september 1993 van rechtswege hebben verloren bij de beëindiging van de voornoemde pachtovereenkomst en dat uit geen enkel gegeven van het dossier blijkt dat de nieuwe eigenaar dat gebruik toegestaan heeft; dat het bijgevolg artikel 1370 Ger.W. schendt;

(Voorzitter-rapporteur: de h. Sace – Openbaar ministerie de h. Piret – Advocaten: mrs. Kirkpatrick en De Gryse – In de zaak: B. t/ L.).

Hof van Cassatie (1e Kamer), 23 oktober 1997

Rechterlijke organisatie – Onverenigbaarheden – Uitoefening van een ander rechterlijk ambt – Vervanging van een verhinderde rechter bij de uitspraak

Op de volgende gronden verwerpt het Hof de voorziening tegen een beslissing van de Nederlandstalige raad van beroep van de Orde der Geneesheren van 24 maart 1997:

«Overwegende dat, krachtens art. 292 Ger.W., nietig is de uitspraak, gewezen door een rechter die vroeger bij het uitoefenen van een ander rechterlijk ambt kennis heeft genomen van de zaak; dat die regel in beginsel ook toepasselijk is in tuchtprocedures;

Overwegende dat het opzet en de strekking van het voorschrift van art. 292, tweede lid, Ger.W. is, uit te sluiten dat een rechter kennis zou nemen van een zaak waarvan hij vroeger, in de uitoefening van een ander rechterlijk ambt, kennis heeft genomen;

Dat art. 779, tweede lid, Ger.W. de voorzitter van een gerecht de mogelijkheid biedt om, teneinde de afdoening van een zaak te bevorderen bij wettige verhindering van een rechter om de uitspraak bij te wonen van een vonnis waarover hij mede heeft beraadslaagd, een ander rechter aan te duiden om, zonder dat hij van de zaak kennis heeft genomen, de verhinderde rechter bij de uitspraak te vervangen;

Overwegende dat uit de combinatie van artikel 292, tweede lid, met de bepalingen van artikel 779 Ger.W. volgt, dat het voorschrift van voormeld artikel 292, tweede lid, niet betoet dat een rechter die tevoren, in de uitoefening van een ander rechterlijk ambt kennis heeft genomen van de zaak, bij wettige verhindering van een rechter die mede overeenkomstig artikel 779 Ger.W. over de zaak heeft beraadslaagd, door de voorzitter van het gerecht wordt aangeduid om de verhinderde rechter op het ogenblik van de uitspraak te vervangen;

(Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete – Openbaar ministerie: mevr. De Raeve – Advocaten: mrs. Verbist en Bützler – In de zaak: S. t/ Orde der Geneesheren)

Hof van Beroep te Gent (1e Kamer), 21 november 1996

Bevoegdheid en aanleg – Regeling van geschillen van bevoegdheid – Rechtsmiddelen – Hoger beroep

Bij het bestreden vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Gent van 9 augustus 1996 verklaarde de eerste rechter zich territoriaal onbevoegd. De vraag rijst of dit vonnis appellabel is.

Immers, ingevolge art. 1050, tweede lid, Ger.W. (tweede lid ingevoegd bij art. 42 van de wet van 3 augustus 1992) kan tegen een «beslissing inzake bevoegdheid» slechts hoger beroep worden ingesteld, *samen met* het beroep tegen het eindvonnis.

Het komt het Hof voor dat in de casus die thans ter beoordeling ligt (vonnis van onbevoegdverklaring, met verwijzing) art. 1050, § 2 Ger.W. geen toepassing kan vinden; immers, afgezien dat het bestreden vonnis een vonnis van onbevoegdheid is en niet van bevoegdheid, doet het vonnis van onbevoegdheid, met verwijzing naar een rechtbank buiten het arrondissement/rechtsgebied van het Hof van Beroep, niet alleen de vraag rijzen naar de bevoegdheid *ratione loci* van de appelrechter die – op grond van art. 1050, tweede lid, Ger.W. – na het eindvonnis, (mede) kennis zal nemen van het vonnis van onbevoegdheid (*in casu* Gent of Luik), maar doet – ook en vooral – blijken van een onverenigbaarheid van deze bepaling met de artt. 660, § 2 en 663 Ger.W.

Art. 1050, tweede lid, Ger.W., dat bepaalt dat het hoger beroep tegen een vonnis omtrent de bevoegdheid, moet worden ingesteld samen met het eindvonnis, geeft geen uitsluitel omtrent de vraag welke rechter de bevoegde appelrechter is.

Stellen dat de rechter die het eindvonnis heeft gewezen, bepaalt wie de territoriaal bevoegde appelrechter is, is een affirmatie die het eindvonnis doet prevaleren op het bevoegdheidsvonnis, zonder daartoe evenwel steun te vinden in de wet; immers, art. 1050, tweede lid, Ger.W. bepaalt dat het recht op hoger beroep wat betreft een vonnis omtrent de bevoegdheid, is opgeschort en uitgesteld en slechts samen met het eindvonnis kan worden ingesteld, maar geeft geen uitsluiting wat de bevoegde appelrechter betreft (die van de rechter waarnaar verwezen is of die van de rechter die het vonnis omtrent de bevoegdheid wees); het strookt helemaal niet met een welbegrepen proceseconomie dat twee appelrechters zouden kunnen worden geadieerd, hypothese, die niet uit te sluiten is wanneer verschillende partijen een hoger beroep instellen.

Gelet op de gebonden bevoegdheid van de rechter waarnaar de zaak is verwezen (art. 660, tweede lid, Ger.W.), rijst de vraag of het vonnis van onbevoegdheid met verwijzing, niet dient beschouwd te worden als een eindvonnis, dit te meer, nu art. 663 Ger.W. bij de wetswijziging van 3 augustus 1992 niet is afgeschaft; dit impliceert dat luidens deze bepaling – behoudens indien de stilzwijgende afschaffing (in zoverre de bepaling betrekking heeft op het hoger beroep) zou worden aanvaard – het geding voor de rechter naar wie de zaak is verwezen, blijft opgeschort tijdens de procedure in beroep.

Gelet op wat voorafgaat, vermag het Hof kennis te nemen van het hoger beroep.»

(Voorzitter: de h. Mertens – Raadsheren: mevr. De Cooman en de h. Van Goethem – Advocaten: mrs. De Brabandere, Van Den Abeele en Grignard – In de zaak: N.V. V. t/ N.V. S.).

BALIE

SAMENSTELLING ORDE DER ADVOCATEN

Antwerpen:

Stafhouder: mr. J. Dierckx

Leden: mrs. J. Verstraete, P. Segers, W. Hendrickx, M. Huybrechts, S. Brouwers, B. Samyn, L. Bouteligier, D. Grootjans, J. Jespers, G. Marinus, P. Quirynen, E. Janssens, F. Marck, L. De Daele, P. Bogaerts, R. Proost

Brugge:

Stafhouder: mr. J. Van der Perre

Leden: mrs. G. Pyck, W. De Becker, F. Moeykens, T. Goegebeur, R. Vanhaelemeesch, C. Gryson, T. Willems, E. Priem, R. Oppalfens, J. Beheydt, B. Staelens, L. Verbeke, Y. Sercu, H. Weyts

Brussel (N):

Stafhouder: mr. J.-P. Fierens,

Leden: mrs. G. Boliau, X. De Kesel, H. De Backer, W. Platteeuw, P. Smedts, F. Van der Schueren, H. Buyse, D. Buyschaert, P. Struyven, N. Daem, J. Scheers, P. Callens, C. Van Olmen, B. Blanpain, M. E. Storme, D. Van Gerven

Dendermonde:

Stafhouder: mr. M. Grysolle

Leden: mrs. B. Alderweireldt, D. Amelinckx, J. Thyssen, E. De Ridder, M. Jannis, W. Devos, M. Seghers, D. Gheys, L. Steyaert, H. De Smedt, M. Cottyn, L. Truyens, R. Cobbaert, J.-P. Westerlinck

Eupen:

Stafhouder: mr. R. Lentz

Leden: mrs. A. Haas, M. Lebeau, E. Duyster, A. Kittel

Gent:

Stafhouder: mr. L. De Muynck

Leden: mrs. F. L. De Vliegheer, P. Van Malleghem, M. Callant, W. Moens, P. Leroy, M. Van den Daelen, J. Decoene, A. Doolaege, M. Herssens, M. Van Poucke, D. Matthys, S. Van Eeghem, F. Van Vlaenderen, G. De Coninck, A. De Becker, B. de Clippele

Kortrijk:

Stafhouder: mr. C. Deleu

Leden: mrs. C. Kestens, C. Declerck, V. Dewulf, J. Colpaert, L. Lambert, B. Van Dorpe, P. De Jaegere, F. Deboutte, K. Segers, F. Cambien, R. Bauwens, P. Ketels, J. Leysen, R. Devloo

Leuven:

Stafhouder: mr. F. Dans

Leden: mrs. K. Hubrechts, J.M. Van Eecke, P. Siffert, J. Mertens, M. Schouteden, R. Vandebroek, G. Jaspaert, L. Jordens, F. Wouters, C. Van Casteren, H. Boutsen, P. Verlooy, P. Willemys, V. Coigniez

Mechelen:

Stafhouder: mr. L. Kools

Leden: mrs. H. Van den Berghen, J. Vrijdaghs, J. Ryckeboer, P.-H. Van Bellinghen, R. Feremans, S. Van Roy, M. Joris, E. De Ridder, E. Van Daele, M. Van den Eede, D. Pauwels, P. Buelens, E. Verbiest, C. Backx

Tongeren:

Stafhouder: mr. G. Alofs

Leden: mrs. E. Jageneau, J. Wirix, J. Smeets, P. Cox, I. Bude, L. Vanderputte, J.-P. Colson, J. Vandersanden, J. Smets, A. Van Roey, V. Daenen, J. Ruiters, E. Geurts, M. Smeets

SAMENSTELLING BESTUUR VLAAMSE CONFERENTIE:

Gent:

Voorzitter: mr. J. De Vriendt

Leden: mrs. H. De Meyer, mr. X. Troch, T. Hemelaer, I. Traest, S. Maselyne, S. Baert, A. Hanselaer, M. Vanhecke, K. Van Keymeulen, F. Mertens en I. D'Hooghe

GERECHTSDEURWAARDERS

De Raad van de Arrondissementskamer van Gerechtsdeurwaarders van Antwerpen werd voor het gerechtelijk jaar 1998-1999 samengesteld als volgt:

Syndicus: mr. F. Hooft

Leden: mrs. H. Jespers, G. Courboin, W. Fredrix, M. Crauwels, M. Brackeva, G. Pierets

NOTARIAAT

De Kamer van Notarissen van Antwerpen werd voor het dienstjaar 1998-1999 als volgt samengesteld:

Voorzitter: mr. E. Deckers

Leden: mrs. F. Hendrickx, P. Van Diest, H. De Decker, W. De Smedt, A. van Opstal, T. Boen, P. van den Hove, H. Verbist

MEDEDELIGEN

Ouderschapsverlof ... in het kort

Het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid geeft een folder uit die toelichting verstrekt bij het ouderschapsverlof. Deze folder legt uit wat «recht op ouderschapsverlof» precies betekent. De folder gaat ook in op de kennisgeving aan de werkgever, de uitkering, de bescherming tegen ontslag en het statuut inzake sociale zekerheid. Tot slot wordt aangegeven waar bijkomende inlichtingen te verkrijgen zijn.

De folder «Ouderschapsverlof ... in het kort» is verkrijgbaar bij de Dienst publicaties van het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, Belliardstraat 51 te 1040 Brussel. Tel. 02/233.42.11; fax: 02/233.42.36.

De factuur en de BTW

P. WILLE EN M. GOVERS, H. PEETERS EN F. BORGER

1998; ISBN 90-5095-054-X; 336 blz.; 1.950 BEF

Tweede uitgebreide druk in de reeks "fiscale topics"

Om de BTW-regelgeving te kunnen toepassen, is vereist dat de fiscus kennis krijgt van de door de BTW-plichtigen gestelde belastbare handelingen. Bovendien is het voor een efficiënte controle onontbeerlijk dat iedere belastbare handeling afzonderlijk door de fiscus kan worden geverifieerd. De factuur speelt daarbij een cruciale rol. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de meeste formele vereisten voor de factuur betrekking hebben op de BTW-verplichtingen.

Deze uitgave is uniek door het meest complete overzicht van de vormvereisten waaraan een factuur moet voldoen op het vlak van de BTW. Het geeft een antwoord op diverse cruciale vragen zoals:

- wanneer moet een factuur of stuk uitgereikt of opgemaakt worden?
- welke verplichte vermeldingen moeten voorkomen op de factuur of het stuk?
- wat zijn de gevolgen van een niet-conforme factuur of stuk?
- voor de huur van de bedrijfsgebouwen ontvang ik geen factuur. Kan dit?
- regelmatig komen buitenlandse ondernemingen herstellingen verrichten aan de machines en rekenen op hun factuur geen BTW. Is dit mogelijk?
- voor goederen die vanuit andere lidstaten komen, wordt ons meestal twee maanden na aankomst van de goederen een factuur toegestuurd. Wij verwerken op dat moment een intracommunautaire verwerving van goederen. Is dit correct?

Uit de Financieel Economische Tijd, 04/09/98: "Uit de lectuur van dit boek blijkt in elk geval heel duidelijk dat naleving van de vormvereisten op het vlak van de BTW van primordiaal belang is. Maar ook een goed inzicht in het brede aanbod van BTW-aanschrijvingen, wetten, administratieve beslissingen en rechtspraak is bijzonder nuttig. Dit boek steekt de lezer bovendien een stevig handje toe door een reeks van maar liefst 100 thematisch gerangschikte voorbeelden te presenteren. De auteurs zijn overigens erg beslagen in de materie (...)"

Exclusief evenement voor juridische en boekhoudkundige professionals

Wat ? Informatica-event : vakbeurs, lezingen en demo's
Specifieke software aangevuld met ondersteunende hardware,
kantoorinrichting en aanverwante diensten.

Ere-gastspreeker : de Heer Tony Van Parys, Minister Van Justitie

Advocaten, notarissen, accountants, bedrijfsrevisoren, boekhouders,..., die up-to-date willen blijven.

Vrijdag 13 november 1998 van 10 tot 19 uur

Metropolis Antwerpen - Business & Communication Center

Met de steun van : B.I.B., I.B.R., I.D.A.C., Vereniging van Vlaamse Balies, B.A.B.-Antwerpen, B.K.R.-Antwerpen, de Orde van Advocaten te Antwerpen

Sponsors : KLUWER
RECHTSWETENSCHAPPEN
BELGIË

Wenst u meer informatie en een gratis toegangskaart ?

• Fax: 03-354 08 10 • Tel: 03-354 08 80 • E-mail: info@fairtec.com of raadpleeg de *Elan* internet site <http://www.fairtec.com/elan98>

Naam Dhr./Mevr.

Adres

Postcode Plaats

De ingevulde gegevens worden in een bestand opgenomen. Dit bestand kan worden gebruikt om u verder te informeren. Ingevolge de Wet op de Privacy van 8 december 1992 heeft u het recht deze gegevens in te kijken en aan te passen.

Organisatie: E.L.A.N. t.v. (partnership tussen Fairtec nv en Palais des Expositions de Charleroi sc)
fairtec Autolei 337, B-2160 Wommelgem, Tel. +32 (0)3-354 08 80, Fax. +32 (0)3-354 08 10
E-mail : info@fairtec.com, Internet : <http://www.fairtec.com/elan98>

RW - ELAN 98

Rechtszekerheid als beginsel voor behoorlijke regelgeving

Patricia Popelier

ISBN 90-5095-027-2 - 680 blz. - BEF 3.950

Dit boek is bekroond met de Fernand Collin-prijs 1998

Er is een toenemend onbehagen merkbaar over de kwaliteit en de wildgroei van de regelgeving. Steeds vaker worden wegen gezocht en ook geopend naar een juridische toetsing van ondeugdelijke rechtsregels. Dit boek draagt hiertoe bij door de formulering van beginselen van behoorlijke regelgeving, afgeleid uit het rechtszekerheidsbeginsel. Het steunt daarbij op rechtsvergelijking en op een analyse van de Belgische en Europese rechtsbronnen. Ook thema's als deregulering, openbaarheid van bestuur en de aansprakelijkheid van de wetgever komen daarbij aan bod. Duidelijk wordt hoe men preventief op de totstandkoming van behoorlijke regelgeving kan toezien, maar vooral hoe rechtsonzekere regelgeving juridisch kan worden gesanctioneerd.

INTERSENTIA RECHTSWETENSCHAPPEN
Churchilllaan 108, 2900 Schoten (Antwerpen)
Tel.: 03/680.15.50 - Fax: 03/658.71.21